

"חנוכה"

מתוך "ליקוטי שמואל"
מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ
eisikovits1@gmail.com

חנוכה

כמה ימים היה הנס? (הרב שלמה הלוי)

במסכת שבת (כא): מובא ציטוט ממגילת תענית המסביר שמספר ימי חג החנוכה - שמונה ימים, כזכר לנס פח השמן: "שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחם בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ואשאם ימים טובים בהלל והודאה".

הקשה הבית יוסף (אחד מהמפרשים הראשונים): מדוע אנו חוגגים את חג החנוכה שמונה ימים, הרי היה בכד שמן ליום אחד, וא"כ הרי שהנס היה רק שבעה ימים? ומדוע מדליקים שמונה ימים? תירוצים רבים נאמרו על שאלה זו נביא אחד מהם: היום הנוסף הוא לזכר מציאת פח השמן, שאף היא בעצמה הייתה בדרך נס. שכן היונים טימאו את כל השמנים, והעובדה שנעלם מעיניהם הפח ונתגלה דווקא לכוהנים, היא נס גדול שראוי לחגוג לו יום בפני עצמו.

משל למה הדבר דומה: לסוחר שנסע ליריד והיו עמו שמונה שקיות מלאות מטבעות זהב. בדרך שדדו ממנו את כספו, מלבד שקית אחת, שבדרך נס נעלמה מעיני השודדים. כשהגיע ליישוב שכר גברתנים שירדפו עמו אחר השודדים ובאותה שעה נדר שאם יושב לו כספו ייתן ממנו חמישית לצדקה - תפילתו התקבלה, והסוחר שב לביתו שמח וטוב לב והכסף ברשותו.

כשבאו גבאי הצדקה לגבות ממנו חמישית מכספו, נתעורר ביניהם ויכוח. הסוחר טען שאינו חייב לתן חומש אלא על שבעת השקיות שבהם נעשה הנס, אך הגבאים טענו לעומתו שעיקר הנס נעשה בשקית הראשונה, שאלמלא הבחינו בה הגנבים - לא היה לו כסף לשכור גברתנים לרדוף אחריהם, ולא היה חוזר אליו מאומה ...

והנמשל הוא: שאלמלא נעשה הנס שהיונים פשפשו בכל ההיכל ולא מצאוהו - לא היה שמן שעל ידו יעשה נס לכל שמונת הימים ולכן חוגגים יום נוסף לזכר מציאת פח השמן.

בעלי האגדה הוסיפו להסביר לפי תירוץ זה את המשפט בפזמון "מעוז צור": "בני בינה - ימי שמונה קבעו שיר ורננים -". מילים אלו טעונות ביאור, מדוע נצרכו דווקא בני בינה כדי לקבוע שיר ורננים? אולם, לפי התירוץ הזה מובן. הנס שנעשה ביום הראשון הוא בדרכי הטבע, והרואה עלול לתעות שאין כאן נס. בני בינה, כשראו את הנס שהפך דלק שמונה ימים, הבינו שגם מציאת הפח אף היא נס וצריך לקבוע לזה יום נוסף ...

הבה נפיץ את האור בכל שמונת הימים בחינת מוסיף והולך..

חג אורים שמח.

עיקר נס חנוכה - ההצלה מהיוונים (מר אבישי יוחננוף)

ידוע כי עיקר נס חנוכה היה ההצלה מהיוונים, אחרי שגזרו גזירות קשות על ישראל, שלא ללמוד תורה, ולא לשמור שבת, ורצו גם לבטל שאר מצוות מישראל, עד שהקב"ה הצילם על ידי קומץ אנשים, חשמונאי ובניו, שיצאו למלחמה במסירות נפש נגד אלפים רבים של האויב היווני, שאליהם הצטרפו גם הרבה מתיוונים מישראל, אף על פי שהיו היוונים מדינה שלמה של עשרות אלפי אנשים, בכל זאת לא שתו החשמונאים לבם לזה, והלכו בכל המסירות כדי להציל מיד היוונים.

הלא אם היו שואלים דבר כזה לאדם מן השוק, בוודאי היה משיב ואומר כי אין זה אפשרי לכמה אנשים יחידים לעמוד נגד אלפים רבים, שהרי הם ממש כמאבדים את עצמם לדעת במלחמה זו, אבל החשמונאים עמדו בגבורה ויצאו למלחמה ביוונים במסירות נפש, וכל עיקר כוונתם ביציאה למלחמה הייתה מפני שרצו להציל את כלל ישראל, שלא יעברו חלילה על הדת, ונעשה להם נס שלא כדרך הטבע שניצחו את היוונים במלחמה.

ולזה באו עיקר קביעות ימי החנוכה לדורות משום נס ההצלה מהיוונים, שהצליחו החשמונאים המעטים לנצח את היוונים הרבים, וכפי שמבואר בנוסח תפילת על הניסים שמזכירים בעיקר את נס ההצלה והניצחון במלחמה, "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם וכו' מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך", וכמעט שאין מזכירים את נס פך השמן, שגם בסוף על הניסים שאומרים ואחר כן באו בניך וכו' לא מזכירים את נס זה, ורק הדלקת נרות חנוכה היא לזכר נס פך השמן.

יש את השאלה המפורסמת והנצחית : למה חנוכה הוא שמונה ימים... הרי הנס היה רק שבעה ימים??

וכמובן... על השאלה הזו יש כבר מאות רבות של תירוצים... מישהו אמר לי שיש כבר יותר משלוש מאות תירוצים... שמסתמא גם הולכים ומתרבים כל הזמן... תרשה לי לומר עוד תשובה!!! הבעיה היא שאני לא יודע אם מותר לומר אותה... אולי אולי כל הסיבה שיש שמונה ימים זה גופא בשביל שתהיה שאלה!!!! וידונו בה וירחיבו בה... ו... והיא גופא!! עצם המשא ומתן ולהגדיל תורה ולהאדירה שסביב זה... זה עצמו הפרסומי ניסא הגדול ביותר... אל תשכח שכבר מצינו כבר בליל הסדר... שגם אז אנחנו רוצים לפרסם את כל הניסים שהקב"ה עשה לנו... ואנחנו רוצים לעורר את התינוקות... ובשביל זה אנחנו עושים כל מיני דברים מוזרים... בשביל מה?? בשביל לעורר את התינוקות!!!! והוא הדין הכא... כולם יעמדו וישאלו למה שמונה.. למה לא שבעה... ו... ואדהכי והכי יתפרסם הנס...

מדוע חנוכה ופורים לא בטלים?

חנוכה ופורים לא בטלים אמרו חכמים: "אם כל המועדים יהיו בטלים – חנוכה ופורים לא בטלים!" על עדיפותם של חנוכה ופורים על שאר המועדים כתב הרב אליהו כי טוב בספרו ה"תודעה", והסביר זאת ע"י משל: למה הדבר דומה: לסוחר אחד שנתנו בידו ממון לעשיית מסחר, הלך ועשה מסחרו והרוויח ממון הרבה משלו. לאחר ימים, אפילו אם יבואו ליטול ממנו מה שנתנו לו – הרי שאת מה שהרוויח משלו לא יוכלו לקחת...

והנמשל: כך המועדים האמורים בתורה, ניתנו בחינם לישראל, ולא מחמת זכויותיהם. ואילו חנוכה ופורים ניתנו להם לישראל בזכות מעשיהם הטובים, שחרפו נפשם על האמונה הטהורה בחנוכה, וברצון עצמם קבלו עליהם ברית התורה בפורים ולא כפו עליהם הר כגיגית. וכל זאת, כאשר היו נתונים ביד בזויהן ומשעבדיהם. משום כך, אפילו ייטלו מהם המועדים האחרים – חנוכה ופורים שזכו להם במעשיהם, לא ייטלו מהם ולא יהיו בטלים לעולם!

במסכת שבת דף כא נאמר: "מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה..."

את דברי הגמרא הללו – מסביר ר' מאיר שפירא מלובלין כך: מאי חנוכה? - מהו סודם של ימי החנוכה? דתנו רבנן! - את הכוח לעמוד איתנים אל מול הקמים עלינו, אנו מקבלים מ"תנו רבנן", לימוד התורה ושמירת המצוות, רק כך נוכל להם!

ובאמת מביא בבן איש חי בפרשת וישב "רמז יפה לחנוכה" מהתורה. כשנעיין בפסוקים הראשונים של חומש בראשית, נגלה כי המילה הכ"ה מהמילה בראשית היא המילה אור, וזהו רמז לחג האור = חנוכה, החל בכ"ה בכסלו. התורה היא מקור האנרגיה של עם ישראל לעמידה מול כל העומדים עלינו לכלותינו... וממילא בכוח כזה לא יתבטל חנוכה לעולם!

חנוכה במחנה העבודה מיהרלדארף (אוהב תורה)

בשואה הנוראה חפצו צוררי ישראל לכלות את העם היהודי. אולם גם בחושך הנורא של גיא הצלמוות הגרמני, עלו ניצוצות של גבורה ומסירות נפש לקיום המצוות, האירו באור יקרות, והוכיחו את גבורתו וחוסנו הפנימי של עם ישראל, ששום צורר אינו יכול לו.

וכך מספרים החסידים אודות ההדלקה של הרבי הקדוש מצאנז וחסידיו במחנה העבודה מיהרלדארף, חנוכה תש"ה: היהודים השבורים והרצוצים שם במחנה לא ידעו באיזה יום בשבוע יחול בדיוק יום ראשון של חנוכה. לוח שנה עברי לא היה בידם והם היו מנותקים מכל וכל. הלכו, אפוא, אל הרבי מצאנז ז"ע והוא התיישב מיד בצריפו עם גזיר פחם בידו האחת, ששימש לו במקום עיפרון, ועם קרעי נייר של שק מלט בידו השנייה, התחיל לרשום מספרים

ולחשב חשבונות על פי הזיכרון עד שחישב בבירור באיזה יום בשבוע יחול כ"ה בכסלו.

בהתקרב ימי החנוכה, הזדמן לרבי לעבוד במחסן העצים של המחנה. הוא ניצל הזדמנות פז זו, שהתגלגלה לידיו משמיים, ובסיועם של עוד כמה יהודים התקין בסתר מנורה של עץ. אולם כיצד ישיגו שמן להדלקה? גם לזאת מצאו פתרון. מדי פעם היו מקבלים היהודים מרגרינה בקצבה. כל פירור של מרגרינה הוא סם חיים, תוספת נחוצה של אנרגיה לגוף התשוש. אך בימי החנוכה כל פירור של מרגרינה הוא סם חיים לנשמה, תוספת אדירה של אנרגיה לנפש היהודית, שכן ממנו אפשר להתיך מעט שמן להדלקת נר חנוכה... ואכן, יהודים רבים מן המחנה הפרישו במסירות נפש פירורי מרגרינה ושמרו אותם עבור הדלקת הנרות. ופתילות מאין? חיש קל נשלפו חוטים מבגדי המחנה הבלואים שעטפו את גופם, עבור התקנת הפתילות לשם מצוות הדלקת נרות חנוכה. כשהגיע ליל ראשון של חנוכה, זכו היהודים במחנה להדליק את נרות החנוכה כמצוותם. הרבי זי"ע העלה את השלהבת ברטט של קדושה... שמחה עצומה הציפה את הלבבות.

מספר הרבי: "באחד הלילות הבאים אחזה אש הנרות בצריף כולו והתלקחה שריפה גדולה. מיד באו הרשעים לחקור ולדרוש מה היה שורש המאורע, ועל מעשה כזה להדליק אש במחנה היו ממיטים תיכף ומיד את האיש ההוא שהעז לעשותו. ואף על פי כן לא עזבונו חסדיו יתברך שמו וניצלנו מידיהם". והוסיף הרבי בהתרגשות גדולה: "אפילו אודה לה' כל ימי חיי, בימים וגם בלילות, לא אצא ידי חובתי להודות לא-לוקים על שזכיתי אז תחת שלטון הרשעים לקיים את המצווה כראוי ולהדליק נר חנוכה כהלכתו, ולא זו בלבד אלא שיצאתי משם חי וקיים חרף הסכנה שריחפה אז על ראשי!".

הנר שהאיר בנשמה

לרגל יומא דהילול המגיד ממעזריטש י"ט כסלו

חסידים שגדשו את בית המדרש במעזריטש המתינו בציפייה דרוכה לרגע שבו ייצא רבם, המגיד ממעזריטש, מפתח חדרו ויחל בהדלקת נרות חנוכה בחנוכייתו המיוחדת שניצבה על הסף.

ליל כ"ה כסלו הוא הלילה. נר ראשון של חנוכה. אך משום מה, הרבי התמהמה מלהגיע. מחוגי השעון נעו קדימה, וצפיית החסידים כמו גם תהייתם גברו והלכו מרגע לרגע. "שמא ממתין הוא לר' זושא", לחש אחד החסידים, ומיד הפכה הלחישה לנושא שהכול דנו בו. אכן כן, מדי שנה נהג המגיד לכבד את אחד התלמידים בהדלקת נר השמש והגשתו לו, ובשנים האחרונות מסר הרבי את התפקיד לרבי זושא, אלא שהא גופא קשיא – מדוע רבי זושא נעדר בשעה זו מבית המדרש?

מנהג מיוחד היה לו לרבי זושא – בכל שנה ושנה, בתום תקופת החגים, חודש תשרי, שהיה שוהה במחיצת רבו המגיד. היה יוצא למסע ביישובים ובכפרים הנידחים כדי להאיר את נשמותיהם הדוויות של היהודים הפשוטים ולחמם את ליבותיהם בדברי אמונה. או אז מספר לכפריים סיפורים נפלאים על המגיד ממזריטש ועל הבעש"ט הקדוש מחזקם בדברי אמונה ובטחון ומקרב ליבם לאבינו שבשמים. אלה היו יושבים לפניו בפיות פעורים ובאוזניים כרויות ושותים בצמא את סיפוריו. דברים אלה ששמעו מפי רבי זושא היו להם בבחינת טל של תחייה, שחיזק אותם מול קשיי היום יום. לאחר מכן היה רבי זושא מתכנן את צעדיו כך, שלקראת חג החנוכה יסיים את סיבובו וישוב אל מזריטש לשהות במחיצת רבו. הוא לא יכול היה להרשות לעצמו להחמיץ את המעמד הנשגב של הדלקת נרות חנוכה על-ידי הרבי.

הפעם, כאמור, נפקד מקומו של רבי זושא מבית המדרש. רבי זושא איננו, וגם המגיד מתעכב. האומנם ממתין הרבי לתלמידו האהוב? קרוב לחצות הלילה יצא המגיד מחדרו, פניו קורנות באור מיוחד ושתי עיניו בוערות כלפידים. ניגש לחנוכייה והכין עצמו להדלקה. כעבור כמה דקות נוספות הביט הרבי על החסידים הניצבים במרחק מה, סקר את פניהם, ולבסוף סימן לאחד התלמידים המסורים להתקרב ולהדליק את השמש. חדי השמיעה טענו לאחר מכן, כי שמעו את הרבי כמו לוחש לעצמו, "זושא כבר לא יהיה כאן הערב"...

רק למחרת בבוקר, בעת שהמגיד והחסידים סיימו להתפלל תפילת שחרית, נפתחה לפתע דלת בית המדרש, ובפתח נראה רבי זושא. בצעדים מהוססים נכנס פנימה, הסיר את שקו מעל כתפו והביט בחבריו במבט לאה. עד מהרה הוקף בחבריו, ששאלוהו לפשר היעדרו אמש. "הרבי התעכב מאוד בהדלקה, ויש אומרים כי המתין לך!" אמר אחד מהחבורה בנימה קלה של טרוניה. רבי זושא נתן בחבריו מבט רך וטוב לב ואמר: "הערב אם ירצה ה', בשולחן שיערוך מן הסתם הרבי לאחד הדלקת הנרות, אספר לכולכם את קורותיי אמש".

היום חלף והערב רד. בחנוכיית הרבי ריצדו שלהבותיהם של שני הנרות והשמש, שהפעם אכן הודלק על-ידי רבי זושא. עתה ישבה החבורה סביב שולחן ארוך, כשהרבי בראש. הרבי סימן, והחסידים פצחו בשירת "הנרות הללו". לאחר מכן רמז לו הרבי לרבי זושא לספר את סיפורו. רבי זושא נע על מושבו באי-נוחות. ניכר היה עליו כי לא-קל לו לדבר בנוכחות הרבי, אך הרבי ציווה ורבי זושא מקיים. "ובכן", פתח בסיפור, "כמדי שנה גם הפעם יצאתי למסעי בכפרים ובעיירות. פגשתי יהודים רבים טהורים ויקרים, שמול האמונה הפשוטה והתמה שלהם חשתי קטנות ערך עצומה. בכל מקום ומקום השתדלתי כמיטב יכולתי להשמיע דברי תורה וחסידות ולעורר יהודים להתחזקות בלימוד התורה ובהידור במצוות.

"באמצע חודש כסליו התחלתי לחשב את צעדיי כדי שאספיק להגיע לכאן, אל הרבי, לפני החנוכה. אך ביום שבו התכוונתי לצאת לדרך כמו נפתחו ארובות השמיים וגשמי זלעפות ניתכו ארצה. משפסק הגשם, החל לרדת שלג. השלג נערם בכמויות גדולות, ואי-אפשר היה לצאת לדרך. הרגעתי את עצמי, שעל אף העיכוב אספיק להגיע לכאן בזמן.

ואמנם, כעבור יום ומחצה פסק השלג ואני יצאתי לדרכי, מחיש את צעדיי. אתמול בצהריים, שעה שהייתי רחוק מכאן מרחק של כמה שעות הליכה בלבד ובליבי ובמחשבותיי הייתי כבר כאן, פרצה שוב סופת שלגים, חזקה אף מקודמתה. תחילה סברתי, כי אוכל לשלג, ובכל כוחי התאמצתי לצעוד הלאה, אך עד מהרה נוכחתי כי הדבר אינו אפשרי ואף מסוכן. החלטתי לנסות למצוא מחסה לשעה קלה עד יעבור זעם ולהמשיך מיד בדרכי. בהכירי את הסביבה, זכרתי כי לא הרחק משם ביתו של ר' יענק'ל, יהודי כפרי שהכרתיו מביקורי הקודמים באזור. לאחר צעידה קשה וממושכת הגעתי לכפר. איש לא נראה אותה שעה בחוץ. הכפריים ישבו מכונסים בבתיהם, מתחממים ליד התנורים. הגעתי לפתח ביתו של ר' יענק'ל, נקשתי על הדלת ולא שמעתי מענה. רק לאחר נקישות חוזרות ונישנות שמעתי מבפנים קול חנוק קורא: "מי שם?". "זושא" עניתי כעבור רגע נפתחה הדלת וראיתי לפני את רעייתו של ר' יענק'ל עיניה היו אדומות מבכי, ופניה נראו מתוחות מדאגה. שאלתי אותה, מה אירע והיכן בעלה והיא פרצה בבכי נרגש. התברר, כי בעלה יצא בבוקר לעבודתו, ועדיין לא שב הביתה. "חוששת אני שדבר מה נורא קרה לו", אמרה תוך כדי בכי. ניסיתי להרגיעה בדברי אמונה וביטחון בה', אך היא הייתה נסערת. לבכייה הצטרפו גם ילדיה הקטנים, והמחזה כולו עורר רחמים.

לא ידעתי את נפשי. מצד אחד, בכל מאודי השתוקקתי להיות נוכח בעת הדלקת הנר אצל הרבי, מאידך גיסא, אי אפשר להישאר אדיש מול צרתו של יהודי אחר ומול דאגתם ובכיים של האם וילדיה. לבסוף החלטתי, כי יהיה עליי לוותר על העונג הרוחני, ועל כל הגילויים שהייתי זוכה להם אצל הרבי. הודעתי לרעיה כי יוצא אני לחפש אחר בעלה. אפלה שררה בחוץ, וסופת השלגים הוסיפה להשתולל. הבנתי שאין לי שום ברירה, מפני שייתכן כי חייו של יהודי נתונים בסכנה. צעדתי על פי מסלול ההליכה שהתוותה לי רעיית ר' יענק'ל. פניתי לכיוון היער שבפאתי העיירה, לא הרחק מביתו של ר' יענק'ל תוך כדי תפילה לה' שיהיה בעזרי, עוד אני מגשש את דרכי בשלג, נתקלו רגליי בגוש גדול. בחדרה רבה התכופפתי, והסרתי מעליו שכבה של שלג. היה זה לא אחר מאשר ר' יענק'ל בדיקה מהירה הבהירה לי, כי עדיין יש נשמה באפו. בכל כוחי גררתי אותו עד לפתח ביתו והכנסתיו פנימה. במאמץ מרוכז הצלחתי לאוששו. בינתיים השעות נקפו. ושעת חצות הלילה התקרבה. הבנתי, כי לבית מדרשו של הרבי כבר לא אזכה להגיע הלילה, ועל כן ניגשנו, אני ויענק'ל להדלקת הנר הראשון של חנוכה.

"רבי זושא השתתק לרגע והביט סביב. אחר המשך בסיפורו: "בשעה שהדלקנו את הנר בחנוכייה, חשתי בחמימות רבה העוטפת אותי. הייתי מוקף ביענק'ל, רעייתו וילדיהם, אבל ברוחי הייתי כאן עם הרבי ואתכם. הבנתי שעשיתי את המעשה הנכון, וכבר לא הצטערתי על שאינני פה...". לפתע פקח המגיד את עיניו, וחיוך של נועם התפשט על פניו. "זושא יקירי, דע לך כי גם בשמים המתינו לך עם הדלקת הנר הראשון, עד אשר תדליק אתה את הנר ביחד עם אותו יהודי. זכות המצווה עמדה לך, ונשמתך זכתה בשפע אורות עילאיים בחנוכה זה".

או אז הורה המגיד לחסידים לפצוח בניגון של שמחה לכבוד החנוכה.

הקשר בין הדלקת נר חנוכה לבורו של יוסף (אוהב תורה)

בסוגיית חנוכה בגמרא, מופיעות שתי מימרות של ר' תנחום: אחת בהלכה, ואחת באגדה. בהלכה "נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי", ומיד לאחריו באגדה, לגבי הבור שאליו נזרק יוסף "מאי דכתיב 'והבור ריק אין בו מים'?, ממשמע שנאמר: 'והבור ריק' איני יודע שאין בו מים? אלא מה ת"ל 'אין בו מים', מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו". 'משך חכמה' מבאר את הקשר בין שתי האמרות של ר' תנחום בטוב טעם ודעת: ר' תנחום בא להסביר את גדר הברכה, שמברכים על נר חנוכה, "שעשה נסים לאבותינו", שהיא כמו הברכות הרואה מקום שנעשה לו נס, שמברך "שעשה לי נס במקום הזה", ולגבי ברכה זו קובע אבודרהם שברכה זו נאמרת דווקא על נס שיצא מדרך הטבע, כאשר רואה את המקום שארע בו הנס.

בחנוכה היו שני נסים: ניצחון המלחמה על מלכות אנטיוכוס, והוא נחשב עדיין לנס בגדר הטבע, ונס פך השמן שהוא מחוץ לדרך הטבע. וכיוון שברכת "הרואה" מברך רק על נס על-טבעי, לכן אי אפשר לברך ברכה זו על נס הניצחון במלחמה, אלא על נס פך השמן שהוא נס על-טבעי. ותיקנו לברך ברכה זו על ראית הנרות, שהן כאילו מקום הנס. ולכן יש להדליק למטה מכ' אמה במקום שהעין שולטת בו, כדי שיברך במקום הראוי לברכת "הרואה".

מוסיף ה'משך חכמה' שאת זה למד ר' תנחום מפרשת בורו של יוסף. על פי מדרש תנחומא על הפסוק: "ויראו אחי יוסף כי מת אביהם" מה ראו? ראו את יוסף שכשחזר מלקבור את אביו, הלך והציץ בתוך הבור שהשליכוהו לשם, והם חשבו "לו ישטמנו אחינו" ויוסף לשם שמים התכוון, לברך "ברוך שעשה לי נס במקום הזה".

יוסף זכה לשני סוגי נסים: נס טבעי ועל-טבעי. הנס הטבעי הוא, פרשת ירידתו למצרים. כל השתלשלות הקורות אותו מירידתו למצרים עד שנעשה למשנה למלך מצרים. שונה מזה הנס שניצל מאותו בור שנחשים ועקרבים יש בו, שהיה נס יוצא מדרך הטבע. ולכן כשיוסף רצה לברך "שעשה לי נס במקום הזה", לא היה יכול לברך על הצלתו במצרים שהיה נס טבעי, אלא על נס

הצלתו מבור הנחשים שהוא נס על-טבעי, ולכן חזר לאותו הבור, כדי לברך שם.

וזה הקשר בין שני מאמרי ר' תנחום הוא רבי תנחומא שבמדרש.

הידור מצווה עד שליש (הרב נתי)

מפורסמת השאלה מפני מה מדליקים 36 נרות בחנוכה, הרי מצד הדין מספיק להדליק כל יום נר אחד שזה ס"ה שמונה נרות לכל החנוכה. והתוספת שכל יום מוסיף והולך עד שביום האחרון מדליקים שמונה היא הידור מצווה. והרי הידור מצווה הוא רק עד שליש מהמצווה?

ונראה ליישב שהרי עיקר מצוות נר חנוכה תקנו חז"ל משום פרסום הנס, וכל מה שמוסיפים בנרות מתפרסם הנס יותר אם כן במצווה זו ההידור הוא לא חיצוני כמו בשאר מצוות אלא הוא עצם המצווה, שכן ההידור מביא ליותר פרסום הנס.

וראיה ניצחת לדבר שהאבודרהם מביא בשם הרמב"ם שמי שהדליק נר חנוכה וברך עליו, ואחר כך הזדמן לו להדליק עוד נר שלא היה לפניו לפני כן חוזר לברך. ולכאורה קשה איפה מצינו עוד מקום בתורה שמברכים על הידור מצווה? ולפי מה שאמרנו זה מצוין שהרי בנר חנוכה ההידור הוא בגוף המצווה ומן הדין שיברכו גם עליו.

אור רוחני

שואל הרב יאודה צדקא זצ"ל: "מדוע לא קבעו, אכילה ושתיה בחנוכה? הרי סוף סוף, גם הגוף היה בסכנה, הרי נלחמו מועטים נגד המרובים. ובחסדי ה' נצחם. אמנם, היו גם כן גזירות רוחניות. ועליהן עשו זכר, בהדלקת הנרות, אך מדוע לא עשו שום זכר לניצחון, באכילה ושתיה?"

ומפרש: "מפני שחששו שמא במשך הזמן ישכח העיקר, שהוא הנס הרוחני. ויישאר רק זכר לנס הגופני באכילה ושתיה. והרי עיקר נס חנוכה הוא רוחני, יותר מאשר גשמי. ובכדי שיבינו הכל, כי הרוחניות, היא שדחפה את החשמונאים למלחמה. ובכדי שלא ישכח הדבר, עקרו את החומרי לגמרי ועשו אותו רוחני בלבד, בהדלקת הנרות, כדי שכל אחד ידליק בלבו ובלב אנשי ביתו, את ה'אור הרוחני'. וזוהי מצות חנוכה - 'איש וביתו' (שבת כא)

מדוע החנוכייה בצד שמאל? (הרב זליג ברנשטיין)

על פי ההלכה, כאשר מניחים את החנוכייה בפתח, יש לשים אותה מצד שמאל, כך שהמזוזה תהיה מצד ימין, החנוכייה בשמאל והאדם יהיה מסובב במצוות מכל הכיוונים כאשר הוא נכנס לבית. עם זאת, עדיין זה נראה מעט מוזר. חוץ מאשר מצוות תפילין, שמניחים על יד שמאל עקב פסוק מפורש ("על ידכה" יד כהה) בכל שאר המצוות תמיד מקפידים לעשות דברים בימין.

שופר תוקעים בצד ימין של הפה, קרבנות מסתובבים תמיד דרך צד ימין, קידוש לוקחים את הכוס ביד ימין וכו' כו'. אלא שיש לזכור את מטרתה ומהותה של החנוכייה. המזוזה, למשל, מטרתה היא להשפיע ברכה ולשמור על תוך הבית. החנוכייה, לעומתה, מטרתה לפרסומי ניסא היא מכוונת למעשה החוצה, אל מחוץ לבית. לכן, כאשר האדם עומד בפתח ופניו פנימה, המזוזה שמהותה למען תוך הבית אכן נמצאת מימינו. אבל כאשר האדם מכוון את פניו החוצה, אזי המצווה שמטרתה חוץ החנוכייה נמצאת למעשה אז מצד ימין שלו, ולא שמאל, משום שזו מהותה למען פרסום הנס ברחוב, בחוץ.

המנורה ושמן הזית כסמל החכמה בחנוכה

במסכת בבא בתרא דף כה נאמר: "הרוצה שיחכים – ידרים, וסימנך: מנורה בדרום" רמזי חכמה רבים יש במנורה: על המנורה להיות מקשה אחת, ללמדנו, שאין לחלק את התורה, אלא, כולה מקשה אחת. שבעת הקנים הם סמל לשבעת החכמות שיש בתורה. ורמז לכך מצאנו במשלי ט' א': "חכמת בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה" אף "שמן הזית מסמל חכמה" משום שהוא מובא אל המנורה.

במסכת הוריות דף יג כתוב: "חמישה דברים משיבים את הלימוד... הרגיל בשמן זית, דאמר ר' יוחנן: כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה, כך, שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה". וכן, מצינו במסכת מנחות דף פה, על הפסוק משמואל ב' יד: "וישלח יואב תקועה וייקח משם אישה חכמה", שואלת הגמרא: במה שונה העיר תקועה?, עונה ר' יוחנן: "מתוך שרגילין בשמן זית, חכמה מצויה בהן".

רמזים נפלאים מובאים בספרים על המילה "שמן" "ראשי תיבות של שמן":

שלמים מסרו נפשם – זכר לכך שמסרו עצמם על קידוש ה'.

שלשה מצוות נצרו – רמז לכך שחירפו נפשם לקיים חודש, שבת ומילה. למרות שהיוונים גזרו

שמרם מלך נאמן – ה' הצילם מ: אנטיוכוס הרשע, ניקנור- שהיה משנהו ובגריס שר הצבא.

שני משחיתים נהרגו – הם ניקנור ובגריס שהרגום ישראל.

מלך שלהם נס - זה אנטיוכוס הרשע, שנס וברח מעיר ממלכתו באישון ליל.

שמן מזית נבחר – שמן זית הוא הראוי והמהודר ביותר להדלקה, כיוון שבו נעשה הנס.

שמונה נרות מדליקים – זכר לנס שנעשה בפך השמן.

שמש מעל נרות – את השמש יש להניח רחוק ומובדל משאר הנרות.

שיברך מנר נוסף – לאחר שבירך "להדליק נר" ו"שעשה ניסים", מתחיל להדליק מהנר החדש.

מצד שמאל נדלקים – אופן ההדלקה הוא משמאל לימין.

שמאל נכנס מניחם – מקום הנחת נר חנוכה הוא מצד שמאל, כדי שיהיה וכך מסובב במצוות.

שיעור מצוות נאסרים – בחצי השעה הראשונה, שהוא שיעור ההדלקה, אסור ליהנות מאורם.

שימנעו נשים ממלאכה – מצווה על הנשים להימנע ממלאכה בעוד הנרות דולקים.

ההבדל בין נרות חנוכה לנרות המנורה במקדש

נס פך השמן הוא אמנם הסיבה הישירה למצוות הדלקת נר חנוכה, אולם בעוד שבמנורת בית-המקדש היו רק שבעה נרות, הרי בחנוכייה של חנוכה יש שמונה קנים ואנו מדליקים בה שמונה נרות. ההסבר על כך הוא: מנורת שבעת הקנים, שדלקה בבית - המקדש, התאימה למצב רגיל וטבעי, שבו הרוחניות שולטת. במצב רגיל זה, כאשר אפשר לקיים את רצון השם ללא כל הפרעות ומכשולים, אפשר להסתפק בשבעה נרות. אולם כאשר נוצר מצב בלתי - רגיל, כשהחשיכה הרוחנית עולה וגוברת, אי-אפשר להסתפק בשבעה נרות, אלא צריך להדליק שמונה. נרות החנוכה באו דווקא בעקבות התגברות כוחות הנגד והתעצמות החושך. הם נקבעו לאחר שהיוונים "גזרו גזירות על ישראל וביטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות... ולחצום לחץ גדול" (כלשון הרמב"ם). כאשר נתרבו הקשיים והשתבש מצב הדברים הרצוי והטבעי, שוב אין די בשבעת נרות המנורה. כנגד תגבורת החושך, דרושה גם תוספת באור. זו, בעצם, מטרתם של נרות החנוכה להאיר באור רוחני - א-לוקי את חושך העולם, המסתיר ומעלים על האמת הא-לוקית. ולכן, כדי שנוכל לעמוד במשימה זו בתקופה של חשיכה רוחנית גוברת, ניתן לנו הנר השמיני, הנר הנוסף. כמו כן איננו מדליקים בכל יום אותם מספר נרות, אלא הסדר הוא שמוסיפים מיום ליום. בכל יום מוסיפים ומגבירים את עוצמת האור עד אשר מגיעים, לכאורה, אל השלמות אל היום השביעי, שבו מדליקים שבעה נרות כנגד שבעת הנרות של מנורת בית-המקדש. אולם מיד למחרת אומרים לנו: הדליקו נר נוסף נר שמיני! דבר זה ממחיש את הצורך להגביר אור כנגד התעצמות החושך. בנקודה סמלית זו מסתיימים ימי החנוכה, כשהם מותירים אחריהם מעין צו תמידי: לעולם לא לדרוך במקום, לא להסתפק בקיים, אלא תמיד להוסיף באור; ועל כל תוספת בצד השלילי, יש להרבות בצד החיובי עד שהאור יסלק כליל את החושך.

מעבר לזאת, בבית-המקדש דלקה המנורה בתוך ההיכל, בפנים הבית, ואילו את נרות החנוכה אנו מציבים דווקא "על פתח ביתו מבחוץ". בזמן שביית-המקדש קיים וממנו אורה יוצאת לכל העולם כולו, די בהדלקת הנרות בפנים, בתוך הבית. אולם כאשר "החושך יכסה ארץ" או כלשון הגמרא (לגבי זמן הדלקת נרות החנוכה): "משתשקע החמה" אי-אפשר עוד להסתפק באור המאיר בתוך הבית, אלא צריך להדליק אור גם בחוץ, במקום החושך. כאשר יש חשש שהדברים השלייליים הסובבים את הבית מבחוץ יחדרו גם פנימה ויעיבו על האור שבו, אין להסתפק בהארת פנים הבית, אלא חובה להציב את הנרות המאירים דווקא בפתח הבית, כדי ש'רשות הרבים' תואר אף היא מאור הנרות. גם בימינו אלה, כאשר נוצרה בעולם נסיגה במידת הדבקות באמונה ובערכי-אמת, צריך להגיב על כך בהגברת האמונה ובהפצתה החוצה. בימים כאלה אסור להסתגר בתוך המסגרת החיובית, שכן הרוחות השליליות המנשבות בחוץ עלולות לחדור פנימה. צריך לצאת החוצה ולהפיץ אור, ורק אז אפשר לשמור על האור הפנימי ואף למשוך אליו את אלה הנמצאים בחוץ.

הקב"ה נותן ליהודי כוח מיוחד דווקא בגבור החשיכה להדליק שמונה נרות ולא שבעה, להעמידם מחוץ לבית ולא בתוכו. כל זאת, כדי לאפשר לו להתגבר על כל המכשולים והעיכובים הנקרים בדרכו. ניתנו לנו הכוחות הדרושים, וצריך רק להשתמש בהם ולהוציאם לפועל. משום כך נאמר על נרות חנוכה שהם "אינם בטלים לעולם". נרות בית-המקדש בטלו כאשר החושך גבר והביא עמו את חורבן הבית והגלות שלאחריו, אבל שמונת נרות החנוכה, שכל ייעודם הוא להתמודד עם החושך ולהאירו נרות אלה "אינם בטלים לעולם"!

זמן ההדלקה

על הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע מסופר, כי פעם אחת התארח בליל חנוכה בבית רבו הגאון רבי נחום קפלן זי"ע המכונה – ר' נחומק'ע'. כשהגיע זמן ההדלקה ראה שחולף הזמן ורבו אינו מדליק, שעה שעתיים שלוש, ומאד תמה, שכן נהגו להדליק מיד עם שקיעת החמה. אחרי כמה שעות נשמעת דפיקה על דלת הבית, והרבנית נכנסת כשידיה עמוסות סלים ובתוכם מצרכים שקנתה. מיד קם רבי נחומק'ע והדליק את נר החנוכה.

לאחר ההדלקה פנה החפץ חיים לרבו ואמר: תורה היא וללמוד אני צריך! הנני רוצה להבין את פשר ההתעכבות של הרבי בהדלקת הנר? הרי זריזין מקדימין למצוות? הסביר לו רבו, במסכת שבת (דף כג) נשאלת שאלה: אם יש לאדם כסף לקנות נר אחד בלבד, "לליל שבת של חנוכה", האם עליו לקנות נר של שבת ולקיים מצות "הדלקת נר של שבת", או עליו להעדיף ולקנות "נר חנוכה"? הגמרא קובעת בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, שהאדם מחויב להוציא את כספו ולקנות "נרות של שבת", לא רק משום שזו מצוה שאנו חייבים בה, אלא הם גורמים שישרור "שלום בית". לכן, נרות שמחזיקים "שלום בית" עדיפים על נר של חנוכה.

ממילא – ממשיך ר' נחומק'ע הואיל וסוף מעשה במחשבה תחילה, אין ספק בליבי שאילו הגיעה הרבנית הביתה, והייתה רואה שלא המתנתי עבורה להדלקת נרות של חנוכה, הייתה נפגעת מאוד, מפני שלא התחשבתי בה. לכן, דחיתי ודחיתי את הדלקת הנרות עד ששבה הביתה. הוסיף ואמר ר' נחומק'ע: רואה אתה תלמידי החביב, שהגמרא עצמה מקילה בנרות חנוכה, על מנת להדגיש את גודל העניין של שלום בית. אם כן, האם בגלל נרות חנוכה אגרום לפגיעה "בשלום בית"? לא הייתה בידי הברירה אלא לדחות את הדלקת הנרות מעבר לזמן הראוי, ולהמתין עד שעה מאוחרת, ולהדליקם בזמן שעדיין ראוי להדליק על פי ההלכה...

"הפח נשבר ואנחנו נמלטנו" (פנינים על התורה, רבינו יהונתן אייבשיץ)

היה זה ערב ימי חנוכה כשהיה רבינו דרדק בבית המלמד ובקשו התינוקות לברוח מבית הספר. המלמד נאות לבקשתם אך התנה זאת באם ישיבו לו על השאלה: כמה נרות מדליקים בכל שמונת ימי החנוכה?

על אתר השיב לו יהונתן החריף: "הפך נשבר ואנחנו נמלטנו" וכוונתו הייתה שכאשר תשבר המלה פ"ח יתקבל המספר ארבעים וארבע [נרות החנוכה] – "ואנחנו נמלטנו" מבית המלמד...

פרסום הנס והקשר לדמי חנוכה

נפסק להלכה בשו"ע באורח חיים סימן תרע"א, שצריך להיזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה, שואל או מוכר כסותו, ולוקח שמן להדליק!

עניין זה מצינו גם במצוות ארבע כוסות. גם שם נפסק להלכה בשו"ע אורח חיים סימן תע"ב, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ימכור מלבושו או לווה או ישכיר עצמו בשביל יין לארבע כוסות.

מהי הסיבה לכך, שדווקא שני המצוות הללו נתייחדו בהקרבה גדולה לעשייתן?!

תירץ ר' יששכר דוב מבעלזא זצ"ל: משום ששתי מצוות אלה אינן כשאר מצוות שבתורה, בשאר מצוות מלמדים אותנו חז"ל בגמרא מסכת ברכות דף ו': "חשב אדם לעשות מצווה, ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה", כיוון שהקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה, ואילו בשתי מצוות אלה, הדלקת נרות חנוכה וארבע כוסות אין הדבר כן, שאף אם חשב לעשות ונאנס ולא עשה – לא נחשב הדבר כאילו עשאו, זאת משום שטעם מצוות אלה הוא כדי לפרסם את הנס שאירע בימים אלה, ואם לא עשה את המצווה בפועל, לא נתפרסם הנס על ידו!

משום כך, נוהגים להעניק "דמי חנוכה" כדי שיוכל כל אדם לקיים את המצווה כראוי. אם כן מדוע מחלקים לכולם? אלא, כדי שלא לבייש את מי שאין לו, נהגו לתת לכל מבקש.

טעם נוסף לנתינת מעות בימי חנוכה, זה המנהג לחלק צדקה בימי החג. ובפשטות נראה שהמקור כבר נמצא בדברי המגן אברהם (בראש הלכות חנוכה, סימן תר"ע) "נוהגים הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים".

החתם סופר מסביר את הטעם: כדי שייכנס וייצא העני בין מזוזה לנר. והדבר נלמד מההכנה למצוות: "ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו" כי נע"ם ראשי תיבות נר עני מזוזה". וכל זה מדובר בנתינת צדקה, כפי שהסברנו לעיל שיוכל העני לקיים מצוות נרות חנוכה ולפרסם הנס. וכן נפסק להלכה: "מרבית בצדקה בימי חנוכה כי הם מסוגלים לתקן בהם פגמי נפשו על ידי הצדקה ובייחוד ללומדי תורה העניים להחזיקם" (קיצור שולחן ערוך קלט, א).

ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים (סיפורי צדיקים גיליון 181)

פעם בא יהודי אל הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א לבקש רפואה לאשתו, שקיבלה "שושנה" ברגלה, שאל אותה הרבי אם נשאר להם שמן של נרות החנוכה משנה שעברה, שאל היהודי מה שייך השמן לשושנה, ענה לו הצדיק, כתוב בשיר "מעוז צור ישועתי" "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", לך הביתה ושים קצת שמן שנשאר מחנוכה על השושנה והרפואה תבוא מזה.

שבת, חודש, מילה. (זרחיה ליאור)

מה בין יון לישראל?

מובא בהרבה ספרות חז"ל שהיוונים לא מנעו את לימוד התורה כשלעצמו כחכמה לא היה אכפת להם אלא גזרו על עם ישראל שלא לקיים את השלושה מצוות הללו שהם שבת, חודש, ומילה. אגב נעיר כבר כעת שבמילה חשמונאים רמוזים כל השלושה. ש' שבת, ח' חודש, מ' מילה. הם החשמונאים נאבקו בגזרה זו ולכן הם כינו את עצמם בשם חשמונאים כאילו אמרו אנו החזרנו לעם ישראל את המצוות הללו, הצלחנו להתגבר על היוונים ולבטל הגזרה. ואכן חזרו ישראל לקיים בלב טוב וללא פחד את מצוות השבת החודש והמילה. אם נביט אז נגלה שחג החנוכה בתוכו ובפנימיותו כבר מתקן הוא ומגלה בתוכנו את שחזרה לישראל האפשרות החוקתית מטעם השלטון לקיים מצוות אלו. איך?

מילה - חג החנוכה אורכו שמונה ימים שזה דומה לשמונה ימים בהם מקיימים את מצוות הברית ברח היהודי הנולד.

שבת - בשל העובדה שימי החנוכה שמונה המה אז בהכרח ששבת חייבת להימצא בתוך ימי החנוכה ולפעמים ישנם שנים שיש בימי החנוכה שתי שבתות, אם כה' בכסלו חל בשבת.

חודש - ימי החנוכה שמתחילים בכה' כסליו לאורך שמונה ימים חייב מן ההכרח לעבור גם בראש חודש טבת, ולפעמים ישנם שנים שיש גם שני ימי ראש חודש אם כסלו הוא חודש מלא.

נמצא שבימי החנוכה מתקנים אנו את מצוות השבת את מצוות המילה ואת מצוות החודש. ובאמת מה כל כך מיוחד במצוות אלו ומה יש בתוכנם שהיוונים לא אפשרו לנו לקיימים? כדי להבין זאת צריכים להבין מהו השורש המחשבתי רעיוני של יון.

יון, הבינה שיש בעולם צד גשמי ויש צד רוחני. אך מה שמפריע להם הוא החיבור שבניהם. איך ניתן בכלל לחבר חומר עם רוח שהינם שני דברים ועניינים נפרדים ללא כל קשר. מה שהיהדות מנסה וגם מצליחה להביא לעולם הוא את הרעיון שניתן גם ניתן לחבר את החומר לרוח ולקדשו.

מילה - הרי אם הקב"ה ברא אותך ערל ולא מהול מי אתה שיכול על ידי פעולה כירורגית קטנה לקדש גופך אליו? מה פתאום, אם רצה הא-ל בכך, שיברא אותך מהול אין אתה רשאי לעשות בעצמך פעולה כירורגית בגופך ועל ידה להתקדש.

שבת - אתה בתור אדם שעומד חי בעולם של מעשה מי אתה בכלל שתחליט שיום בשבוע אתה שובת ממלאכה אתה באת כאן לפעול ולעבוד לא ניתן לך להתחמק, כל עוד שבכוך ובבריאותך לעבוד, תעבוד מה הבטלה הזאת ועוד בשם הדת? ועוד לקדש את אי העשייה ביום קדוש לה' זה לא יתכן? לא מתקבל על הדעת כך חשבו להם היוונים ומתוך מחשבה זו גזרו הגזרות.

חודש - הרי קידוש החודש ניתן לחכמים על פי ראיית המולד ועל פיו נדע מתי יחול חג הפסח ולפיו ידעו גם מתי יחול יום הכיפורים. וחלות הקדושה על יום חול חלות שה' כביכול מתחשב בה כדי שדרכה ניתן יהי לתן לשכר למקיים או לעונש למחלל דהיינו לתת למי שלא מקיים הפסח ולמי שמתחמק מן המחויבות של יום הכיפורים את עונשו וכל זה על פי דעת בית דין ששמע מפי עדים? מי אתם? וכי בן אדם יכול לקדש יום חול לעשותו יום שבת שבתון כדוגמת יום הכיפורים?

נמצא שבחנוכה מתמצא כל העניין. כי עצם עניין המנורה העשויה כולה ממקשה של זהב שהיא הלוא מתכת יקרה ששווה הרבה מאוד ערכה החומרי רב, ועליה כן עליה אתם מדליקים בשמן זית זך כתית למאור את הנרות, נרות העולות בשלהבת כלפי למעלה. אין זה כי אתם בפעולה זו מחברים שמים וארץ מחברים אתם בנושא אחד רוח עם חומר. נמצא, שבנר הקטן הזה נעשה כל הנס ובנר הזה הראנו לעולם כולו שאכן היהדות היא כן שמחברת ומקדשת שמים עם ארץ חומר עם רוח, הוא עם ישראל בא, ומקדש את החול ומביאו אל הקודש.

אם היוונים ניצחו?! - חושך זה יון

חג החנוכה הוא החג ה"שבוי" ביותר בעם ישראל.

בשנים האחרונות עשו מהחג את ההיפך המוחלט מהמהות שלו: המכבים האמתיים נלחמו נגד הספורט, ואנחנו לעומתם מנציחים את הספורט ע"י 'מכבים' מסוג אחר, כמו מכבי ת"א וכפר הספורט שנקרא מכביה... הם נלחמו נגד מופעים וקולנוע, אך היום כל ההורים יודעים שבחנוכה יש את מספר המופעים הגדול ביותר: פסטיבל, פסטיבל ועוד...

מסקנה - יון ניצחו!

לכאורה ניתן לשאול: הרי, אריסטו, אפלטון, סוקרטס וחבריהם היו חכמים מופלאים, חכמתם היא בגדר תגלית. אם כן, מדוע נאמר ש"חושך זה יון"? כיצד יתכן שהם החשיכו את העולם, הרי חכמה בגויים תאמין? ואפילו חכם גוי מברכים עליו "שחלק מחכמתו לבני אדם"?!

ניתן לומר בדרך רמז: כחש = חשך = שכח

העולם מראה לנו שהאקדמיה היא החשובה. התפיסה הזו למעשה מכחישה את התורה, ומחשיכה את אור התורה. כאשר אור התורה מתעמעם ח"ו התורה הולכת ומשתכחת, וכאשר היא תשכח יהיה בעולם חושך מוחלט. כנגד זה, בחג החנוכה עלינו להרבות בלימוד התורה ובכך להגביר את אור התורה. וכבר רמזו על האמור במסכת שבת כב: "מאי חנוכה? דתנו רבנן", שעיקרו של החג הוא לימוד התורה...

כל זמן שהנר דולק אפשר עוד לתקן (נשלח ע"י שמואל עובדיה)

4 נרות בערו לאיטם בלילה שקט ורגוע. כעבור זמן מה - הנר הראשון אמר: "אני נר השלום, אבל העולם מלא בכעס ובמלחמה כך שאף אחד לא יכול לשמור על שלהבתי בוערת." וכך כבה נר השלום... הנר השני אמר: "אני נר האמונה, אבל אף אחד כבר לא חושב שהוא צריך אותי. כבר אין צורך שאני אבער." וכך כבה נר האמונה... הנר השלישי אמר בעצב: "אני נר האהבה, אבל העולם כבר לא מבין את חשיבותי. אנשים כבר שכחו לאהוב את הקרובים אליהם ביותר ולכן כבר אין בי צורך." וכך כבר נר האהבה...

לפתע נכנס לחדר ילד קטן וראה ששלושה מתוך ארבעת הנרות כבו. "למה אינכם בוערים?" הוא שאל, "אתם אמורים להמשיך להאיר עד הסוף". ואז הנר הרביעי אמר: "אל תפחד ילדי היקר, אני נר התקווה. כל עוד אני בוער תמיד אפשר להדליק בעזרתי את הנרות האחרים." הילד לקח בשמחה את נר התקווה, והצית מחדש את השלום, האמונה והאהבה. לא משנה איזה משלושת הנרות בוער בליבכם בעוצמה הרבה ביותר,

אף פעם אל תיתנו לנר התקווה לדעוך. עם קצת תקווה, כל אחד מאתנו יכול לחיות חיים של שלום, אמונה ואהבה!! חנוכה שמח .

תורה מגוא ומצלא (הרב יוסף זילברפרב)

במצות הדלקת נר חנוכה ישנם הלכות רבות שמהם ניתן ללמוד דרך חיים מה היא. בין ההלכות שבהלכות חנוכה: כל השמנים והפתילות כשרות להדלקה וגם אלו שפסולים להדלקת נר שבת ולהדלקת המנורה במקדש. לא רק המדליק מברך, אלא גם הרואה נר חנוכה מברך שעשה ניסים, יש אפשרות לצאת יד"ח בהדלקה על ידי השתתפות בפרוטה. כבתה אין זקוק לה. מקום ההדלקה – פתח ביתו מבחוץ. גובה העמדת המנורה – למעלה מג' טפחים ופחות מעשרה. זמן ההדלקה – בין השמשות, והעיקר – משך ימי החנוכה – שמונה ימים מה שלא מצינו בשום חג אחר ואפילו חג הסוכות הוא שבעה ימים, ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו.

כשנתבונן בהיסטוריה נראה שתקופת המועד הייתה קצרה מאד, שהרי היוונים נכנסו לבית המקדש וטימאו כל מה שהיה בדרכם כולל אבני המזבח שחוללו לעבודה זרה. בני חשמונאי נלחמו ביוונים וניצוחם על ידי הנס הגדול ומלכותם נמשכה שמונים שנה, עד שבאו הרומאים וכבשו את ירושלים והגלו את ישראל מאדמתם ועיקר גלותם הייתה למצרים, ומאז אותה תקופה עדיין נמצאים אנו בגלות עם הסמליות שבהדלקה.

נאמר: "נר ה' נשמת אדם". המקבילה של הנר היא הנשמה והקב"ה מצייד את עם ישראל בגלויותיו בהדלקת נר חנוכה ובהלכותיה כדי להאיר לנו את חשכת הגלות.

בירושלמי בפרק ה' ממסכת סוכה, מסופר על טרינוס קיסר שהיה באלכסנדריה ובאותה תקופה רוב הגולים היו שם, שהלך לכבוש את הברבי הנמצאים ביבשת אפריקה. בליל תשעה באב ילדה אשתו בן או בת ובחנוכה של אותה שנה מת הבן. ראתה אשתו שהיהודים בליל תשעה באב בוכים ובחנוכה שמחים. שלחה אגרת לבעלה, עד שאתה כובש את ברברי בוא וראה מה עושים לנו היהודים כאן במצרים. חזר הקיסר והרג את כל הגברים וציווה את הנשים להינשא לגויי מצרים, ואמרו הנשים: מה שעשית לבעלינו, עשה לנו, והרגם, ומאז נגדעה קרן ישראל ומאז אותה הדלקה ממשיכים אנו כל שנה את ההדלקה בהיותנו בגלותנו.

הבית מסמל את חוסנו של האדם, הן הגשמי והן הרוחני, אדם בביתו מרגיש מוגן יותר מאשר נמצא בחוץ. כשמצווים להדליק בחוץ מתייחסים לאותם אנשים המרוחקים מתורה ומצוות ונמצאים בחשיכה וההלכות הקשורות למיקום, למקום, לצורת ההדלקה וזמנה באים ללמדנו שעלינו על ידי הנר להאיר את אותם הנמצאים בחשיכה ולקרבם לתורה ומצוות. חז"ל נתנו לאנשים אלו להתקרב גם על ידי זה שרק רואים את הנר לפני שהשתתפו

בפרוטה, כבר יכולים לברך, מה שלא מצאנו בסוכה, במצה ובשופר, כיון שחנוכה נועדה לחבר אפילו את אלה שלא חשבו להתחבר, ואם האדם התחיל להתחבר יכול הוא להשתתף בפרוטה עד שיגיע למצב שידליק בעצמו, וזה כוחם של הימים הללו.

ידועים דברי הרמב"ן בתחילת פרשת בהעלותך על הפסוק: בהעלותך את הנרות, שאמר הקב"ה לאהרן הכהן: שלך גדולה משלהם שאתה מיטיב ומדליק את הנרות, ומבאר הרמב"ן שרמז לו הקב"ה על הדלקת נר חנוכה שהוא ההמשך להדלקת המנורה והוא המחבר אותנו לבית המקדש, וכן מצינו בכלי המקדש שהורחקו מרוב אנשי הארץ חוץ מהכוהנים והלויים שניתנה להם האפשרות לשמש במקדש, חוץ מכלי המנורה שעל אהרן היה להיטיב את המנורה בפנים המקדש ולאחר מכן אפשר היה להוציאה לחוץ וזר היה כשר להדלקה ואז היו מכניסים אותה למקומה, ללמדנו על החוט המחבר בין בית המקדש לחנוכה, וזה מה שנאמר לאהרן: שלך לעולם קיימת.

יש המדליקים בפנים – מניחו על שולחנו ודיו, ללמדנו שהחופץ נכנס פנימה ובתוך הבית מרגישים אנו את האווירה שבחופץ, ולכן כיון שזו שעת הסכנה יש לגרש את החופץ מהבית ולכן מדליקים בפנים. וכאן נשאלת השאלה, האם החוסן האימוני שלנו מספיק חזק, האם אנחנו כמחנכים מובטחים שלא נתפתה אחרי החופץ? הקדוש ברוך הוא מוביל אותנו לגלויות ארוכות ברוחניות ובגשמיות ומביא עלינו את חג החנוכה שהוא מעל הטבע – שמונה ימים, שבהם ניתן למלא את האנרגיות החיוביות לכל השנה, כדברי הנביא: "גם כי אשב בחושך – ה' אור לי", ההצמדות לאור – נר מצוה ותורה אור יכולה להועיל לעם ישראל השרוי בחושך, ומובנת תשובת הגמרא במסכת שבת על השאלה: מאי חנוכה? – דתנו רבנן, רק על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה נוכל לשרוד בגלותנו.

המנורה - רמזה לחכמה, ואורה - רמזה לתורה (מעין השבוע).

בבית המקדש דלקה מנורה בת שבעה קנים, זו שעל הדלקתה נצטוונו בתחילת הפרשה. המנורה רמזה לחכמה ואורה רמזה לתורה: "כי נר מצוה, ותורה אור". וכן אמרו חז"ל: "הרואה שמן זית בחלום, יצפה למאור תורה". אור המנורה רמז לתורה, ושבעת קניה - לשבע החכמות. לומר לך, שהתורה הקדושה כוללת את כל החכמות, התרבות והמדע שבעולם, והם מתאחדים בה למקשה אחת. אין לנו צורך לרעות בשדים זרים ולאמץ את חכמתם. הכל נמצא אצלנו, בתורה הקדושה! מרן ה"חזון איש" זצ"ל יעץ והדריך מנתחים מומחים - מתוך בקיאותו והעמקתו בהלכות "טריפות". יעץ והדריך אגרונומים וחקלאים - מתוך בקיאותו בהלכות "כלאיים". הלא אין שטח ומגזר, שתורה אינה מתייחסת אליו!

מילא, הם - הגויים - מעריצים את ה"תרבות" שלהם (וידוע כמה מושחתים היו רבים מסופריהם הדגולים והמלחינים הגדולים, עד התבהמות וסיאוב!) אבל לנו- הרי יש את התרבות שלנו!

למגיד מדובנא זצ"ל, בספרו "אוהל יעקב", היה משל נאה ומאלף: מעשה בשני נערים שחזרו מבית הספר. האחד בן עשירים, לבוש בגדים נאים. בבוקר אכל ארוחה משביעה, בהפסקה אכל מעדנים, ועכשיו ציפתה לו בביתו סעודה דשנה. השני היה בן עניים לבוש קרעים. בבוקר לא אכל מאומה, גם לא בהפסקה, ועכשיו חיכה לו לחם צר. בדרכם עברו ליד קונדיטוריה, והריח הכבד והמתקתק סחרר את ראשו של הנער הרעב. הציץ חברו פנימה ואמר לו: "בוא ניכנס, נסתכל בעוגות". נכנסו, והעוגות קרצו: עוגות קרם, עוגות קקאו, צימוקים ושקדים. מבלי שידעו כיצד הושיטו יד חומדת... ולפתע אחזה בצווארם יד ברזל: האופה לכד אותם בשעת מעשה! "הנה, תפסתיכם, גנבים קטנים! לא תמלטו עוד מידיי! היכן אתם לומדים?". בקול רוטט ענו לו, והוא גרר אותם ברחובות העיר. אוי לאותה בושה! המורה היה עוד במקום, והאופה הפקיד בידו את שני הסוררים.

הביט המורה בתלמיד העני, ותבע הסבר. הלה פרץ בבכי סוער: "טעיתי, עויתי, לא עמדתי בפיתוי! לא אעשה זאת עוד, לעולם! אני מבטיח, באמת!". ניכרים דברי אמת, והמורה אמר: "אני מאמין לך. ומקווה, שלמדת את הלקח!". התלמיד פנה והלך, והמורה נפנה אל התלמיד העשיר. הוא עמד רגוע. ציפה להבטיח את הבטחתו וללכת. אך לפתע. בלא אומר ודברים, ספג סטירת לחי מצלצלת! "מה זאת, קרא בהתמרמרות. "מדוע האפליה? הרי היינו יחד, נכנסנו לשם יחד, יחדיו שלחנו יד! למה הוא שולח בלי פגע, ואני סופג סטירה?". "אומר לך", ענה המורה. "כשילד קטן ניצב ליד מדף עוגות מגרה, הפיתוי הוא גדול והילד קטן. זה לא מצריך גניבה, בשום אופן לא. אבל יש בכך כדי ללמד זכות, ולפטור את העניין באזהרה חמורה. לא על כך ניתנה הסטירה." אבל כאשר עברתם על פני הקונדיטוריה וחברך המורעב הסתחרר ונכנס - אין לדון אותו על כך. שהרי רצה רק להריח את ריח המאפה, לזון בו את עיניו. אין לו בבית עוגה, אף לא עוגייה. ולאחר מכן קרה מה שקרה. אבל אתה, שיש לך בבית מכל טוב - מדוע נכנסת לשם? מה חיפשת שם? מדוע נכנסת למאורת הניסיון?.. על כך בא העונש, משום כך הכיתיד!"

והנמשל: הגויים, אם יקראו בעיתוניהם ויעיינו בספריהם, הרי אין להם תרבות אחרת. ואז, אם נשמתם תורעל בגלל הזוהמה שבעיתונות, ובגלל הכפירה שבספרים - מה לעשות, הם עלו על מוקש, מתו בהכשת הנחש. אבל יהודי משלנו שיקרא עיתונות חילונית ויחשוף עצמו לפתע לתמונת תועבה, למאמר כפירה, ללעג לכל קדשי ישראל - לא יוכל להתנצל ולומר: "נכשלתי, לא ידעתי שזה כתוב שם". כי ישאלוהו: "מדוע נכנסת לשם, הרי יש לנו את הספרות שלנו! את ילקוט מעם לועז, את אגדות חז"ל, את תולדותיהם של צדיקים. אז מה יש לנו לחפש שם?!"...

גזירות היונים

כתב הרמב"ן (שמות כ- ו) על הפסוק "לאוהבי ולשומרי מצוותי". ... ומצאתי במכילתא: לאוהבי - זה אברהם וכיוצא בו. ולשומרי מצוותי - אלו הנביאים והזקנים. רבי נתן אומר, לאוהבי ולשומרי מצוותי, אלו היושבים בארץ ישראל ונותנים נפשם על המצוות, מה לך יוצא להיהרג? על שמלתי את בני. מה לך יוצא להישרף? על שקראתי בתורה. מה לך יוצא להיצלב? על שאכלתי את המצה. מה לך לוקה מאפרגל (מקל ורצועה)? על שנטלתי את הלולב. ואומר אשר הוכיתי בית מאהבי, המכות האלה גרמו לי לאהב לאבי שבשמים. וכו'.

אחת הגזרות שגזרו היונים הייתה שלא לקדש את החודש. מסופר על מרן הרב יוסף כהנמן זצ"ל, שבאחת מנסיעותיו לגיוס כספים לטובת השיבה, הגיע לדרום אפריקה, ואסף שם ציבור של יהודים יוצאי ליטא, על מנת להתרימם. יהודים אלו היו חילונים, וממילא האווירה באולם הייתה קרירה ואולי אפילו חשדנית במידה מסוימת.

פתח הרב את דבריו בשאלה: בקידוש לבנה אומרים, "דוד מלך ישראל חי וקים" ומיד אח"כ אומרים אחד לשני "שלום עליכם", מה הקשר, שאל הרב, בין שני הדברים?

בתשובתו תאר הרב את תקופת היונים, כאשר הסתובבות חיילים יונים ברחבי הארץ, ואוי לו ליהודי שנתפס כשהוא בדרך לירושלים להעיד את עדותו על חידוש הלבנה. באותה תקופה כשרצו לדבר על הלבנה בחידושה, היו אומרים, "דוד מלך ישראל חי וקיים", מפני שישראל נמשלו ללבנה. והנה, ממשיך הרב בתיאורו, יהודי אחד ראה את חידוש הלבנה והחליט לצאת לדרך, בלילה חשוך, ללא אור הירח, (שהרי הוא הולך להעיד על המולד), ופתאום הוא שומע מישהו שואל, "מי שם?" פחד ואימה אוחזים אותו, בוודאי זה האויב שמתקרב, הוא שומע צעדים כנגדו בשמחה שלום עליכם, שלום עליכם.

אמר להם הרב, אחים יקרים, טיירע ברידעליך, אנו לא אויבים אנו אחים, שלום עליכם, שלום עליכם...

על שמלתי את בני

גזירה זו שגזרו היוונים, חזרה על עצמה בימי הקומוניסטים בבריה"מ. בספר "קול בדממה נשמע" מספרת המחברת על סבתא יהודייה שלא הסכימה לגעת בנכד עד שיכנס בבריתו של אאע"ה.

לעשות ברית מילה לתינוק בן שמונת ימים, מהווה אליבא החוק הקומוניסטי "כפייה דתית". וההסבר הוא: מכיוון שהתינוק אינו יודע להתנגד, ומבצעים בגופו ניתוח מבלי לקבל את הסכמתו, הרי זה מהווה אקט של כפייה. אבל שונה הדבר אם אדם מבוגר מל את עצמו, זה ענינו הפרטי ואין בכך

משום עבירה על החוק; לכן יש להמתין עד שהבן יגיע לגיל שמונה עשרה, שאז הוא נחשב כאדם עצמאי, ואז הוא רשאי להחליט אם רצונו בכך.

זכור המקרה, באשה מבוגרת שנולד בן לבנה. אמרה האישה לבנה: להווי ידוע לך שאם לא תמול את בנך, לא אכיר בו כבנכד, ואפילו לא אגע בו - כי לא יעלה על הדעת שאני אחזיק בזרועותיי נכד בלתי מהול. הבן הנבוך - מתוך יחס של כבוד לאימא הזקנה, אמר לה: את רשאית לעשות מה שאת רוצה, אבל על אחריותך האישית, ולא על אחריותי.

לאחר זמן, כאשר בני הזוג נסעו לחופש שנתי והשאירו את הילד בידי האימא הזקנה, נזדרזה והזמינה מוהל וערכה את הברית - מילה. היא לקחה לעצמה את כל הכיבודים: קוואטר, כסאו של אליהו, סנדקאות וכו'.

כשחזר הבן ומצא את בנו מהול, נתמלא פחד שמא יתגלה הדבר בעת הטיפול השגרתי בתחנת אם וילד, והאחות המטפלת בוודאי תמסור על כך למשטרה. הלך והקדים רפואה למכה - הקים "ויצעקו" מבוים נגד אמו, שעשתה מעשה כזה בניגוד לרצונם. הזקנה נאסרה, והוגש נגדה כתב אישום על ביצוע מעשה של כפייה דתית נגד תינוק חסר מגן.

למרבה האירוניה, השופט שבפניה הועמדה הזקנה לדין, היה יהודי מבטן ומלידה. "איך העזת לעשות לילד מום נוראי כזה?" פנה אליה השופט בפנים מביעות זעם. לא איבדה הזקנה את עשתונותיה, וענתה לשופט בנימה לגלגנית: הלא גם אתה יהודי, ובוודאי גם לך יש מום נוראי כזה... נכון, אבל זה היה לפני המהפכה, היום במשטר הקומוניסטי, זו עבירה גדולה לעשות דבר כזה לתינוק. הזקנה האמיצה המשיכה להטיח נגד השופט ואמרה: תראה, למרות שאתה מהול כיהודי, זה בכלל לא הזיק לך ולא מפריע לך להיות גוי ככל הגויים, ולהתנהג כגוי לכל דבר. לפיכך אני אומרת לך, שגם לילד הזה לא יזיק הדבר מאומה לכשיגדל, והוא יוכל גם אחרי שנימול להיות גוי מושלם כמוך, וקומוניסט כשר...

כאן פקעה סבלנותו של השופט, ופנה אליה בכעס ואמר: מה את עושה עצמך מטומטמת. אנחנו נשלח אותך לעשר שנים ל"חד גדיא", ואז תיווכחי אם זה הזיק לך או לו. הרימה הזקנה את עיניה כלפי שמים ואמרה: אני מודה לך הקב"ה על החסד - אני חשבת שישאר לי לחיות עוד שנה שנתיים בעולם הזה, והנה בא השופט הזה ומבטיח לי עוד עשר שנים, ישתבח שמו! וגם לך השופט מגיע תודה גדולה, שהענקת לי אריכות ימים...

כל הנוכחים באולם פרצו בצחוק, גם השופט הקשוח לא היה יכול להתאפק מלצחוק. לאשה היה עו"ד ממולח, והוא פנה לשופט ואמר לו: הלא אתה רואה עם מי יש לך עסק: אישה זקנה שדעתה מטושטשת מזקנה ומרוב ימים. הראית מימך אדם שיכריז שהוא מאושר כשפוסקים לו עשר שנות מאסר. אין לך הוכחה גדולה מזו שהיא אינה שפויה. הטיעון הצליח, והיא קיבלה שנתיים מאסר על תנאי...

רמז לדיני חנוכה בפרשת מקץ

דבר תורה אשר השמיע באזני מורנו הרב הגאון רבי מאיר יניב נ"י. דברים אשר שמע בינקותו בטיש, פרשת השבוע מקץ. מאת האדמו"ר מקרעטשניף נדבורנא.

כידוע פרשת מקץ בספר בראשית חלה תמיד בשמונת ימי החנוכה. ופרשה זו מתחילה במילים: "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם"

והנה הקב"ה שלח לנו רמז לדיני החנוכה.

ויהי - וכל ישראל הנרות ידליקו

מקץ - מצוותן קודם צאת

שנתים - שמאל נר תדליק ימין מזוזה

ימים - יש מחלוקת, יש מוסיפין

ופרעה - ויש פוחתין. ראשון עיקר הלכה

חלם - ח' לילות מדליקין

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. ואי"ה במהרה בימינו משיח בן דוד יבוא ויגאלנו.

על ידי המוסיף יצר הרע הולך...

הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר זי"ע אמר אמרה נפלאה על הפסוק (בראשית מד', יט') "אדוני שאל את עבדיו לאמור היש לכם אב או אח, ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן".

הנה בגמרא שבת (כא:): בעניין נרות חנוכה פליגי בזה בית הלל ובית שמאי, בית הלל סוברים שצריך להיות בכל יום מוסיף והולך, ובית שמאי סוברים שצריך להיות פוחת והולך.

ועל כך מצינו רמז בכתוב: "אדני שאל את עבדיו" - הקב"ה תובע ושואל מאתנו "היש לכם אב או אח?" דהיינו איך אתם סוברים א"ב היינו שצריך להדליק בכל יום יותר, ביום ראשון א' וביום שני ב', או א"ח, היינו שצריך להיות פוחת והולך להדליק ביום א', ח' נרות, וביום שני ז' נרות.

"ונאמר אל אדני יש לנו אב זקן" - על כך אנו משיבים, שאנחנו פוסקים כבית הלל שצריך להדליק ביום ראשון א' וביום שני ב', ולהיות בכל יום מוסיף והולך, וע"י ה'אב' - שזוהי הבחינה של מוסיף והולך בעבודת ה', נוכל להכניע את היצה"ר שנקרא - זקן וכסיל!...

בואו ונעלה עליהם ונבטל מעליהם הברית אשר כרת להם אלוקים (הרב צ. מנדלסון)

נאמר במגילת אנטיוכוס: בואו ונעלה עליהם ונבטל מעליהם הברית אשר כרת להם אלוקים, שבת, ראש חודש, ומילה.

הקשה הרב הקדוש מהרי"ד מבעלז זיע"א: מדוע גזרו דווקא על שלושה דברים אלו והסביר כי שלושה דברים אלו יש בהם אופנים של היתר, דהיינו, שבת – פיקוח נפש דוחה שבת. מילה – מי שמתו אחיו מחמת מילה פטור מלמול. חודש – אם לא באו השליחים גם כן מקודש החודש ולמרות שלא הייתה עדות. לכן באו היוונים וגזרו דווקא על שלושה דברים אלו כי חשבו שאם יש בדברים אלו היתרים יהיה להם יותר קל, אך בני ישראל לא הלכו אחרי היתרים. וגם אחרי הניצחון היה להם היתר להדליק בשמן טמא שהרי טומאה הותרה בציבור, ואף על פי כן החמירו על עצמם לקיים את המצווה רק בשמן טהור, ולכן נעשה להם הנס בשמן.

ונראה שכונתו היא להראות שגם היצר הרע הולך בדרך זו, תמיד מראה לנו על דברים מסוימים שבהם יש אופנים של היתר ומנסה לפתות אותנו להקל ולהתיר וע"י זה למצוא פתח לדברים חמורים יותר.

מדוע לא הדליקו החשמונאים בשמן טמא? (הרב אברהם בליקשטיין)

אחת התשובות המפורסמות על קושיית ה"פני יהושע" ששואל על החשמונאים, מדוע לא הסתמכו על ההיתר של "טומאה הותרה בציבור", ולפיכך היו יכולים להשתמש בשמן טמא בשופי, ומדוע חפשו בחירוף נפש אחרי שמן טהור, והסמיכו את הנס הגדול של חנוכה במציאת הפך הטהור וקבעו הדלקה בשמונת ימים? ועל זה מיישבים האחרונים, שידעו החשמונאים שכיון שמדובר ביסוד העבודה מחדש אחרי תקופה ארוכה ומרה שבה התבטלה העבודה בבית המקדש, וכיון שמדובר ביסוד, התחלה וחינוך מחדש, היו חייבים לעשות כל מאמץ לחדש אותה בתכלית ההידור והטהרה. הא למה הדבר דומה? לאדריכל שנדרש לתכנן ולבנות בניין רב קומות, הרי ברור לכל שהקפדתו הגדולה והיתרה תהיה על חוזקם ויציבותם של היסודות, ועל שלב זה ייתן את כל שימת לבו ומעייניו יותר מאשר בשאר הבנייה, למרות שגם שאר הבנייה חשובה.

אפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק (אוצר מרגליות).

אפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק (שולחן ערוך או"ח הלכות חנוכה סימן תרע"א) לכאורה קשה להבין מדוע מצות נר חנוכה שונה יותר מכל המצוות, שאם אין לו כסף הוא פטור, כי אונס רחמנא פטריה, ואילו בחנוכה חייבו לחזר על הפתחים.

ותירץ ה"אבני נזר", כי בכל המצוות אם יש לו מחשבה טובה לעשות את המצווה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים את המצווה. כלומר, המחשבה מועילה לו כאילו עשה את המצווה בתוך החדר בשבילו ולעצמו. אבל את ענין פרסומי ניסא אי אפשר לעשות במחשבה, שהרי יהיה מה שיהיה, לאחרים לא יתפרסם הנס, ולכן פה חייב למכור מלבושיו ולקנות נר חנוכה

חודש, שבת, מילה (הרב חנן ליבוביץ)

בספר "אוצרותיהם של צדיקים" מביא בשם הגאון רבי צבי הירש פרידלינג ז"ל: על דבר פליאתו מדוע אנו מדליקים בחנוכה נרות לזכר הנס שנעשה בפח השמן, הלא היונים גזרו לבטל מישראל חודש, שבת ומילה ולמצוות אלו אין אנו עושים שום זכר?

הנה כבר הביא באיזה ספר ששמע בשם גדול אחד דבנרות שאנו מדליקים טמון רמז לשלושת המצוות הנ"ל. דהנה הנרות בכללם הם ארבעים וארבע, ושבת היא היום השביעי, מילה ביום השמיני, חודש הוא אחרי כ"ט יום. כ"ט ועוד ח' ועוד ז' הם מ"ד.

הגיגים ב"על הניסים" לחנוכה

"על הניסים" בחנוכה צופנת בחובה שאלות רבות נענה על כמה מהם.

"רשעים ביד צדיקים"

ר' אלחנן ווסרמן זצ"ל הבין מדוע רבים ביד מעטים זהו נס, אך מהו הנס ברשעים ביד צדיקים? אין כאן הרי כל חידוש ונס, הרי כך צריך להיות?

והוא השיב: אלא, הרשע, לעולם חזק יותר מהצדיק, כי הוא משתמש בכלי מלחמה ללא הגבלה וללא כל רסן, הוא הורס ומשחית ללא כל בושה ורחם. ואילו הצדיק, מעשיו מחושבים ואינו נוהג באכזריות ואלימות מיותרת ויתכן שבמלחמה שייגבור הרשע על הצדיק שזו היא הרי אומנותו... וראו זה פלא, דווקא הצדיקים ניצחו ב"מגרש הביתי" של הרשעים... זהו אכן הנס של מסירת רשעים ביד צדיקים, כי זהה הוא כמו מסירת גיבורים ביד חלשים...

"להודות ולהלל לשמך הגדול"

ר' שלמה זלמן אורבאך זצ"ל משווה בין פורים לחנוכה, ושואל: "מדוע בחנוכה אומרים ב"על הניסים", שקבעו שמונת ימי הלל והודאה ולא מזכירים כלל את מפלת יוון, ואילו בפורים, מזכירים תליית המן על העץ, ולא אומרים כלל על קביעת משתה ושמחה?

ומסביר הרב: זה כדי להראות את היפך כוונת הרשעים, שעמדו עלינו באותן התקופות: בחנוכה - עיקר כוונתם הייתה להשכיחם תורתך, ולכן, אנו מזכירים את ההודאה לשמך הגדול. ובפורים - הייתה הכוונה להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים. ולכן, מזכירים את מפתם של עצמם...

"גיבורים ביד חלשים"

ר' לוי יצחק מברדיצ'ב זצ"ל תמה ושאל, מדוע מכונים בניו של מתתיהו חלשים? הרי היו ידועים הם כגיבורים גדולים?

אלא, עונה הוא: החשמונאים בצדקתם הרבה לא סמכו על כוחם כלל, אלא, בטחו בה' ובחסדיו הרבים והאמינו כי ברצונו ימסור בידם את ממלכת יוון האדירה. וזו כוונת התפילה: מסרת גיבורים – הבוטחים בכוחם, ביד חלשים – שאינם בוטחים בכוחם אלא בה'...

על המלחמות (אשר לורבר)

באחד מימי חנוכה תשכ"ו הופיע הרב מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל במושב יסודות, כדי להשתתף בשמחה חנוכת הבית של בית הכנסת המקומי. כיון שנתכבד לשאת דברי ברכה לכבוד המאורע, שילב בדבריו רעיונות מענייני דיומא, והסביר בין השאר את נוסח ההודאה שאומרים בתפילה ובברכת המזון "על הניסים ועל הנפלאות ועל המלחמות".

הוא שאל בפליאה כאיש משתומם: מהו שאנו מודים על המלחמות, וכי אוהבי מדון אנחנו, ועל חרבנו נחיה, ששמחים כביכול על שזימן לנו ה' מלחמות, וכי לא מתאים יותר שנודה על הניצחונות שבהם מיגרנו את האויב? והשיב להודות על הניצחון – עדיין מוקדם מידי. הלא המלחמה ביונים הייתה מלחמה רוחנית בעיקרה. מלחמת הקדושה נגד הטומאה, והניצחון הסופי לא יהיה אלא בעת שיבוא משיח צדקנו... אפס, בינתיים מודים אנו על עצם הדבר שאנו נלחמים על כך שבכל המצבים הקשים ביותר שהטומאה מאיימת להשתלט ולכבוש הכל יהודים אינם נכנעים אלא מלחמים בעוז על יהדותם... (הרב מפוניבז' חלק ג' עמוד ע"א)

מוסר השכל מהנרות (נר ישראל, חלק ג' חנוכה. קבלתי מהרב בן ציון סנה)

מנרות חנוכה יש לו לאדם ללמוד מוסר שלא יתיימש גם כשהוא נמצא במצב גרוע מאד. גם אם יתדרדר למצבים חמורים ונדמה לו שהעולם חשך בעדו, אף על פי כן יתחזק באמונה ויאמין באמונה שלמה שהכל מה' יתברך והכל לטובתו ואז יאיר לו ה' יתברך. וזאת לומדים אנו מנרות החנוכה.

שהרי ידוע שסוף החודש הוא זמן פחות מובחר מתחילת החודש. לילה, מהשקיעה עד חצות הוא זמן תגבורת הדינים, והמקום הפחות מובחר בעולם הוא למטה מעשרה ועל דרך שאמרו ז"ל (סוכה דף ה' ע"א) מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה. הצד הפחות מובחר הוא צד שמאל. והנה נר חנוכה מדליקים דווקא בסוף החודש וזמן הדלקת הנרות הוא בלילה, והנחתן למטה מעשרה ובצד שמאל. כל זה בא להורות לאדם שאין להתיימש אלא להתחזק באמונה גם כשהחושך יכסה ארץ, בכל זאת יאיר לנו ה' ברוב רחמיו וחסדיו, ובחמלתו ניוושע במהרה.

משחק הסביבון (חפץ חיים)

מקור המנהג של "דריידל", לפי שבימים ההם בזמן הזה, בעת שגזרו היוונים על ישראל שלא לעסוק בתורה, למדו חכמי ישראל, עם בניהם תורה שבעל פה באגודה אחת. משראו זאת היוונים עמדו וגזרו, שלא יתאספו אגודות אגודות. אמרו חכמים לרמות את אויביהם והתאספו ללמוד תורה באגודה אחת, ואספו ילדי ישראל ללמוד תורה מפיהם, ובעת שבאו האויבים לראות את מעשיהם הפסיקו מלימודיהם ועשו עצמם כמשחקים בסביבון, ובזאת נחו מאויביהם. ולזכר אותו הנס קבעו לשחק בו, שהיא שעמדה לנו, שלא תשתכח תורה מישראל.

מנהג ישראל שבחנוכה משחקים בסביבון, שסובבים מלמעלה בסביבון שעל השולחן, ובפורים סובבים ברעשן שסובבים מלמטה באוויר. איתא בספר נחלת יעקב, על פי מה המובא בספר הקדוש קדושת לוי, שבחנוכה בהדלקת הנרות אנו אומרים ויהי נועם וכו' ומעשה ידינו כוננה עלינו וכו'. מכיוון שהנס היה על ידי פעולה מהתחתונים, שיצאו למלחמה וניצחו, וזהו "ומעשה ידינו". אבל בפורים לא עשו ישראל שום פעולה, אלא התפללו וביקשו רחמים, שקיבץ מרדכי את כל היהודים ויזעק זעקה גדולה ומרה עד ששמע ה' את תפילתם ובפרט תפילת תינוקות של בית רבן כדאיתא במדרש. ועל פי זה יובן מנהג ישראל, שבחנוכה סובבין על השולחן שעומד בארבע רגליו על הארץ, לרמז על מעשי התחתונים, מה שאין כן בפורים סובבים עם הרעשן באוויר, שלא היה שם רק רחמי שמים, ולא שום פעולה ממשיות וגשמיות. (כנסת ישראל) מצב העולם הזה מזכיר כל כך הסביבון, הוא חג במהירות רבה, מסתובב כאחוז טרוף, אבל יש לו ידית אחיזה בראשו, מישהו אוחז בו וסובבו. אכן כך, מישהו מריץ פה את התהליכים האלו, מישהו במרום מנווט אותם.

הוא הדין בכל מאורותינו, ובפרט בזמננו, ערב הגאולה השלימה, הנצחיות. מן השמים מובילים כאן מהלך, ואנו נקלעים לתוכו כלתוך מערבולת, ומכל זה תצמח הישועה, והסביבון שלנו ינוח על האות הזוכה במהרה.

הלל והודאה !

ישנה את השאלה הידועה, מה שונה הנס של חנוכה מפורים, שבפורים יש מצוה להרבות במשתה ושמחה, ואילו חנוכה היא רק בהלל והודאה, ועל כך עונים: משום שהיוונים שאפו בעיקר להעביר מן העולם את תורת ישראל, להשמיד אותנו השמדה רוחנית, כנגד זה המן ביקש להרוג ולאבד אותנו בגופנו. על כן אנו חוגגים את חג החנוכה ברוחניות, ואת פורים בגשמיות...

אבל הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע נתן תירוץ עוד יותר חזק! לפיכך - חוגגים את נס פורים במשתה ושמחה ואת נס חנוכה בהלל והודאה, משום שגזרתו של המן, הייתה מופנית כנגד כל היהודים בשווה, כולם נמצאו אותה שעה באותה סכנה עצמה, הסכנה של "להשמיד, להרוג ולאבד" ולכן גם

הניצחון נחוג על ידי כל ישראל בשווה, במשתה ובשמחה. כנגד זה גזירתו של אנטיוכוס, יימח שמו, הייתה להעביר את היהודים על דתם, וכאן שוב לא היו הכל שווים, שכן מי שהיה יותר שומר מצוות, יותר ירא וחרד, סבל יותר מן הגזירה הזאת נשא ייסורי נפש גדולים יותר... ועל כן קבעו את היום טוב הזה בהלל ובהודאה, דבר שאף הוא אינו שווה אצל הכול – כל אחד מהלל ומודה להשי"ת לפי מדרגתו – הוא בעבודת השם...

אנה ה' כי אני עבדך (הגש"פ באהלי צדיקים, מתוך ישע אהרן, שצט)

הרה"ק רבי אשר מקרלין זצ"ל תבע מהאברכים קבלת עול בעבודת הבורא. ופעם, בשיחת הדרכה פתח פיו במשל.

הצאר ניקוליי הודיע, שבעוד ימים מספר יערוך ביקורת בגדוד פלוני. מובן שהתכונה הייתה רבה. הכל כבסו וגהצו מדיהם, צחצחו מגפיהם והבריכו כפתוריהם, והכינו אמתחותיהם וציודם, לעמוד הכן במסדר. היה שם חייל, שהתמכר לשתייה לשכרה. משלא היה בידו כסף לשלם, משכן את ציודו, חפץ אחר חפץ, עד שאמתחתו התרוקנה.

לפתע הגיעה הידיעה: הצאר עומד להגיע, על כולם להתייצב במסדר! לבש החייל את מדיו, חגר חרבו, ועמד לכתף את אמתחתו – והיא ריקה! מה עשה, מהר ומלא אותה בתבן, גדשה וכתפה על שכמו. התייצב בשורה עם חבריו. הגיע הצאר, ועבר על פני המסדר. סקר את החיילים, ולפתע קרא לאותו חייל. הורהו לפתו את אמתחתו – והתבן נתגלה. מובן שהחייל קיבל ענשו, וגם מפקדיו לא נוקו... סיים הרבי: כסבורים אתם שניקוליי נחון ברוח הקודש? ודאי שלא... אלא מה, הוא ראה שהחייל עומד זקוף מידי והבין שהמשא לא מכביד על שכמו...

טוב לחסות בה' מבטוח באדם (הרב יאיר אלפרין)

סיפר הגאון רבי מכלוף חדר זצ"ל מג'רבא בספרו "כרחם אב" סיפור ששמע משליח ארץ הקודש: איש היה בימי שלמה המלך, ושמו אלקנה. עשיר מופלג היה, ביתו פתוח לרווחה וידו פשוטה לצדקה ולחסד. אך גלגל הוא שחוזר בעולם, והאיש ירד מנכסיו. מכל רכושו לא נותרה לו אלא עז אחת. היה אלקנה מהרהר במצבו, מצר על עניו וליבו דווי. והמלך שלמה נוהג היה להתחפש בבגדי עניים מפקידה לפקידה, ומסובב בשווקים וברחובות להטות אוזן לשיחת האזרחים לדעת את מצבם ולהכיר את מחסורם. אותו יום התחזה המלך, כמנהגו, יצא לשוק והשמש קפחה עליו בעוז. יצא אליו אלקנה והזמינו להסב בצל קורתו. השקהו מים צוננים והפציר בו לארח לו לסעודה. הגיש לו צלי בשר רך וטוב, והשנים שוחחו תוך כדי ארוחה. סח אלקנה לפי תומו על מצבו, וגילה כי לכבודו של האורח שחט את העז האחרונה, שריד רכושו. התרגש שלמה המלך מנדיבותו של המארח ואמר לו: "חבר אני למלך שלמה. אתן בידך מכתב אל המלך. הצג אותו בפניו, והוא יחזירך למעמדך ויעשירך

עושר רב! בדין הוא שתעשיר – שכן רודף צדקה וחסד – ימצא חיים צדקה וכבוד!" נטל אלקנה את המכתב, ועלה לירושלים. בהגיעו, פנה אל ארמון המלוכה, שם נאמר לו, שהמלך שלמה שוהה עתה בבית המקדש. הלך אלקנה לבית המקדש וראה את המלך כורע על ברכיו וכפיו פרושות השמימה, והוא מבקש מבורא העולם, כי יברך את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה, ותהי אחריתה חיים ושבע ושלו.

שמע אלקנה וחשב בלבו: אם המלך שלמה בכבודו ובעצמו מבקש טובה וברכה ממקור הברכות, מה לי לפנות אליו ולהזדקק לטובותיו, מדוע לא אפנה הישר אל המקור? זאת ועוד: אם יעניק לי המלך מטובו, הן לא יוכל להבטיח את עשירי, שלא יארע בו נזק ומחסור, כפי שארע לממוני הרב. אבל אם יחון אותי הבורא בממון, יעניק לו גם קיום ושמירה, ככתוב: "יברכך ה' – וישמרך". מיד כרע והשתחוה וביקש מהקדוש ברוך הוא כי ישלח עזרו מקודש. קם אלקנה מכרוע על ברכיו, וליבו מתרונן באמונה ובביטחון. אחר שב לעירו והחליט לעסוק במלאכה, וה' יהיה בעזרו. נטל גרזן והלך ליער לחטוב עצים. ניגש לעץ, וניסה לכרתו. היום היה בוער כתנור, והעץ קשה לכריתה. עד מהרה התעייף והחל לבכות מרוב מרירות. הפיל תחינתו לפני בוראו שייעזרו. שב והניף את הגרזן, ולשווא. החליט לנסות, אולי יעלה בידו לעקור את העץ עם שורשיו. ולהפתעתו, עלה הדבר בידו. הוברר לו שמתחת לעץ הייתה קרקע חלולה, בור נפער לנגד עיניו – ובתחתיתו נצצו זהרי זהב. גחן אלקנה וגילה מטמון דינרים.

הודה האיש לה' על מתנתו, החל לסחור בממון, וה' שלח ברכה במעשיו, והיה לעשיר שבעתים מעשרו בעבר. עברו ימים, המלך שלמה נזכר באלקנה. תמה מאד מדוע לא בא להציג את המכתב. שאל את משרתיו ושומר הסף ענה, כי היה כאן אדם אחד, שביקש למסור למלך מכתב, אך נכנה שהמלך שוהה בבית המקדש. שם את פעמיו לכיוון בית המקדש ולא שב עוד. התפלא המלך, והחליט לחקור בעניין. שב והתחזה לאדם פשוט, והלך לעירו של אלקנה. מצאו בארמון מהודר, ובו אורחים לרוב, והוא עומד עליהם ומשרתם ומגיש לפניהם מכל טוב. ראה את המלך בלבושו הדל, והזמינו לטול ידיו ולהסב לסעודה. אמר לו: "כלום לא תכירני? אני הוא האורח, שלכבודו שחטת את העז האחרונה! מסרתי בידך מכתב למלך שלמה, כלום כל העושר הזה ממנו בא?"

"ענהו: "לאו. עליתי לירושלים וראיתי שהמלך שלמה עצמו מיחל לעזרת הבורא. אמרתי לנפשי: אם כך, הלא טוב לבטוח בה' מבטוח בנדיבים, והתפללתי גם אני לה' שיעזרני!" אמר לו שלמה המלך: "אני הוא המלך שלמה, ואשריך שלא בטחת באדם אלא בה' לבדו הוא שאמר דוד אבי עליו השלום: אל תבטחו בנדיבים בן אדם שאין לו תשועה. והינו שהנדיב עצמו – הן תשועתו אינה מכוחו אלא מאת הבורא יתברך שמו. לפיכך מה לכם לפנות אליו, פנו ישירות אל מקור הברכות!"

במצור ובמצוק – דברי אמונה (הגב' פרל בייניש)

במצור ובמצוק – דברי אמונה בספר "הרוח שגברה על הדרקון" מספרת הגב' פרל בייניש על הדלקת נר חנוכה במחנה המוות אושוויץ בירקנאו. ועל דברי אמונה נאדרים שדברה חברתה רבקה הורביץ.

יום אחד, חלפה קבוצת גברים על פני עגלתנו. "המכירות אתן מישהו מפאביאניץ? "שאל אותנו בחור צעיר. "כן", ענתה רבקה. "אחי היה חתנו של הרב מפאביאניץ". "הכרתי אותו בוודאי!" השיב בצעקה הצעיר, "האם אתן הבנות הנמצאות ב'מנר לאגר'?" השיחה הלכה ודעכה, ככל שגדל המרחק בין שתי הקבוצות. אותו בחור היה שרברב במקצועו, ובמסגרת עבודתו הגיע למחנות שונים, ביניהם אף למחננו. בכל פעם בה ביקר אותנו, הביא עמו פיסת לחם או פריט מזון אחר.

חנוכה עמד בפתח. מהיכן נשיג נרות? ההצעות שפעו מכל עבר. נוכל להכין פתילות בקלות יתירה, על ידי פרימת חוטים מבגדינו, ואילו שמן ניתן להפיק ממרגרינה מומסת. לפתע הגיע אורח לביקור – ידידנו השרברב שנקרא לתקן מספר צינורות. הוא הבחין ברבקה והגיש לה חבילה קטנה.

כניסתו של גבר לשטח מגוריהן של הנשים הייתה כרוכה בסכנה גדולה, גם כאשר הגיע למקום בתוקף תפקידו. לפיכך, לא הושמעה כל מילה, פרט ללחישה "לכבוד חנוכה", אותה שמעה רבקה מפיו בטרם שב ומיהר לעבודתו. עצרנו את נשימתנו בציפייה, בעוד רבקה פותחת את החבילה. בתוכה גילינו שתי סוכריות, שני גפרורים, וכן – לא יאומן! – שני נרות קטנים. "אליהו הנביא" הפרטי שלנו הביא לנו אוצר של ממש. כעת נוכל להדליק נרות חנוכה! באותו לילה, לאחר ששככה ההמולה סביב שתית ה"קפה", ניגשה רבקה לעבר תנור ההסקה. "חנוכה הלילה" הכריזה בקול רם. "הבה נדליק נרות חנוכה". כל שוכנות הצריף הצטופפו מסביב לתנור בדממה מוחלטת. רבקה ניגשה להדליק נר ראשון של חנוכה. בקול שנישא ברמה ברכה את הברכה הראשונה – "ברוך אתה... מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של חנוכה" שלהבת הנר הזעירה הבהמה מעל לתנור הלבנים המאורך.

בתוככי המרתף האפל של אושוויץ הוצתה להבה – להבה שהניסה את העלטה. כעת הושמעה הברכה השנייה "ברוך אתה... מלך העולם, שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". גם בזמן הזה, בימינו אנו, יחולל ה' עבורנו ניסים. ולבסוף הברכה השלישית, ברכת שהחיינו, "ברוך אתה... מלך העולם, שהחיינו, וקיימנו, והגיענו לזמן הזה". לא רק שהעניק לנו חיים, אלא אף אפשר לנו לחגוג את ימי החנוכה. מחשבות מרירות חלפו בראשינו. אמנם כן, ה' העניק לנו חיים, אך מה עם כל האחרים? האמנם מצבם אינו טוב משלנו? מדוע לא הלכנו יחד איתם? העיניים נמלאו דמעות, הלבבות דאבו מכאב. לאחר מכן פצחנו יחד בזמן "מעוז צור" המרעיף בחלקו הראשון את האמונה והתקווה בגאולה הקרובה. הקטע השני מבטא כאב – "רעות שבעה נפשי,

ביגון כוחי כלה. חיי מררו בקושי" שבנו והתייפחנו. לאחר מכן הלך וגבר קול שירתנו כאשר הגענו שוב לפסוקים המביעים תקווה – חשוף זרוע קדשך וקרב קץ הישועה. נקום נקמת דם עבדך... רבקה טיפסה על התנור, פנתה לעבר שומעיה ונשאה "נאום לאומה", בקול רם וללא חת – "בנות, יחדיו ישנות אנו על אותם הדרגשים, יחדיו נושאות אנו את אותו הכאב, יחדיו מתייסרות באותם ייסורים, אפופות בחשכת מוות, אך הלילה – חנוכה! בלילה זה שב ונחנך בית המקדש. הנה, הדלקנו נר, ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך. חברות! אותה שלהבת זעירה שהדלקנו הלילה, קודש היא. בכל לב יהודי שוכן אותו ניצוץ מקודש, הניצוץ הא-לוקי המגרש הרבה מחשכת עולמנו האומלל".

נימה של פאתוס נשזרה בקולה, בעודה ממשיכה בדבריה – "עם ישראל עבר זמנים מרים וקשים. בית מקדשנו חולל ונטמא, מעמדו המקודש הושפל עד עפר. דומיה היה כאילו הכל חרב עד היסוד, ולא נותר כלל שמן טהור בו ניתן יהיה להדליק את המנורה, אך בתוך כל ההרס והחורבן, נתגלה פך קטן ובו שמן טהור, וכך שב והוצת האור הנצחי. והנה, באורח ניסי, בער מעט השמן במשך שמונה ימים תמימים. גם עבורנו נותר תמיד מעט שמן זית זך, השומר על השלהבת שלא תיכבה. ספגנו מכות, עינויים והריגות. שונאי ישראל בכל הדורות – פרעונים, המנים, רומאים וצלבנים – כולם שאפו להשמיד את העם היהודי, אך זממם לא עלה בידם. לכל אורך ההיסטוריה שמר עלינו הקדוש ברוך הוא ועזר לנו לשרוד. גם עתה ימשיך הוא להיות בעזרנו. בנות, אל יאוש! המשכנה לקוות. גם כאשר כוס היגון עוברת על גדותיה, מושטת זה מכבר זרוע קדשו, ועוד מעט קט נזכה לראות את הגאולה. אותו לפיד הנישא בידי עם ישראל בחשכת הלילה – לא יכבה לעולם. עמים גדולים קמו ונפלו, אך היהודי קיים לנצח. עם ישראל חי!" מילותיה האחרונות הדהדו על רקע הדממה ששררה בצריף. כל הבנות, כאלף במספר, נותרו עומדות על עומדן בצפיפות סביב התנור. היו אלו שלדים מהלכים, לבושי קרעים, עיניהם הדומעות בולטות מחוריהן, אך לבבותיהן הקרועים שבו ונמלאו בתקווה ובגאווה.

סיפור החנוכה במילת 'חנוכה'

מִרְן הַחֲתָם סוֹפֵר זִי"ע הֵבִיא רִמְזוּ נִפְלָא וְרֵאשִׁי תִיבוֹת בְּמִילָה "חֲנוּכָה" הַמִּסְכְּמִים אֶת כָּל סִיפּוֹר הַחֲנוּכָה:

חֲשֵׁמוֹנָאִים נִלְחָמוּ וְנִצְחוּ כָּל הַיּוֹנִים.

חֹשִׁים נִכְנְסוּ וּפִינוּ כְּלֵי הַהִיכָל.

חֲבִיבִים נִמְצְאוּ וּבִקְרָקַע כַּד הַשֶּׁמֶן.

חֲתוּם נִמְצְאוּ וּבִטְבַּעַת כַּהֵן הַגְּדוֹל.

חִיבְתָם נִגְלִיתָ וְהַסְפִּיק כָּל הַשְּׁמוֹנָה.

חכמים נמנו וקבעו כסליו הבא.

ח' נרות ולגמור כל ההלל...

מה הקשר בין אותיות האל"ף ב"ת לחג החנוכה?

החיד"א מביא בספרו "מדבר קדמות" כי עניין נס חנוכה, מרומז גם בכל כ"ב אותיות הא"ב בצורה הבאה:

א ב ג ד ה ו ז ח - עולה מניינם לשלושים ושש, כמניין הנרות שמדליקים בחנוכה, ללא השמש.

ט - נר חנוכה מצווה להניחו למטה מעשרה טפחים, היינו בטפח ה"ט".

י כ ל מ נ ס ע פ - ר"ת: יוד כשר, למעלה מעשרים: נר, סוכה, ערוב, פסול.

צ ק ר ש ת - ר"ת: צורך קדושה, ראוי שמש תוסיף.

מאי חנוכה?

החתם סופר (מנהגי חת"ס זצ"ל פ"ט אות א'), הזהיר בחנוכה להתאמץ בלימוד התורה יותר מבשאר הימים, והקפיד מאד על זה שמבלים ימים האלו בהבלי שחוק, כי אמר שעצת יצר הרע הוא להפריע את העם מעבודת ה' ומתלמוד תורה בימי החנוכה, אשר תיקנו לנו חז"ל להודות ולהלל, והלימוד הוא עניין גדול בימים אלו, כי אז נמסרו סודות התורה למשה רבינו ע"ה.

וכתב השל"ה הקדוש תוכחת מוסר לחנוכה, שיחשוב האדם שעיקרו נתקן להודות להלל ולהודות להש"י על כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות. א"כ הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת התורה מבשאר הימים כי ת"ת כנגד כולם. ובעונותינו הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה והולכים אחר ההבל, ומה שרבותינו הקדמונים פסקו ישיבה בימים ההם, עשו בשביל הנערים שיחזרו ויחזרו על תלמודם מה שלמדו שיהיה שגור בפיהם. חיזוק לכך ואף יתירה מזאת אנו מוצאים במה שהוסיפו חז"ל את 'המהדרין מן המהדרין' שבנר חנוכה, שהרי הגמרא (שבת כא:) אומרת מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין וכו' בית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. וכאן שואל 'הבני יששכר' מדוע דווקא : במצווה זו הוסיפו חז"ל : "והמהדרין מן המהדרין" מה שלא הוסיפו בשום מצוה?

ומפרש בזה פשט נפלא: דהנה ידוע שנר חנוכה רומז על אור התורה כדכתיב: "נר מצוה ותורה אור". וזוהי המצווה להדליקם בחנוכה לזכר הניצחון על היוונים שמטרת גזרותיהם הייתה 'להשכיחם תורתך'. והנה, חכמת התורה אינה כשאר החכמות, שבשאר החכמות כששומע אדם איזה מושכל מחכם אחד ונתפס הדבר בשכלו, שוב אין מן הצורך לו לחזור עליו כי לא יתווסף לו שום חידוש בדבר יותר ממה שלמד. מה שאין כן דברי תורה, אם שמע איזה

מושכל מרבנו, אם יחזור על לימודו ויתבונן בו שוב, אזי יתווסף באותו לימוד אור חדש והשכלה נוספת (עיין זוהר בראשית קצב), כי דברי תורה 'חיות הנה' ומולידות בכל פעם אותיות וטעמים חדשים מתוקים מדבש ונופת צופים. וזהו שאמרו חז"ל: "מצות חנוכה" - אור התורה,

"נר איש וביתו" - יוצאין התלמידים חובת לימוד התורה על ידי שמיעתם מרבים, מדין שומע כעונה, כשם שבנר חנוכה יוצאין על ידי שאחד מדליק לכולם. אמנם, "המהדרין" - כאשר הם 'מהדרים' וחוזרים על לימודם בפה, אזי "נר לכל אחד ואחד" - מתווסף אור חדש והשכלה נוספת לכל אחד בפני עצמו. "והמהדרין מן המהדרין" - וכל כמה שהם חוזרים על לימודם עוד ועוד, "מוסיפים והולכים" - מולידים כל פעם אותיות וטעמים חדשים עמוקים עד למאוד מה שלא השיגו בפעמים הקודמות...

ההשגחה הפרטית בעולם

מדוע דרשו היוונים מעם ישראל "כתבו לכם על קרן השור - אין לכם חלק בא-לוקי ישראל"? מה המיוחד בשור?

הנביא ישעיהו אומר: "ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו". ההבדל בין חמור לשור הוא: שחמור אף פעם לא רואה את האבוס. הוא רואה אוכל ומיד אומר: בוא נאכל... אין לו השגה מי נתן לו את האוכל. לעומתו, אצל השור יש הבנה שאם יש כאן אוכל, מישהו שם את זה כאן... ולכן "ידע שור קונוהו".

היוונים רצו להוקיע את האמונה שיש לנו בורא שהוא מצוי ומשגיח, והלא ישראל הם כמו השור - יודעים מי הוא המשגיח ששם ונותן את האוכל מה עושים היוונים? מנסים לשבש את ההכרה הזו. רצו היוונים לבטל מתודעתנו את יכולת ההבחנה, להפוך אותנו לחמור שמאמין שהאוכל הגיע מאליו כאילו ח"ו אין מנהיג לבירה.

כך גם לגבי נס פך השמן. לדעת היוונים הפך היה מונח שם, ואם כן מה הנס?!

אלא שהיא הנותנת - עצם העובדה שפך השמן היה שם היא - היא ההשגחה הפרטית, ועל זה תיקנו יום נוסף בחנוכה (שהרי הנס היה 7 ימים ויום נוסף תיקנו על עצם מציאת פח השמן). ההכרה בנס חנוכה מחייבת אותנו "בימים ההם בזמן הזה" לדחות את שיטת יון מכל וכל. לא להיכנע לגישת היוונים, להתבונן בכל דרכינו ולחזק את האמונה בהשגחה פרטית שמצויה בכל צעד ושעל בחיינו.

מדוע נר חנוכה בשמאל?

מזוזה היא זכר ליציאה מצרים, וכך גם מצוות תפילין שבה כתוב "והיה לאות על ידכה" - ודרשו חז"ל: ידכה - יד כהה, יד שמאל. לומר שהכול היה מאת ה' והידיים שלנו הן שמאליות - חלשות. ואכן, לא אנחנו פעלנו זאת אלא

ה' מצדו עשה הכול בזרוע נטויה, ביד ימין, באופן גלוי וברור ש"ימנך ה' נאדרי בכוח".

מעין יציאת מצרים אירע בחנוכה: הנס היה מאת ה' להורות שאין לזקוף את ההצלחה ל"כוחי ועוצם ידי". זו אם כן אחת הסיבות שמניחים נר חנוכה דווקא בשמאל, לומר לכל שואל: דעו שההצלה הייתה מאת ה' (לא גבורתם של החשמונאים היא שהצילה וצלחה את המערכה אלא ההצלה נתקיימה) כפי שהיה ביציאת מצרים, ובכך אנו מגלים ש"ה' פעל כל זאת".

בין ראובן לחשמונאים

מובא במדרש על הפסוק: "הדודאים נתנו ריח" – זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור. "ועל פתחינו כל מגדים" – זה נר חנוכה (שמצווה להדליקו על פתח ביתו מבחוץ).

ויש להבין, מהו הקשר בין שתי הדרשות? "הפרדס יוסף" מפרש את סמיכות שתי הדרשות הללו כך: אם ננסה להשוות בין ראובן לחשמונאים נמצא כי ראובן רצה להציל את יוסף, וגם החשמונאים מסרו את נפשם להציל את כלל ישראל. אבל בכל זאת יש עדיין הבדל גדול ביניהם, משום שאצל ראובן הייתה מחשבה להציל את יוסף, אבל בסופו של דבר הוא לא הצליח להוציא את מחשבתו לפועל, ולמעשה לא הייתה הצלה ואדרבה, השליכו את יוסף לבור מלא נחשים ועקרבים, ואח"כ אף נמכר הלאה, ויש להמשילו לדבר שריחו טוב אבל אין בו טעם טוב באכילה, כי למעשה לא נהנה יוסף ממחשבת הצלתו של ראובן. מה שאין כן אצל החשמונאים מצאנו שהם אכן הוציאו את מחשבתם לפועל והצליחו לגרש את האויב ולטהר את המקדש, ויש להמשילם לדבר שיש בו ריח וטעם טוב, כמו מגדים שהם מיני אכילה, שהרי גם מעשיהם הצליחו...

וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלְהוּ מִיָּדָם (לז, כא)

על הפסוק "וישמע ראובן ויצלהו מידם" מביא המדרש הפסוק בשיר השירים (ז-יד) "הדודאים נתנו ריח" זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור. "ועל פתחינו כל מגדים" זה נר חנוכה (שמצווה להדליקו על פתח ביתו מבחוץ).

ויש להבין מהו הקשר בין שתי הדרשות? ועוד יש להבין, מדוע באמת תקנו חז"ל להדליק נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ ולפרסם מצווה זו דווקא יותר משאר המצוות?

בעל ה"תוספת ברכה" כתב לפרש את הסמיכות בהקדם קושיה: מה נשתנה חנוכה מפורים, שבנר חנוכה מצוה להניח בפתח היוצא לרשות הרבים בפרהסיא, ואילו בפורים מותר לקרוא את המגילה אפילו בפנים החדר שבבית? אך הטעם הוא, מפני שנס פורים כשזה קרה, זה קרה בפרסום גדול, ולכן אין צריך עוד להוסיף בפרסום, כי מעצמו זה מפורסם, וקריאת המגילה

היא רק מצוות זכירה. אבל נס פך השמן בחנוכה, לא נודע כי אם ליחידי סגולה שהיו במקדש (הכוהנים שמצאו את פך השמן) ולכן צריך לפרסם הנס, ולכן מצוותו להניח אותו בפתח רשות הרבים כדי לפרסם הנס בפומבי.

הנה גם ראובן כשביקש להציל את יוסף (למען הציל אותו מידם) בוודאי היה זה בסתר לבו ולא סיפר זאת לאחיו שרצו להורגו, בכל זאת פרסמה התורה כוונתו "למען הציל אותו מידם". ומתבאר מזה, שדבר סתר של מצוה דרוש פרסום.

וזהו כוונת המדרש: "הדודאים נתנו ריח" - זה ראובן (דודאים = כינוי לראובן על שם "וימצא דודאים בשדה") שחשב מצוותו בסתר ופרסמה התורה עניינו בגילוי רב, "ועל פתחינו כל מגדים" זה נר חנוכה, כלומר, למדים אנחנו מזה לנר חנוכה, שהנס שהיה אז בסתר חייבים לפרסם אותו, ולכן מצוותו להניחו בפתח היוצא לרשות הרבים.

עיקר וטפל

תרבות יון היללה את הגוף וראתה בו - במקום שנשמה - את עיקר החיים. כדי להמחיש עד כמה מטופשת הגישה הזו, נביא משל למה הדבר דומה: לאחד שהלך לחנות המכולת על מנת להשביע את רעבון ביתו. הוא קנה לחם הניחו בשקית ושם פעמיו אל עבר ביתו. כאשר הגיע מיודעינו ליעדו בפזיזות זרק את הלחם ושם את השקית על השולחן... בוודאי שכל אחד מאתנו כעת אומר לעצמו: "כמה טיפש אותו האיש..."

כן הוא הנמשל: אדם בא לעולם עם גוף (שקית) ונשמה (לחם). הכיצד יהיה שוטה, יזניח את הנשמה ויטפח את גופו - השקית?!... זו הייתה התפיסה של יון - טיפוח הגוף שהוא טפל לנשמה. והלא אין טיפשות גדולה מזו?!?! הגוף נועד רק בשביל לשאת את הנשמה, ולשם מה להשקיע את מיטב שנות החיים כדי לפאר ולרומם את השקית הטפלה לעיקר?! זו אכן איוולת וזו דרכה של יון.

גיבורים ביד חלשים (רעיונות ומסרים - הרב שמואל קול)

פרשת "מקץ" מתחילה עם חלומות פרעה ונשאלת השאלה איך באמת לא העלו חרטומי מצרים על לבם כיוון כלכלי-חקלאי כפתרון של חלומות מלך מצרים? התשובה היא, תפיסת עולמו והרהורי ליבו של האדם שולטים על תשובתו. - חרטומי מצרים יודעים שהחלש לא יכול לנצח את החזק, מעטים לא גוברים על הרבים. פרות דקות בשר או שיבולים שדופות-קדים לא יכולים לאכול פרות שמנות או שיבולים בריאות ומלאות, אבל יוסף בן יעקב המלומד בניסים יודע שמציאות כזו קיימת. במילים אחרות, העם היהודי הקטן, החלש, הנרדף, המעומד הטבעי לכיליון בכל דור ודור, הוא מסוגל לחשוב על התרחשויות על טבעיות. הגוי החי על חרבו, כוחו ועוצם ידו, לא מעלה על דעתו התרחשויות נסיות.

פרשת "מקץ" תמיד נופלת בחג החנוכה, יתכן שהקשר הינו על פי נוסך התפילה "מסרת גיבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים, טמאים ביד טהורים..." מראה לנו את פתרונו של חלום פרעה. הטבע הינו יצור כפיו של הקב"ה, והחלש אכן יכול לנצח את החזק.

המסר - " יש לפקוח עיניים ולראות שלא יתקיים בנו, עיניים להם ולא יראו".

פכים קטנים (רבי ראובן אלבז)

נאמר בפרשת " מקץ " "ויוותר יעקב לבדו ויאבק איש עימו עד עלות השחר".

יעקב עבר את מעבר יבוק, וחזר כדי לאסוף פכים קטנים, ויש אומרים שזה פח השמן שממנו נמשחים המלכים, ובזה חנכו את בית המקדש, ובזה ימשחו את מלך המשיח בעתיד. זה גם הפח הטהור שמצאו החשמונאים וחתום בחותמו של כהן גדול, זה יעקב אבינו. ועל זה נלחם יעקב אבינו מלחמה נוראה נגד עשו, אלו היוונים. יעקב נלחם וניצח את המלאך שהיה שרו של עשו, ובזכות זה לא הצליחו היוונים לטמא את עם ישראל. "יוונים נקבצו עלי אזי בימי חשמונאים ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים", מלבד הפך הקטן ולכן נשארנו יהודים עד עצם היום הזה.

הרשב"ם כותב שיעקב ידע מהיכן עשו צריך להגיע ולכן עבר לדרך אחרת, דרך מעבר יבוק. אבל אז בדיוק פגש אותו המלאך, כי לולא זאת לא היה נפגש עם עשו. ולמה? שואל הרשב"ם, לפי שהקב"ה רצה להראות ליעקב אבינו שיש באפשרותו להיפגש עם עשו, וגם לנצחו.

אנו בעיצומו של ימי חנוכה שמאיר בהם האור הגנוז מששת ימי בראשית, והקב"ה נתנו בימי החנוכה. "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו".

חנוכה וההבדלה במוצאי שבת

"המבדיל בין אור לחושך" מלכות יון ציוותה לקחת קרן של שור ולכתוב: "אין לנו חלק בא-לוקי ישראל". מדוע?

מהרז"ו ורש"י מתרצים: היוונים רצו להזכיר את חטא העגל ששם הוכיחו בני שאין להם חלק בהקב"ה, ובכך לעורר עליהם את כעסו של ה'.

ונשאלת השאלה: אם אכן זוהי הסיבה לכך, למה לא דרשו לכתוב: "אלה א-לוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים" כך היו מזכירים את חטא העגל בוודאות!?

והתשובה לכך: אלא, הרשעים הללו רצו לבטל גם את הפסוק "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" - לבטל את הייחודיות של עם ישראל בעצם הקדושה שמייחדת אותם.

"רעיון נפלא לחג החנוכה"

בהבדלה בכל מוצאי שבת יש ארבע ברכות שסדרם הוא לפי הקרבה לגוף האדם:

1 - גפן – על הטעם, נדרש מגע בתוך הפה אפשרי רק כשטועמים מן היין - מגע בגוף

2 - בשמים - אפשר להריח, רק צריך שיהיה קרוב לאף - ליד הגוף.

3 - נר - ניתן לראות למרחוק. בריחוק משמעותי מהגוף

4 - המבדיל - הבדלה = חכמה, ניתן לראות גם ובעיקר לאחר 40 שנה... גם כשהגוף איננו (אין אדם עומד על דעת רבו אלא לאחר 40 שנה)...

כתוב בגמרא (חולין קל"ט:): מרדכי מן התורה מנין? "מר-דרור" = אלו בשמים. יוצא איפה, שאם הבשמים זה מרדכי - פורים, הרי שנר ההבדלה הוא חנוכה.

וזהו שאנו אומרים בכל מוצאי שבת (היוונים רצו לבטל את יום השבת ומיד שסיימנו לשומרה אנו מברכים):

המבדיל בין קודש לחול - כנגד גזירת ראש-חודש.

ובין אור לחושך - כנגד טומאת השמנים.

ובין ישראל לעמים - כנגד הגזירה של ברית מילה.

ובין יום השביעי לששת ימי המעשה - כנגד הגזירה שבת.

היוונים רצו לבטל את קדושתם של הדברים שמסמלים את הייחודיות של עם ישראל. כך, עלינו לזכור בכל תחילת שבוע מה רצו היוונים ואיך ניצלנו...

"בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול"

לכאורה לא ברור מי היה כהן גדול - מתתיהו או יוחנן? אם נפסק ונטעים כך: "בימי מתתיהו בן יוחנן, (שהיה) כהן גדול" הרי שמתתיהו הוא הכהן הגדול. אך אם נפסק זאת כך: "בימי מתתיהו בן (של) - יוחנן כהן גדול" הרי שיוחנן הוא הכהן גדול?

אפשר לומר זאת כפי שהתורה אומרת: "שמן זית זך". אנחנו מבינים שה"זך" הולך על השמן שהוא זך. ואם כך, אז כהן גדול הולך על מתתיהו. אבל האבן עזרא בפירושו מביא שהכוונה על הזית שהוא זך, שמן מזית שהוא זך

(=הזיתים שבראשי האילנות שמקבלים הרבה שמש) לפי זה, יוחנן היה הכהן הגדול ומתתיהו היה הבן שלו?!

שאלה: הרי ידוע שיוחנן הפך להיות צדוקי, שהתווכח עם החכמים האם מקטירים את הקטורת בחוץ ואח"כ נכנסים אתה לקודש הקדשים, או בקודש הקדשים מקטירים אותה ע"פ הפסוק "כי בענן אראה על הכפורת". חכמים סברו שכבר צריכים להיראות עם הקטורת, ולכן צריך להכינה בחוץ על הגחלים ורק אח"כ להיכנס עמה לפני ולפנים. והוא סבר ההפך ונידו אותו. ואם באמת זהו יוחנן הצדוקי, אם כך למה זכה שיאמרו אותו בחנוכה ועוד על הנס?

ומסבירים זאת על פי משנה של חנווני ששם נרו מחוץ לפסז', ועבר גמל טעון פשתן ונשרף הפשתן. חכמים מחייבים את החנווני ור' יהודה פוטר באם הנר היה - נר חנוכה. כיון שנר חנוכה זו חובה, והיה לבעל הגמל להיזהר ולשמור את הגמל לכן חייב. מסבירים את המשנה בדרך צחות: חנווני = (אותיות) יוחנן, ששם נר בחוץ = שהיה מקטיר את הקטורת בחוץ ונכנס לקודש הקדשים. חכמים מחייבים, כיון שלא כך התכוונה התורה. ור' יהודה פוטר בנר חנוכה - יהודה המכבי, שהיה נכדו ועשה הצלה גדולה בחנוכה, פטר את יוחנן מהגיהנום וזכה שכתבו את שמו. כיון ש"ברא, מזכה אבוה" - הבן בכוחו לזכות את אביו. יהודה הצליח בכוח הנחישות להציל את כלל עם ישראל להציל גם את אביו...

רואים כמה לבנים יש כוח להציל את האבא כשאומרים קדיש או בדבר טוב שהם עושים...

היוונים ביקשו מעם ישראל לכתוב על הקרן השור "אין לנו חלק בא-לוקי ישראל".

לשם מה בקשו זאת?

נביא כמה תשובות לשאלה זו:

1. כיון שהשור היה בהמת משא ועבודה, הם בקשו לעשות מעין סטיקר - כמו שמדביקים על הרכב שכולם יראו והפרסום עובד... (כנגד זה בחנוכה יש "פירסומי ניסא")

2. הרב יחזקאל אברמסקי העיד שראה במוזיאון שהיו מאכילים את התינוקות במקום בבקבוק - בקרן השור. היו חותכים את הפיה, מכניסים דייסה והתינוק היה יונק ממנה. מטרת היוונים אם כן הייתה, שכבר מגיל קטן לתינוק יהיה מול העיניים שאין לנו חלק בא-לוקי ישראל ח"ו, לכן דווקא על קרן השור.

3. הרב שטיינמן זצ"ל מתרץ: שהם ראו שהדבר שמחזיק את בני"זו האמונה. ואמרו: למה להתמודד עם כל מצווה בגזרה נוספת? נפגע ביסוד שהוא האמונה, וממילא הכול יתפרק לבד... אך מכיוון שלא ניתן לשכנע יהודי

שפתאום אין הקב"ה, הם מצאו פרצה שכולנו מתלבטים בה והיא הפרנסה. תמיד אומרים לנו שהפרנסה זה מהקב"ה, אך בכל זאת אם אנו לא עובדים אין לנו פרנסה. לקונפליקט מעין זה נדרשת אמונה חזקה שנוכל להתמודד אתו. ההתמודדות היא שצריך לעשות השתדלות - ללכת לעבוד, אך לאחר שקיבלת את הפרנסה להאמין שלא כוחך ועוצם ידך עשה את החיל הזה, אלא הקב"ה נתן לך בחינת "ה' ילחם לכם" (=ה' נותן לך את הלחם) ובדיוק בקונפליקט הזה התעסקו היוונים...

כדוגמת הגנת לפני 53 שנה: "למי תודה ולמי ברכה? לעבודה ולמלאכה". וזה שביקשו לכתוב דווקא על קרן השור אין לנו חלק בא-לוקי ישראל - להביא טלטלה באמונה, היו מתריסים: אם באמת ה' נותן אל תחרוש, ונראה מה יהיה לך... אם כך הרי יבינו שהשור מביא את הפרנסה ולא ה'! לכן במזמור מעוז צור אנו אומרים: "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים" - שדלק פך השמן 8 ימים זה היה נס מאת ה'. ולכן "בני בינה" = אלו שהתבוננו ידעו שהאמונה ניצחה ולא כוחם של החשמונאים. ובעקבות כך על ימי שמונה "קבעו שיר ורננים" - להגיד הלל ולא סעודה (כמו בפורים), כי ההצלה הייתה ברוח ולא על שמד גוף...

חושך - זו מלכות יון ("מעייין המועד" חנוכה עמוד יא)

בכל שנה בימי החנוכה, חוגגים אנו את ניצחון המכבים על היוונים. אולי כדאי, לשם גיוון, לשנות את המבט. להסתכל מן הצד של היוונים. לסקור מנקודת מבטם את המאורעות שאירעו.

הממלכה היוונית פרשה שלטונה על כל העולם העתיק. אולם בעוד שהאימפריות הקודמות לה - החיתים, האשורים, הבבלים, הפרסים - שלטו בעריצות והיו לעול מכביד על נתיניהם, הרי היוונים לא היו כובשים בלבד - הם הביאו עמם בשורה, קידמה, את אור ההשכלה.

בתחומי האומנות - יון היא שם נרדף לקלסיקה: בפיסול, בציור. שירת הומרוס, סופוקלס, נאומי דמוסטנס.

בתחומי המדע - המצאות ארכימדס, משפטי פיתגורס. ומעל הכל - בתחומי הרוח. הפילוסופיה היוונית: סוקרטס, אריסטו, אפלטון, דוגנס. אנשים שחשבו על כל דבר: מהו האדם, ייעודו ואושרו. מהי הבריאה ותכליתה. מה מסלול הכוכבים במרום, מהו הרכב המתכות, מדוע המים נוזלים, והברזל - מוצק. מדוע המים מתאדים, והברזל - נתך. על הכל חשבו, הכל חקרו. כזו הייתה התרבות שכבשה את העולם, זה היה המטען התרבותי שנשאה עמה. אין פלא שכל העמים קיבלו את עליונות ומרות התרבות החדשה.

כולם - מלבד עם אחד קטן, בהרי יהודה. עם, שאמר ליוונים: לא, תודה. אין לנו צורך בתרבותכם, אין לנו חפץ בבשורתכם. לנו יש תורה, מצוות, דרך חיים. עשו לנו טובה, הניחו אותנו לנפשנו. היוונים לא האמינו למשמע אוזנם.

"מורדי אור", קראו ליהודים. "חשוכים", "פנאטים", "שונאי קידמה". החליטו לכפות את תרבותם. סגרו את הישיבות ותלמודי התורה, אסרו על קיום המצוות, הפכו את בתי המקדש לבית עבודת אלילים, ה' ירחם. הקימו אצטדיונים, ערכו אולימפיאדות ונשפים. והיהודים המוזרים מתעקשים. מתעקשים לדבוק במסורת אבות, מוכנים למות על אמונתם, וכאשר כלו כל הקיצין - יצאו למלחמה!

והיוונים אינם מבינים. מדוע הרימו הם את נס המרד, מה היה חסר להם? מדוע דחו את אור ההשכלה, את הפילוסופיה והתרבות הנאורה?

היוונים בוודאי היו "נופלים מן הכיסא", אילו היו יודעים מה היהודים חושבים עליהם ועל תרבותם. אילו היו יודעים מה אומר עליהם המדרש (בראשית רבה ב ד): "והארץ היתה תוהו ובוהו, וחושך על פני תהום. חושך - זו מלכות יוון". הם היו מזדעקים: "אנחנו - חושך?! אתם החשוכים, השחורים, הפנאטים! אנחנו מפיצי האור! אנחנו האנשים החושבים, ואתם מצייתים באופן עיוור למצוות ולחוקים!" ואנחנו - מחייכים לטיפשותם, ומשתוממים על חוצפתם. חוצפת האנשים החושבים שהם יכולים, בשכלם הקטן, להבין את היקום ומשמעותו, ייעודו ומטרתו. טיפשותם של האנשים המתיימרים להבין הכל.

משל למה הדבר דומה? לאווירון הטס מעל האוקיינוס. הטייס יושב על כסאו, ומביט בהמון השעונים. לוחץ על כפתורים ומתגים, מסיט מנופים, ושומר על קשר אל-חוטי עם תחנת הבקרה. לפתע נכנס אדם ומתעניין: "הגד לי, מה אתה עושה שם?" והטייס מסביר באורך רוח: "כאשר המחוג הזה יורד, יש ללחוץ על המתג הזה. כאשר המנורה הזו מהבהבת - יש להסיט את המנוף הזה. כשנשמע צפצוף - צריכים מיד ללחוץ על הכפתור הזה". אומר לו האיש: אתה סתם 'מרובע'. הדריכו אותך, ואתה עושה כמו תוכי. צריך לחשוב לבד! שעון שאני לא מבין על מה הוא מורה - אינו קיים בשבילי! כפתור שאני לא יודע מה הוא מפעיל - אני מתעלם ממנו! זוז - ותן לי לנווט את המטוס!"...

אז מי העיוור, ואצל מי האור? אצל הטייס המיומן, הממלא אחר ההוראות, או אצל זה שמנסה "להבין בשכלו כל דבר"?! "חושך זו מלכות יוון". וכשהמכבים נצחו הם הדליקו את האור! "כי נר מצוה, ותורה - אור!" (משלי ו כג).

יון - תרבות הדמיון (מעייין המועד חנוכה יג)

זיכרון ילדות: ילד כבן עשר הולך עם אביו ל"לונה פארק" בחופשת החנוכה. ההתרגשות המהולה בפחד ב"רכבת הרים", העליצות בשייט בסירות המתנגשות, המתח בניסיונות הקליעה למטרה, והנה הגיעו לביתן קסום: בצריח שמעליו ניבטת מכשפה מזוויעה, הפותחת וסוגרת תריסי צוהר בצחוק פרוע - "רכבת שדים".

קנו כרטיס ועמדו בתור, התיישבו בקרון הדו מושבי, צפירה, והרכבת פותחת במסע לתוך המערה החשוכה. איזה פחד. עלטה סביב, ומימין ומשמאל מאירות דמויות פלצות, שדים אימתניים ומפלצות זועתיות מניפים קלשונים וכידונים, ומכשפות מצוידות במטאטאים. נהימות נשמעות, חריקות ואנקות, עולם מבהיל ומבעית, מלאכי חבלה צצים בכל עיקול, פחד פחדים. והנה דמות בלהות גוהרת, צווחה אל אנושית נשמעת - והרכבת מגיחה אל האור, מסיימת את מסעה הקסום. כמה נפלא היה, וטוב שהסתיים.

ואז נוכח הילד, שבאחד העיקולים בדרך, נפלה הכיפה מראשו. ממהר הוא לכסות ראשו בשרוולו והאב פונה לסדרן, מספר שהכיפה אבדה. אין בעיה, עד שיתגבש התור החדש נצא לחפשה. ניגש למתג, הדליק את האור במתקן, והזמין את האב והילד לחפש את הכיפה שנפלה.

הם חזרו בעד הדלת האחורית, פעם שניה בתוך דקות ספורות - אך איזה הבדל תהומי. נורות חשמל פזורות האירו את המבוך, הילד הביט סביב. קורות ולוחות עץ היוו את המחיצות במערה, ובמרווחים שווים נראו בובות סמרטוטים עלובות, מגוחכות, פוחלצי סחבות... הכיפה נמצאה, אבל המחזה לא נשכח: עליבותה של ה"מערה" באור...

עשרות שנים עברו, הילד בגר. ושב ונזכר במחזה ההוא לאור נרות החנוכה. "חושך", אמרו חז"ל, "זו מלכות יוון". יוון - זו שהעשירה את העולם בשירה ובפילוסופיה, ספרות ומחזאות, ספורט ותחרויות אולימפיות, ציור ופיסול. תרבות שלימה, נוצצת וזוהרת - בחושך... לאור תפאורה מלאכותית, אוריה מעושה, התרגשות מגורה. אבל רק יידלק האור - והכל יתגלה בעליבותו...

קחו לדוגמא את תחרויות הספורט. המצאה יוונית. גם למרגלות הר הבית בנו אצטדיון, כדי לחלל את עיר הקודש והמקדש. תרבות שהצמיחה "אלילים" נערצים, אוהדים מושבעים, שמגלגלת מאות מיליוני שקלים [גם בעת מיתון ואבטלה, מכספי ציבור כמובן. טוב, לא נדבר על זה עכשיו. אבל מה יש בזה, בסך הכל? תודו: מאומה. מה מרוויח מי שהבקיע לרשת או קלע לסל, האם נהיה לאדם טוב יותר, נעלה יותר, מושלם יותר? תרם משהו לרווחת מישהו? במה משקיעים רבבות את מעייניהם, רגשותיהם, זמנם וכספם?

התשובה: "שהם משתחווים להבל וריק!"... הספרות, השירה, המחזאות, הסרטים למיניהם [מבלי לדבר על אלו האסורים בצפייה, בשמיעה ובקריאה, המלאים רפש וזוהמה, ליבוי יצרים אפלים ומחזות אלימות מזעזעים. לא על אלו נדבר, אלא על אלו הנחשב ל"נקיים"]. שירה ענוגה, יצירה מוסיקלית, ספרות מופת. בשורה התחתונה - בזבזת שעה. התענגת, בילית - אבל במה התעלית?! מה רכשת, איזה קניין נצח? מאומה.

וכך עוברים חולפים הימים, "העולם הזה דומה ללילה", וסוף כל סוף עולים למעלה, אל האור... ושם, אבוי - מתגלות בעליבותן כל בובות הסמרטוטים

שהתפעלנו מהן, הושפענו ואף סגדנו... אז מדוע להמתין לאותה שעה?! יכולים
אנו להדליק את האור כאן ועכשיו. את האור שיגרש את החושך ויגלה את
אפסות תרבות בדמיון, ולנצל את הזמן היקר כל כך - לרכוש קנייני נצח
אמתיים, שיעמדו לנו לנצח נצחים: שיעור תורה, הרצאה תורנית מאלפת, ספר
תורני מרחיב אופקים ומטהר נשמה, תפילה מעומק הלב, מצוה כהלכתה! או
אז, יהיה ניצחוננו על היוונים מושלם!

הללו את ה' כל גויים

בהלל שאנו קוראים בימי החנוכה, אנו אומרים, "הללו את ה' כל גויים
שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו". ויש להבין מדוע אומר דוד המלך
שיהללו הגויים ואומות העולם את הקב"ה, בשעה שגבר חסדו של הקב"ה
עלינו עם ישראל, והלוא אנחנו היינו צריכים להודות ולשבח על נסיו
ונפלאותיו של הבורא יתברך לנו?

משל למה הדבר דומה: עיוור אחד היה רגיל מידי בוקר לצאת מביתו
בשעה 8:00 בדיוק עם הסל בידו לכיוון חנות המכולת, היה קונה מצרכי מזון
וחוזר לביתו, הכל ללא שום ליווי ועזרה של אדם אחר, מחמת שהורגל כבר
בדרך הזאת - לא חשש. והנה באותו מקום היו גרים כמה ילדים שיצאו לחופש
הגדול, ומרוב שעמום חיפשו לעצמם תעסוקת שונות ומשונות, כדי להעביר
את הזמן. יום אחד החליטו "להתלבש" על העיוור הזה וללכוד אותו במלכודת
שלהם. באותו בוקר קמו מוקדם וחפרו בור בגובה של חצי מטר, בדיוק במקום
שצריך לעבור העיוור, כדי שיעבור ויפול, ולהם תהיה שמחה וצהלה. והנה
בשעה 8:00 בדיוק, רואים הם את העיוור יוצא מביתו לכיוון חנות המכולת
כהרגלו, וכולם מחכים וממתינים לראות כיצד ייפול דבר. אך למרבה הפלא -
צעד אחד לפני שהגיע העיוור לבור, נעמד, חשב מספר שניות, ולא המשיך
ללכת, אלא הסתובב אחורה וחזר לביתו. כל הילדים הבינו שכנראה העיוור הזה
אינו אדם פשוט אלא צדיק ומיוחד, איש א-לוקים קדוש, ומשמים גילו לו
שחפרו לו בור. התחרטו הילדים על מעשיהם הרעים, כיסו את הבור מיד,
והמתינו לבואו שוב, כדי לבקש את סליחתו.

לא עבר זמן רב ולאחר כעשר דקות יצא העיוור מביתו שוב עם הסל לכיוון
חנות המכולת. מיד יצאו כל הילדים לקראתו ובקשו ממנו מחילה וסליחה
וכפרה על המעשה הנבזה, כי בוודאי צדיק אתה וגילו לך משמים את אשר
זממנו לעשות לך. העיוור הביע תמיהה מוחלטת: אינני מבין מה רצונכם, אינני
יודע כלל על מה אתם מדברים. אמרו לו הילדים הלוא לפני כמה דקות יצאת
מביתך לחנות המכולת, ובאמצע הדרך נעמדת, האם לא בגלל שידעת כי לשפת
הבור הגעת?! אמר להם העיוור, האמת אומר לכם שלא ידעתי שיש בור, אלא
בדיוק באותו רגע נזכרתי ששכחתי את הארנק שלי בבית, לכך חזרתי לביתי
להביא את הארנק...

והנמשל, פעמים רבות אומות העולם שונאי ישראל, מניחים פצצות בכל מיני מקומות וזוממים מזימות נגד עם ישראל. אבל הקב"ה ישתבח שמו לעד עושה נסים ונפלאות לעם ישראל, והפצצות לא מתפוצצות או שמתפוצצות עליהם. נמצא שפעמים אף אנו איננו מכירים כלל בנס שבורא עולם עושה לנו, כי אין אנו יודעים שהניחו שם פצצות וחומרי נפץ, ולכן איננו יודעים להודות על זאת. אולם הגויים אשר הם שזממו את המזימות, הם הם שמתפלאים ולא מבינים למה לא התפוצצה הפצצה ומדוע נכשלה המזימה, עד שמשכילים לדעת שבורא עולם עושה לנו את כל הניסים הללו, ואז הם משבחים ומפארים על זאת.

וזה שאומר דוד המלך, "הללו את ה' כל גויים שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו"!

"סיפורי צדיקים לחנוכה". (ימי החנוכה באגדה ובהלכה)

רץ כצבי

רבי יוסף מספינקא זצ"ל סיפר לתלמידו, כי בצעירותו, כשהגיע הלילה הראשון של חנוכה לאחר תפילת ערבית, לא הצליח ללכת לביתו בנחת כהרגלו. ואף על פי שלא היה לכבודו לרוץ ברחוב, בכל זאת כל כך היה גדול חשקו להדליק נר חנוכה, עד שרץ במהירות רבה, כדי לזכות לקיים מצווה זו בהקדם...

התאמצות למצווה

האדמו"ר רבי זאב וולף מזיטומיר נתקע פעם בימי החנוכה באמצע הדרך יחד עם כמה חסידים שנסעו עמו. הנסיעה התארכה מעבר לצפוי והם ראו שלא יספיקו להגיע למחוז חפצם הלילה, ויצטרכו ללון אצל אחד הכפרים הסמוכים. הלכו ופנו אל אחד הכפרים לחפש מקום ללון שבו יוכל הרבי להדליק את הנרות. ולשמחתם מצאו כפרי אחד שהסכים להכניסם.

"אולי יש לך חנוכייה עבורי לצורך הדלקת נרות?" שאל הרבי. "אחפש", ענה הכפרי, "אולי במחסן העצים אמצא חנוכייה". חיפש ומצא, והביא לרבי חנוכייה שהייתה מפויחת כולה, דביקה משמן, ומכוסה אבק ולכלוך. לקח הרבי את החנוכייה בשמחה ובהתרגשות, הפשיל את שרווליו, ובעצמו התחיל לנקותה ולצחצחה. חסידים שהיו שם סיפרו, שהרבי ניקה את החנוכייה בכל כוחו ובהתרגשות של קדושה, עד שזיעה רבה ירדה ממנו ופניו האדימו מרוב מאמץ בניקוי החנוכייה והכנתה להדלקה.

הדלקת הנרות של החייט

באחד מימי החנוכה נקלע הגאון רבי חיים עוזר זצוק"ל אל העיר קראקוב. בשעת הדלקת הנרות, נתקע מעילו במסמר שהיה תקוע בקיר, ונקרע. מיהר רבי חיים עוזר אל ביתו של החייט המקומי, והלה ביקש שימתין לו עד שידליק

נרות, שכן אסור לעשות מלאכה עד לאחר ההדלקה. ישב רבי חיים עוזר והביט בחייט. פשט הלה את מעילו, התעטף בבגדי שבת, והחל לברך על הנרות בשמחה ובהתלהבות מרובה.

התפעל רבי חיים מאוד מהדלקתו של החייט הפשוט, ואמר: "אם זוהי מדרגתם של החייטים בעיר, אות היא כי מעלתם של יהודייה גבוהה היא. לא פלא הוא שיצאו מקראקוב גדולי תורה שהאירו את העולם כולו בתורתם!"

זה א-לי ואנוהו

רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, היה חי בפשטות נפלאה - בבית פשוט וצנוע, עם רהיטים וכלים פשוטים בתכלית. אולם בכל מה שנוגע לתשמישי קדושה ולצורכי מצווה, לא הסתפק הרבי בכלים פשוטים, הוא היה מהדר וטורח להשיג כלים נאים ביותר. הייתה לו חנוכייה יפה מכסף, פמוטים נאים לנרות שבת, כוס גדולה ליין של קידוש, קופסא מיוחדת לבשמים להבדלה וכדומה.

אחד מחסידי הרבי, שהיה עשיר מאוד, זכה פעם בגורל - בשולחן קטן ונאה, מחוטב היטב, עשוי בטוב טעם ודעת. עז היה חפצו לתת שולחן זה במתנה לרבי, כדי שיפאר את ביתו הדל והפשוט. אולם הצדיק מאן לקבל את המתנה. הלך העשיר אל בנו של הרבי - רבי אליהו, כדי לטכס עמו עצה, כיצד להשפיע על הרב לקבל את השולחן. בא ר' אליהו לפני אביו, והסביר לו שגם שולחן זה נצרך הוא לצורכי מצווה - להעמיד עליו את החנוכייה, ויש בכך משום "זה א-לי ואנוהו" - "התנאה לפניו במצוות".

נתרצה הצדיק לקבל מתנה זו - אבל בתנאי אחד: השולחן הזה לא יעמוד בביתו במשך כל ימות השנה! רק בימי החנוכה יובא השולחן אל בית הרבי, כדי לפאר וליפות את מצוות הדלקת נרות חנוכה...

מאיר בכל העולמות

קהל של חסידים הצטופף בבית מדרשו של "החוזה מלובלין" זצ"ל בשעת הדלקת נר חנוכה. הרב ברך על הנרות בדבקות עילאית, הדליק ונותר לעמוד במקומו כשהוא מביט בלהבות האש המרצדות. כאשר כילה את מלאכת הקודש, התחילו החסידים להתקדם לעברו לפי הסדר ולקבל את ברכתו. והנה הגיעה לפניו קבוצה של יהודים מעיירה הסמוכה ללובלין, ובפיהם בקשה: "סבל רב סובלים אנו מיהודי בשם יעקב. האיש הוא "מוסר" - מלשין, וכבר מסר לשלטונות הגויים יהודים רבים, אשר נאלצו לשלם כסף רב. היו גם יהודים שנאסרו בגלל הלשנותיו, ועוד כמה יהודים עומדים ומחכים למשפט לאחר שמסר אותם, וצפויים הם לעונשים כבדים ומרים. אנא, יעשה נא הרבי כלה במלשין זה!"

חשב הרבי שעה קלה, ואחר כך נענה ואמר בהשתוממות: "כיצד יתכן הדבר? איך יכול להיות שיהודי זה הוא "מוסר", הן מאיר הוא בכל העולמות!"

נרתעו האנשים לאחוריהם, ולא ידעו את נפשם מתימהו. ימי החנוכה חלפו, והרב שלח לקרוא לחסידים. שוב שמע את דבריהם, אלא שהפעם קילל את הרשע המוסר, שלא יוכל להזיק עוד ליהודים.

שמע בנו של הרב ותמה, מדוע בימות החנוכה טען כי מאיר הוא ואין הוא יכול לעשות דבר, ואילו עתה מקללו?! השיב הרב: "מוסר זה, כמה ששפל הוא, בכל זאת הדליק את נרות החנוכה, וכאשר הדליק ראיתי שמאיר הוא בכל העולמות, על כן היה עלי לחכות עד לאחר החנוכה, כדי שאוכל להסיר את פגיעתו אליכם..."

כמה גדולים הם ימי החנוכה, כמה גדולה מעלתו של המדליק נרות חנוכה!

מצוות חכמים

מצוות הדלקת נרות חנוכה, וכן כל שאר המצוות שמדברי חכמים, אף על פי שאינן מן התורה, בכל זאת אצל הקב"ה מעלתן גדולה כאילו הן מצוות מן התורה. וכמו שכתוב במדרש תנחומא (פרשת נשא סימן כט): אל יאמר אדם, אינני מקיים מצוות חכמים, הואיל ואינן מן התורה. אמר הקדוש ברוך הוא, בְּנִי, אין אתם רשאים לומר כך, אלא כל מה שגוזרים עליכם חכמים, תהיו מקיימים, שנאמר (דברים פרק יז פסוק י יא): "ועשית על פי התורה אשר ירוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". וכל כך למה? שאפילו אני מסכים על דבריהם! שנאמר (איוב פרק כב פסוק כח): "ותגזר אומר ויקם לך". תדע לך, שהרי יעקב אבינו בשעה שברך את מנשה ואפרים, מה כתוב שם? (בראשית פרק מח פסוק כ) "וישם את אפרים לפני מנשה", הקדים את הקטן אפרים לפני הגדול מנשה, וקיים הקדוש ברוך הוא את גזרתו של יעקב. אימתי? בקרבנות הנשיאים שזכה והקריב שבט אפרים תחלה, שנאמר: "ביום השביעי נשיא לבני אפרים", ואחר כך: "ביום השמיני נשיא לבני מנשה".

ומעשה בזמנו של הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, שהמושל בעירו וינה היה אוהב מאוד לקרוא ולהתעניין בספרי התלמוד שלנו. והנה יום אחד קרא המושל בגמרא מסכת ברכות (דף ד עמוד ב): "כל העובר על דברי חכמים, חייב מיתה". התפלא מאוד על זה, והזמין אליו את הגאון רבי יהונתן, כדי שיפרש לו את הכתוב.

כשבא הרב, שאלו המושל כיצד יתכן שאדם שעובר על דברי חכמים חייב מיתה, ואילו העובר על דברי הקב"ה, במקרים רבים אינו חייב מיתה, כגון העובר על מצוות עשה או האוכל בשר חזיר או נבלות וטרפות וכל כיוצא בזה, שאינו חייב מיתה אלא מלקות ארבעים?

אמר לו הרב, הנה אדוני מושל גדול ונכבד וקרוב למלכות, אם תגזור עלי כעת - 'צא מפני!', ולא אציית לפקודתך - אף על פי שיש ביך להכות אותי או לאסרני במאסר, מכל מקום אם תהרגני, גם עליך תעבור כוס החמה והזעם

מאת המלך, ויעניש אותך בעונש גדול. אבל אם יעז אדם ההולך מחוץ לארמון, להיכנס ללא רשות לארמון של אדוני המושל, והחייל שעומד על המשמר הניצב בפתח שער הארמון, יצעק אליו לבל יכנס, והוא לא ישמע בקול החייל, ויירה עליו החייל מתוך רובהו ויהרגהו, בוודאי שהחייל השומר לא ייענש, ואף גם ישבחו אותו שהוא כאיש גיבור חיל העומד על משמרתו כראוי. והסיבה לכך, שאם לא תהיה רשות לחייל לעשות משפט חרוץ, לשווא שקד שומר, כי יתעללו בו כל הפוחזים כרצונם, כיוון שאינו אלא חייל פשוט. לא כן אדוני המושל, אשר עוצם גדלותך ומעלת כבודך היא כבר לשמירה טבעית, אינך צריך רשות לעשות דין לעצמך ולהרוג את כל מי שלא יציית לפקודתך...

כן הדבר בדברי חכמינו ז"ל העושים משמרת לדברי תורתנו הקדושה והנפלאה, הרי הם בגדר שומרי משמרת הקודש, ולכן ביותר צריכים שמירה על דבריהם, לבל יזידו אנשי לצון לעבור על דבריהם. לכן פעמים עשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר משל דברי תורה, ועונשם חמור יותר מדברי תורה, אשר בלאו הכי נשמרים גם בלי עונש חמור.

מה אגיד לאבא?! (ימי החנוכה - ר. טובין)

"מעולם לא ראיתי כל כך הרבה כסף בבית אחד", הרהר רבי ליפא בליבו בעת שהותו בביתו של הגביר מר הילקוט, במילאנו שבאיטליה. רבי ליפא, גבאי צדקה מירושלים, אשר הגיע לאיטליה כדי לאסוף כסף לטובת מוסדות התורה בירושלים, התארח בביתו של הגביר היהודי מר הילקוט. רבי ליפא היה מופתע מהעושר הרב שניבט מכל פינה בארמונו של הגביר.

מהתקרה השתלשלו מנורות קריסטל נוצצות, ועל רצפת השיש פרושים היו מרבדים מעשי אומנות. גם השולחן היה ערוך בכלים מפוארים ביותר, כלי גדולח מבהיקים וכפות ומזלגות מזהב לצד צלחות פורצלן עדינות. הוא המשיך לסקור את שכיות החמדה, אך לפתע נתקלו עיניו במשהו מוזר... חנוכיית זהב ענקית ניצבה על אחד ממדפי המזנון, וסמוך לה היו מונחים שברים של בקבוק. המראה היה משונה עד כדי גיחוך: שברי זכוכיות בארמון שכזה... הרי הם לא הולמים את המקום!

הגביר, שהבחין במבטי התמיהה שנשקפו מעיניו של רבי ליפא, פנה אליו ושאלו: "רבי, אתה כנראה מתפלא מה עושות כאן הזכוכיות הישנות?" "נכון מאוד, הן כל כך לא משתלבות בין המוצגים יקרי הערך בביתך", הגיב רבי ליפא בפסקנות. "אוי לא, רבי, הם מאוד יקרי ערך עבורי! עוד יותר מכל הזהב, הכסף והקריסטל. אני חייב לשברים אלה את עולמי..." "עד כדי כך?" שאל רבי ליפא בתמיהה. "כן. ויש סיבה מדוע הם מונחים כאן", קבע מר הילקוט.

"האם אני יכול לשמוע מהי הסיבה?" שאל האורח בסקרנות. "בוודאי", השיב בעל הבית, וכך החל לספר את סיפורו: "נולדתי בהולנד, שם למדתי בישיבה, וחשבתי שאשאר שם כל ימי חיי, אך כשהגעתי לגיל שמונה עשרה, הגיע מכתב מאת סבי, אשר התגורר באיטליה, ובו בקשה, שאני הנכד הבכור

אבוא לעזור לו בחנותו תקופה קצרה, מאחר והוא אינו חש בטוב. הורי הסכימו, ואפילו עודדו אותי לנסוע, וכך מצאתי את עצמי בגיל צעיר עוזב את עולם לימוד התורה ועובר לחיי מסחר.

עזרתי לסבא בחנות מבוקר עד ערב, אבל לצערי מצבו של סבא החמיר, ולאחר זמן מה הוא נפטר... הורי דרשו שאחזור הביתה, אך אני כבר הייתי שקוע בעולם המסחר. ההצלחה האירה לי פנים ועשיתי חיל בעסקי. מכרתי סחורה בכמויות אפילו יותר מסבא בימיו הטובים... נהניתי מכל אגורה שהרווחתי במו ידי, וכתבתי להורי שאני נשאר באיטליה. כך גדלו העסקים מיום ליום. פתחתי סניפים רבים, והייתי עסוק בעבודתי מיום עד לילה. ערב אחד הייתי טרוד ביותר בעבודתי, ויתרתי על תפילת מעריב... וזה היה הצעד הראשון שלי בהחלטה במדרון התלול של ההתרחקות מהיהדות... במשך הזמן דילגתי גם על שחרית בתירוץ שזה רק היום, אבל מחר אני ודאי אתפלל, אך המחר הזה לא הגיע... כעבור מספר שנים התחתנתי ונולדו ילדי, אך לא חינכתי אותם בדרך של אבי וסבי בדורות הקודמים, ושמץ מיהדות הם לא ידעו... עד לאותו מקרה...

יום אחד בלכתי ברחוב, ראיתי קבוצה של ילדים יהודים משחקת. הם נראו מאושרים מאוד, כפי שילדים צריכים להראות, אך לפתע שמעתי זעקה נוראה. התקרבותי מיד למקום והבחנתי בילד קטן מוקף בחבריו והוא ממרר בבכי קורע לב. חבריו שעמדו מסביבו ניסו להרגיעו, אך הילד לא נרגע, וכל הזמן הוא חזר על אותן המילים: "מה אני אגיד לאבא? מה אני אגיד לאבא?" נגשתי אל הילד, ושאלתי אותו, מה קורה כאן? הילד היפנה את מבטו אלי. עיניו היו אדומות מבכי, אך כל מה שהצליח לומר היה "אני בצרה! מה אגיד לאבא???" "מה קרה, אולי אני יכול לעזור לך?", שאלתי.

הילד השתתק, וחבריו הסבירו לי במקומו, שהוא בא ממשפחה מאוד ענייה. אביו חסך במשך תקופה ממושכת פרוטה לפרוטה עבור בקבוק שמן זית כדי שיוכל להדליק את נרות החנוכה בהידור. והיום אחרי הצהריים הוא שלח את בנו לקנות את השמן, כשהוא דאג להזהירו קודם לכן לבל יתעכב בדרך, ויבוא ישר הביתה, כדי שחס וחלילה לא ישבר הבקבוק. הילד אומנם קנה את הבקבוק, אך את הזהרותיו של אביו שכח, וכשפגש את חבריו המשחקים הצטרף אליהם, והבקבוק נשבר לרסיסים...

הסתכלתי על הילד, שעדיין המשיך לבכות וללחוש ללא הפסק בדאגה 'מה אגיד לאבא?', הרגשתי צער ורחמים בלבי על הילד, והבטחתי לו שאעזור לו. בקשתי ממנו להתלוות אלי לחנות, ושם קניתי עבורו בקבוק שמן זית שהיה גדול בהרבה יותר מן הקודם. האושר חזר לעיני הילד, וכל קבוצת הילדים שנכחו שם השתתפו בשמחתו.

בדרכי הביתה באותו ערב, המשיכו המילים להדהד באוזניי כעין מנגינה מהולה בתוגה, בעצבות: "מה אגיד לאבא?... מה אגיד לאבא?...?", ואז... הבזק

של הרהור חלף בלבי, חשבתי גם אני לעצמי: באמת, מה אגיד לאבא ... לאבא שבשמים, שהפקיד בידי נשמה יקרה וציווה עלי לשמור עליה... מה אומר לאבא אחרי מותי? הרי הפניתי עורף ליהדות! איזה תרוץ, איזו אמתלה תהיה לי כשאעמוד לפני אבא שבשמים ביום הדין?! ואז חזרתי אל המקום בו היו הילדים, ואספתי את שברי הבקבוק מהרחוב, ונטלתי אותם לביתי. ובאותו לילה, לתדהמתם של אשתי וילדי, הדלקתי את נר החנוכה, מה שלא עשיתי כבר הרבה שנים... ביום למחרת הדלקתי שני נרות, ועם כל לילה שעבר, הוספתי עוד נר בחנוכייה, ועוד מקור אור לנשמת. התבוננתי בנרות המרצדים, ובלבי הבהבה התקווה. נזכרתי בהורי, בביתי בילדותי. הלכתי רחוק - רחוק... ובחנוכה התחילה דרך החזרה שלי ליהדות ולקיום המצוות...

התבין מעתה מדוע כה יקרים בעיני שברי זכוכית אלו?! "סיים מר הילקוט את סיפורו, וניכר היה בו שהוא מתרגש מאוד. רבי ליפא חייך, פניו היו משולהבות, מבלי משים ניגש יחד עם מר הילקוט לעבר המזנון, והם ליטפו בעיניהם את שברי הזכוכית היקרים, אשר החזירו בן יהודי אל אבא שבשמים...

מנגינה מוכרת (ר' רועי סאלם שליט"א)

הרב ישראל מאיר לאו שליט"א הגיע לארץ בהיותו כבן שמונה בסוף מלחמת העולם בשנת 1945. מאחר ובשנות המלחמה לא למד בבית-ספר שובץ בכתה אלף, אך כעבור כחודשיים הועבר לכתה גימל. ושם עסקו בחזרות לקראת מסיבת חנוכה. כל הסיפורים והשירים היו חדשים לו אבל הייתה מנגינה אחת שנשמעה לו מוכרת והוא נזכר כיצד שמע אותה קודם.

שנה לפני כן בסוף שנת 1944 הוא היה במחנות. חודש דצמבר היה מאוד מאוד קר ולאנשים במחנות לא היו בגדים חמים, בקושי פיג'מות בלויות ללא לבנים וללא סודרים ומעילים וקבקי - עץ בלי גרביים. גם מחסה מפני הקור לא היה והמזון כידוע היה מאוד דל. באחד הימים חילקו להם קוביות מרגרינה. המרגרינה הייתה מאוד קשה ונתנו לכל אחד קובייה קטנה. בסוף נותרה שארית והחייל הגרמני שחילק את המרגרינה זרק את השארית כך שהיא התנפצה לפירורים קטנים. האנשים החלו להתכופף לרצפה לאסוף את הפירורים.

בין האנשים היה יהודי מבוגר, שקט, שתמיד קיבל את המצב ברוח טובה ולא דרש מאומה. באותו יום גם הוא התכופף לאסוף פירורי מרגרינה וכשסיים לאסוף היה לו מאוד קשה לקום עקב חולשתו. האנשים נתנו לו יד כדי לעזור לו לקום ואז הוא קרא: יהודים, היום חנוכה! הוא תלש מן הפיג'מה שלו כפתורים והדביק עליהם את פירורי המרגרינה. לאחר מכן פרס חוטים משרוולי הפיג'מה וגלגל אותם לתוך המרגרינה כדי שיקבלו צורה של פתילים.

האנשים הסתכלו סביבם וראו שבמרחק מה יש עששית דולקת. אחד האנשים לקח חתיכת נייר שקרע משק מלט שהיה שם ובעזרת הנייר העביר

אש מן העששית. היהודי הדליק את הפתילים וברך את הברכות ופתח בשיר מעוז - צור וכל האנשים הצטרפו אליו לשירה.

החיילים הגרמנים באו וצלפו בהם אך האנשים המשיכו לשיר את השיר ביתר שאת והשיר נתן להם המון תקווה. למחרת בבוקר לא קם אותו היהודי - כנראה מילא את שליחותו.

המנגינה בה הוביל את כולם בשירתו את השיר מעוז צור ישועתי הייתה המנגינה שאותה זיהה הרב לאו כילד עולה חדש בכתה גימל, שמעתי את הרב לאו במפגש שנערך בנר השמיני אלא אחר כך מן הזיכרון. של חנוכה לא רשמתי בזמן שדיבר.

במי יש לבטח (פניני עין חמד | פרשת מקץ, גיליון 512)

שנת ה'תקל"ז הייתה גורלית ביותר עבור ארצות הברית, מלחמה קשה התחוללה על עצמאותה. רוב המהגרים שהתיישבו בחבלי ארץ שונים, לאחר שהגיעו אליהם שמועת על 'קולומבוס' שגילה את אמריקה היו ברובם בריטים שהיגרו מסיבות שונות, ולאחר שנים שהיו תחת חסות ממלכת אנגליה של האימפריה הבריטית, החליטו להילחם על עצמאותם. אותה תקופה ארה"ב הייתה מורכבת מאוסף עמים שונים שהיו פזורים בארצות שונות ביבשת אמריקה הרחבה, הם חיו לצד האינדיאנים המקומיים בעוני קשה ובמחסור, בהעדר כלכלה מסודרת ויציבה. נשיאה הראשון של ארה"ב היה ג'ורג' וושינגטון, הוא היה צריך בראשית הקמתה של אמריקה להתחיל כמעט מכלום, הוא הקים 'צבא' קטן חלש ועני, לא מגובש, בהיותו מורכב מגולים שהגיעו מארצות שונות. צבא זעיר ונחלש זה נדרש להילחם כנגד אנגליה הגדולה, שהייתה ממלכה איתנה וחזקה.

בתחילת המלחמה הבריטים נצחו בקלות בכל החזיתות, בהיותם צבא חזק, מאומן ומגובש, עם נשק רב, כיאות לממלכת בריטניה המסודרת והתקיפה. הם היו מדכאים ביד קשה את צבאו של וושינגטון שזה עתה הוקם, כישלונם של האמריקאים היה ברור ומוחץ! עיקר הקושי מצד צבא ארה"ב היה הכסף... באותם זמנים שלא כאמריקה של היום, העוני שלט בעוז בכל מקום ברחבי ארה"ב. החיילים שלחמו לצידו של וושינגטון בקרבות הקשות בוולי פורג', לבשו בגדים בלויים וקרועים, אלה היו אז המדים... ובהעדר מקורות מימון היה חסר להם מאוד מזון ותחמושת, שבלעדיהם לא ייתכן לנהל מלחמה!

בעיצומה של המלחמה שגבתה קרבנות רבים, התהלך ג'ורג' וושינגטון ברחובותיה של וולי פורג', שבור, עצוב ומדוכדך, בראותו את המצב לאשורו הגיע לייאוש. החלטת הנסיגה החלה להתבשל בלבו, שכן לא ייתכן לצבא עני של אוסף חיילים בלתי מנוסים, להילחם כנגד מעצמה אדירה כאנגליה! לפתע צדו עיניו בקצה אחד הרחובות המיושנים, איש יהודי היוצא עם משפחתו אל פתח ביתו בשמחה ובחגיגות, בידו חנוכייה זעירה שעל קניה סדורים צלוחיות השמן עם הפתילות, ומניחה בפתח ביתו מבחוץ, נוטל נר בידו, מברך את

ברכות המצווה בהתלהבות, כשכל בני המשפחה עונים אחריו 'אמן', ולאחר הדלקת הנרות ואמירת 'הנרות הללו' וכו', יוצא בריקוד בזמר "מעוז צור ישועתי".

המראה שנגלה לעיניו, מתחילתו ועד סופו, הפליא אותו עד מאוד. גם איש זה גר באמריקה כמוני בדיוק, הרהר בליבו, והנה הוא ומשפחתו שמחים וחוגגים, מדליקים נרות ורוקדים, נראה שטוב להם כאן. הוא התקרב לבית, וביקש לשבת קמעא עם משפחה מיוחדת זו, לשאוב מעט חיזוק ותקווה לליבו העצוב והמיואש. בעל הבית קיבלו בשמחה ובסבר פנים יפות, הכניסו בכבוד לביתו הקטן, הגיש לפניו כוס תה חם, עם מעט מזונות, והתנצל, על כך שאין לו את האפשרות לכבדו יותר כפי מעלתו. "אין צורך בהתנצלויות!", אמר, "רק הסבר לי בבקשה, מה טיבם של אותם נרות שהדלקת בפתח ביתך? מדוע הוצאת את נרותיך החוצה אל הרחוב ולא בתוך הבית?". היהודי התיישב בנינוחות, והחל להסביר את סיפור החנוכה, הניסים הגדולים שעשה ה' יתברך עם המכבים, כאשר יצאו מתתיהו בן יוחנן כהן גדול עם חמשת בניו ונלחמו בחירוף נפש, עד שעמד להם השי"ת ברחמיו הרבים בעת צרתם, ונמסרו "גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים וכו'". לזכר כל אותם הנסים והנפלאות מדליקים אנו הנרות בפתחי הבתים, כדי לפרסם את הנס, ולהודיע שיש בורא ומנהיג לבירה, שהוא לבדו בעל היכולת ובעל הכוחות כולם. וברצונו בלבד תלויה הצלחת המלחמה, בהיותו בעצמו "בעל מלחמות!", ולפי מאמרו באה תשועת המלחמה הגדולה, וגברה מלכות בית חשמונאי ונצחם!

כששמע הנשיא את השתלשלות העניין, ובהביטו באור נרות המנורה, שמאירים ישראל בעולם זה כאלפיים שנה, דור אחר דור! קם בסערת נפש ממקומו, והכריז בקול גדול: "אתם היהודים עם של נביאים! אין לי שום ספק, ששליח אתה אליי מהשמיים! לא במקרה נפגשנו ברחוב, אתה שלוחו של הבורא לחזקני ולעודדני בשעתי הקשה, ולהוציאני ממבוכת הייאוש שתפסה בי! הנני יוצא מכאן עם אור הנרות הללו, המאירים בעולם, ועם הלימוד הגדול שהם מלמדים על סדר בעל המלחמות שבעולם! אינני חושש מכלום! גם לא מכך, שאנו נלחמים חלשים כנגד גיבורים... מעטים כנגד רבים... ועניים כנגד עשירים!", סיים את דבריו ונפרד לשלום.

בצאתו התהפכה רוחו בקרבו, חגר בנפשו עוז ותעצומות, והחליט להילחם בחירוף נפש! באותה רוח קרב, שהדביק בו היהודי מרוחם של המכבים הקדושים אשר הערו למוות נפשם במלחמת קודשם. וכך בעקשנות עצומה, בעקביות ובגבורה, ובעיקר בסייעתא מן שמיא, החל הגלגל להסתובב למזלו הטוב, עד מהרה נחל ניצחונות בכל הקרבות הקשים, ואף הכלכלה של ארה"ב החלה להתרומם.

לאחר ניצחונם של האמריקאים התמנה וושינגטון כנשיאה הראשון של 'ארצות הברית' הגדולה, על שמו קראו את עיר הבירה של ארה"ב, ואת

תמונתו חרטו על שטרות הדולר האמריקאי, בלא שיוותרו להטביע עליהם את ההכרזה המפורסמת: "בה' אנו בוטחים!".

גם לאחר היותו נשיאה הגדול של ארה"ב לא שכח ג'ורג' וושינגטון את יסודה ותחילתה של מהפכת אמריקה, שעיקרה בביתו של אותו יהודי, על יד נרות החנוכה ופרסום הנס הזורח מהם! ובשנה שלאחר מכן בחג החנוכה שנת ה'תקל"ח הגיע בעצמו לביקור בביתו של אותו יהודי, שגר אז ברחוב 'ברום' שבעיר ניו-יורק. לאות הערכה על העוז והביטחון ששאב בביתו העניק לו מדליה מזהב, שמצידה האחד תבליט מנורת החנוכה, ומצידה השני חרוט: "לאות תודה על אור נרך... – גורג' וושינגטון!".

ועלינו להפנים את המסר, אם גוי פשוט קיבל חיזוק עצום מנרות החנוכה, עד שכל ארה"ב הגדולה התפתחה בעקבות אותם נרות קודש. כמה חיזוק נורא ועצום צריך איש ישראל קודש לשאוב מאלו הנרות, והאמונה העצומה השופעת באורם, לחזק עצמו וביתו בביטחון איתן בצור עולמים ברוך הוא!

סיפור חנוכיית מנסבך

משפחת מנסבך מבית שמש, מגיעים מדי שנה, ערב חנוכה, למוזיאון יד ושם בירושלים כדי לקחת לביתם את החנוכייה המשפחתית, שמשמשת כשריד ופליט מגרמניה הנאצית ערב מלחמת העולם השנייה.

בראיון לתקשורת, מספר יהודה מנסבך את סיפורה של החנוכייה, "הסבא שלי, הרב ד"ר עקיבא ברוך פוזנר, היה רבה האחרון של קהילת קיל בגרמניה, בדצמבר 1931, הנאצים עדיין לא היו בשלטון, אבל מול הבית של סבא וסבתא, שכן מטה המפלגה הנאצית, זה היה יום שישי, ערב שבת חנוכה, סבתא הסיטה את הווילון והציבה את החנוכייה, הרגע היסטורי הונצח, החנוכייה מול הדגל של הנאצים, מאחורי התמונה היא כתבה, הדגל שלהם רוצה שיהודה תמות, אבל יהודה לעולם תשב, כך עונה האור לדגל".

לדבריו, סבו היה מאלו שחזו את עליית הנאצים לשלטון, "ב-1933 סבי נאם נאום ציבורי ובו הוא פנה לכל הגרמנים, ואמר להם שידעו שמה שהם הולכים לעשות, זה לא טוב לא ליהודים וגם לא לגרמניה, בעקבות הנאום הוא התבקש לעזוב את גרמניה, והוא פנה אז לכל היהודים בקהילה וקרא להם לעזוב את גרמניה, בעקבות דבריו, רבים עזבו ועם עליית הנאצים לשלטון, כבר חצי מהקהילה לא היו בגרמניה וככה הם ניצלו".

מנסבך מספר שהחנוכייה נמצאת במהלך השנה ביד ושם ובחנוכה חוזרת הביתה, "סבי וסבתי הבינו מה הולך לקרות וקראו ליהודים לצאת מגרמניה בזמן, החנוכייה הזאת היא מסר שאנחנו רוצים להעביר היום ליהודי הגולה, תעלו לארץ לפני שיהיה מאוחר מדי, תעשו את הצעד שהיום קל לעשות אותו, אתם אף פעם לא יודעים מה ילד יום".

תאיר נרי ותגיה חשכי (יחיאל מיכל מונדרוביץ)

רבינו החידושי הרי"ם זי"ע התבטא "במהלך החורף מתחממים אנו בשני זמנים טובים, חנוכה ופורים". חורף רומז לגלות החשוכה, 'תרדמת חורף' מאיימת ליפול על האדם ולשתקו, הקרירות חודרת לעצמותיו של היהודי, והנה, הניצוץ של נר חנוכה מאיר באופל, מעורר לאמונה, נוסך תקוה ודוחה ספיקות ותמיהות.

איה סופר ואיה מונה, מי יכול לתאר את ריבוא רבבות נרות חנוכה קטנטנים שהבהיקו וחיזקו באפלת עמנו לאורך הגלות. האירו במלחמה ונדידה, מאחורי חלונות מוגפים בשלטון הפרסיים שאסרו הדלקת נר בבית, במרתפי ספרד תחת מגף האינקוויזיציה, בבונקרים חבויים בגטאות, בצריפים במחנות הריכוז.

נצח ישראל לא ישקר. הניצוץ היהודי דולק ובווער. כל רוחות שבעולם אינן מנצחות את נר האמונה. יוסף הצדיק. חטוף מחיק אבא אוהב, יתום מאם, נמכר ע"י אחיו, מתגלגל לכלא לאחר שעלילות שפלות והאשמות שווא מוטחות בו. אינו שפוף בנפשו ורוחו איננה כבויה! מאמין ורואה שלאחר שאחיו קיימו בו 'על מְכָרִם בְּכֶסֶף צָדִיק וְאֶבְיוֹן' הקב"ה מרים מאשפות אביון זה, ומושיבו על כס מלוכה.

במדרש על הפסוק הפותח את פרשתנו וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים, דורשים את הנאמר באיוב קֵץ שָׁם לַחֲשֶׁךְ וְלְכָל תְּכַלִּית הוּא חוֹקֵר אֶבְיוֹן אֶפְל וְצַלְמוֹת. סבלו של יוסף, כמו ייסורי איוב, באים לקיצם, כי הכל מתוכנן מראש בידי ה'.

בצעירותי זכיתי להכיר את האדמו"ר רבי ישראל מבלאז'וב זצ"ל, ולהזדמן לבית מדרשו בברוקלין. צדיק קשיש, שריד לדור דעה, שתה את כוס התרעלה במידה גדושה. מחמם היה את לבות בני ישראל באמריו, ושימש אותם ומופת לגבורה יהודית אמתית. סיפורי אמונה רבים נמסרו מפיו אודות שנות הזעם, שבהן ניתנה רשות למשחית. במחנה ברגן בלזן האיומה, במערבה של גרמניה הנאצית, עומד הצדיק מבלאז'וב, בליל ראשון של חנוכה תש"ד, בפניה חשוכה בצריף ליד דרגשי העץ, לבוש סמרטוטי אסירים, אך גוו זקוף הוא בקומתו הטמירה ובנפשו המאירה. כאילו ועומד הוא בביתו עם בניו ובני ביתו, כאילו והשנים כתיקונם וחסידים רבים מסתופפים בצלו, כאילו ולפניו מנורת הכסף של זקנו הקדוש ה'בני יששכר' זי"ע, מתנועע הוא בדביקות ומברך בלהט ג' ברכות, מצית את האש בפיסת בד שגידל לפתילה ובשאריות שומן שצבר. שאלו אחד האסורים "רבי! הכיצד הנך מברך שהחיינו? האם לחג חנוכה כזה צפית? מה כאן ראוי לברכה זו?" השיבו האדמו"ר בנועם ובאהבה "אכן, גם אני שאלתי בליבי כמוך! הסתפקתי אולי מן הראוי לברך הפעם ב' ברכות בלבד, וכי יש כאן תנאי 'שהחיינו'? אך הסתובבתי לאחור. ראיתי עשרות יהודים מצטופפים בחשכה, מצפים להדלקה, צמאים לאור חנוכה שיבליח. כמהים לשירה חרישית של מעוז צור ישועתי! לך נאה לשבח! ראיתי בעיניהם ניצוץ

האמונה שלא כבה! אכן שהחיינו... לזמן הזה! זכינו ליהודים בלי ייאוש. מאמינים הם, בתוך כף הקלע, שמעומק 'קדרותא דצפרא' תבקע ותעלה איילת השחר!

בכל בית ומשפחה יש רגעי חשכה, ועלינו להתחזק ולחזק באמונה. אחי יוסף מוקפים היו בתמיהות. מיהו האדון המצרי ולמה מתעלל בהם? איך יודע סודות המשפחה ומדוע מתעקש לראות את בנימין? החפץ חיים זי"ע העיר שהכל התברר בשומעם שתי מילים - אני יוסף! כעת מובן! בקרוב בימינו, בתום הגלות הארוכה מרובת השאלות, נקבל הסבר למיליון תמיהות, שעה שהקב"ה ישמיע - אני ה'! הכל יתחוויר!

עד שתכלה רגל מן השוק.

הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זצ"ל מבאר איפה ראינו עוד שיעור מעניין כזה שתכלה רגל מן השוק, ורק בחנוכה כתיב שיעור כזה אלא ההסבר הוא, האם זה הגיוני שי"ג בחורים מנצחים ארבעים אלף ראשי גייסות. אלא, הגיע הזמן שנפסיק להסתובב בשווקים וברחובות עבור הפרנסה, כי ממילא רואים שכל הסברות לא עובדות אז נתחיל לבטוח בד' וזה לומדים מחנוכה, וזהו השיעור עד שתכלה רגל מן השוק.

חנוכיית רבי יונה (הרב ישראל גליס)

עוד באותו יום ראשון שלאחר הסוכות, כבר הייתה העיר העתיקה של ירושלים נצורה. מחסום הפריד בין העיר העתיקה לשוק הערבי הסמוך, שבימים כתיקונם מלא בקונים יהודים. ולא רק יהודים לא נראו שם, אלא גם שוטרים בריטיים. מלבד משוריין אחד שאחת לפרק זמן סיפק תרופות ומצרכי מזון מהעיר החדשה, העדיפו גם השוטרים הבריטיים לא להיראות באזור. פחדו לנפשם.

הרעבון מעיק. יהודים נועזים פרצו לחנויות הערביות שעוד נותרו ברובע היהודי, ובזזו מכל טוב שהיה שם. אולם, טבעו של הרעב, כי אינו יודע שובע, ותמיד כמה לעוד, ולכן המזון הזה אף הוא אזל לאחר מספר ימים.

הימים ימי חנוכה, ואין איש שם על לב. הרעב אופף כל פינה, והחג הקרב נשכח מלב היהודים. איש חסיד היה, חסיד ברסלב, רבי יונה לבל שמו, שהיה משומרי נר התמיד שבבית הכנסת ברסלב שבעיר העתיקה. גם כאשר אזל השמן מן הנרות, סיפק הוא שמן מביתו שלו, אף שהיה מלא בילדים רכים שהשמן היה מצרך חשוב לאין-ערך בעבורם. כך התמיד דבר יום ביומו. כשקרבו ימי החנוכה, החל לחסוך רבי יונה טיפות שמן משל ביתו, כדי לזכות ולקיים מצוות פרסום הנס אשר עשה ה' לאבותינו.

יום בו גבר אויב היו הימים. העיר נכבשה, ובתים רבים פוצצו ונותצו בידי האויב. בית הכנסת ברסלב שעמד עד לאחרונה ברחוב ניסן בק שעל יד

המקווה אף הוא פוצץ, והעביר משכנו לשכונת בתי-מחסה, שכן הפכה הראשונה לתל-חרבות ומרכז קרב. כך היווה המקום מרכז רוחני וקרן-אור גם לשאר תושבי האזור שהתחממו לאורו של הנר התמיד המהבהב ולאור הביטחון הגדול שליווה את אותם חסידי ברסלב גם בשעות הקשות. חג החנוכה הגיע. נשים צדקניות מירקו את החנוכייה, ניסו למצוא טיפת שמן קלה כדי ללחץ את המנורה בהם. הן מילאו את החנוכייה בדמעות. כי אם אין שמן כדי לזכור את הנס, יש דמעות כדי לזכור הצרות והתלאות שעבר עם ישראל באותם ימים.

רבי יונה לא הסתפק בנר חנוכה של דמעות. אט - אט אסף טיפה לטיפה לתוך פחיות השמן, אותם הצניע מאחורי ארון הקודש של בית הכנסת של חסידי ברסלב. לבטים רבים התלבט רבי יונה בעצמו מכל טיפה שחסך, משום שבכך הוא מחסר גם את מנת השמן של בני הבית. נזכר הוא באותם ימים יפים בהם שימש כאן את אותם עובדי השם, לילות כימים, ששימש צרכם ועמד להם בכל אשר יידרש, כדי שיוכלו לעסוק בתורה מתוך הרחבת הדעת. נועץ רבי יונה עיניו הבווערות-יוקדות, ומתמלא עצב: עליך הכתוב קורא גזלן; "את מזונך שלך תוכל ליטול ותהיה "חסיד", אך איך לא תחוס על ילדיך הקטנים, העטופים ברעב ואין בידך להושיע...". עצר מחשבתו ותינה צערו בפני ריבונו של-עולם: "ריבונו של-עולם תושיע". שכן, למודים הם חסידי ברסלב לשפוך שיחם לפני יוצרם ולא לפטפט כנגד היצר. וכמו שמשיח ליבו בפני המקום, כך מהרהר ומתחזק בעצמו: מהו חלב ודם של ילוד-אישה, למול האור הנצחי של המצווה!?

בערב חנוכה, מקדים הוא רבי יונה ויורד לבית הטבילה. טבל במקווה במים הצוננים. מירק לבית הכנסת דחסידי ברסלב, כדי להכין החנוכייה לערב. מירק החנוכייה, שפך לתוך פחיה מעט השמן שנותר, והעמידה על פתח בית הכנסת הפונה לשכונת בתי-מחסה, אז מרכז החיים היהודיים. נוטים צללי ערב, ומתפללים נקבצים לבית הכנסת. אנחות שלצער ויגון נפלטו מפיהם, ולא עוד אלא שדאבה נפשם: לא די שחיים הם בצר ובמצוק, אלא גם לא זוכים לקיים המצווה החשובה של הדלקת נר החנוכה. רק פניו של רבי יונה זרחו באור המופלא. ומה לו לרבי יונה המתפלל תמיד בשברון-לב, מצטער בצערן של הציבור וחש לסבלם, שכעת מעלים הוא עין מהם? שמא ואולי נטרפה עליו דעתו?! אך רבי יונה לא חש לזאת כלל. כל-כולו שקוע במצווה אותה זוכה הוא לקיים - להאיר נר החנוכה בנפשות העלובות. התפילה הסתיימה לה. המתפללים מחלים להסתלק מן המקום לבתיהם האפלים. "עימדו", צעק רבי יונה לבל לעברם. "הבה ונקיים מצוות הדלקת נר חנוכה!". "מניין?", תמהו כמוכי-הלם, "הלא זה שבועות מספר שאין טיפת שמן מצויה בבתים. הכזה הוא רבי יונה?", שפשפו עיניים בתימהון. עוד הם עומדים, סר רבי יונה לארון הקודש ומוציא מאחוריו צלוחית של שמן, אותה הוא יוצק בתוך פחיות החנוכייה המוצבת בפתח בית הכנסת. והוא מחל מתפלל: "גלוי וידוע לפניך, ריבונו של עולם, שלא לכבודי עשיתי זאת, אלא לכבודך, ולהצית מעט אורה

בנפשות החשוכות של העיר הנצורה". נטל רבי אברהם הזקן, רבי אברהם שטרנהרץ, זכר צדיק לברכה, את הנר להדלקה, והחל לברך ולהודות על הניסים שעשה השם לאבותינו.

השמועה כי נר החנוכה הודלק בעיר העתיקה פשטה חיש בכל פינות העיר, וכולם אצו לראות במחזה הבלתי-ייאמן. עמדו כולם מסביב ושירת הפיוט "מעוז צור" הפכה לשירה המונית, סוחפת ומרוממת.

כל שמונת ימי החנוכה דלקו נרותיו של רבי יונה בבית מדרשם של חסידי ברסלב. ומידי ערב התאספו רבים מבני הרובע, לחזות בהם, להודות ולהלל, וגם כדי שיפיחו בהם מעט חיות. יריות רבות פילחו את הרובע, אך בנרות לא הצליחו לפגוע. כל אזור בית הכנסת חף הוא מכדורי-מוות. המשיכו המה להאיר הם באורם הבהיר עד תום שמונת ימי החנוכה.

אם תרצו, "פרסומי ניסא", נוסף היה כאן.

דמי חנוכה (מעובד מתוך הספר 'סניגורין של ישראל')

אפרים-פישל ישב במשרדו בפנים נפולות. זה החודש השלישי ברציפות בהם סכום המכירות היה חלש ביותר. מפעל העורות שבבעלותו, שסיפק תוצרת איכותית לתושבי העיירה רוסלביצ'י שבאוקראינה ולסביבותיה, נעשה גירעוני, בלי סיבה נראית לעין. הלקוחות החלו להדיר את רגליהם מהמפעל. אט אט התבררה הסיבה. ולאדק, שכנו צר העין, שתמיד קינא בהצלחתו וניסה להצר את צעדיו, פתח מפעל מתחרה בקצה השני של העיירה, וכדי לפגוע בפרנסתו של היהודי, הוריד את מחיר העורות לרמה שאי-אפשר להתחרות בה, והוא נוטל ממנו את לקוחותיו ואכן, נראה היה שדרך רשעים צלחה. הקונים הנאמנים של אפרים-פישל התפתו למחירים הזולים שהציע ולאדק, ועברו לקנות ממנו את העורות.

אפרים-פישל התהלך במפעלו חסר מעש. אין הזמנות, אין ייצור, אין פרנסה. הזמן חלף. אולם מיודענו שם את מבטחו בקב"ה, והקדיש את השעות שהתפנו לו ללימוד התורה הקדושה. בינתיים הגיע החורף. סערת שלגים עזה השתוללה בחוצות, וזו הבריחה את התושבים אל בתיהם המחוממים. גם הדרכים התרוקנו מנוסעים. המפעל של אפרים-פישל שבת לגמרי, ומצבו הכלכלי הידרדר עד כדי עוני.

קרבו ובאו ימי החנוכה. חסידיו הנאמנים של רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב לא היו מוכנים 'להיכנע' למזג האוויר ולוותר על השהייה במחיצת הצדיק בימי החנוכה. אלו היו האמיצים שנראו בדרכים המושלגות, בדרכם אל הרבי. גם אפרים - פישל דבק במסורת הנסיעה השנתית אל הרבי לקראת הנר הראשון של חנוכה, ובלב נרגש יצא לברדיצ'ב.

הדלקת הנר הראשון נסתיימה. קהל החסידים היה שרוי בהתרוממות רוח מאווירת הקדושה העילאית שאפפה את הצדיק. רבי לוי-יצחק נכנס לחדרו, ועד מהרה התייצב בפתחו תור ארוך של מבקשי ברכה ועצה. אפרים-פישל החליט גם הוא לבקש את ברכת הרבי. בדחילו ורחימו התייצב אל מול הקודש. בטרם פצה את פיו פנה אליו סגגורם של ישראל בשאלה: "מה שלומך, אפרים - פישל? ומה מצב הפרנסה?". אפרים-פישל פרץ בבכי. לאחר שנרגע, שטח לפני הרבי את הנעשה, איך הפך מאדם אמיד לעני ואביון בעקבות התנכלותו של הגוי אליו. רבי לוי-יצחק שקע בשתיקה למשך דקות ספורות, כשעיניו עצומות. לפתע כמו התנער ופנה אל אפרים-פישל ואמר: "סור נא לבית המדרש. בעוד זמן קצר אפנה לעריכת השולחן. לאחר הסעודה היכנס אליי שנית." "תמה ומשתומם יצא אפרים-פישל מחדרו של הרבי. מה צפוי הרבי לעשות בעת הסעודה? הרהר במתח. אלא שהסעודה התנהלה כדרכה, בלי שום רמז או סימן מצד הרבי לעניין המעסיק את אפרים-פישל. כשנסתיימה הסעודה, והרבי שב לחדרו, נכנס אפרים-פישל אחריו". אתן לך דמי חנוכה", אמר הצדיק. הוא נטל את קולמוסו ורשם כמה מילים על פתק קטן, קיפל אותו ונתנו בידו של אפרים-פישל. "מחר, בצאתך מהעיר, פתח את הפתק וקרא את תוכנו. אך עליך להיזהר שהפתק לא יאבד לך, שכן אם חלילה יאבד – תישא אתה בתוצאות." "בטרם יצא מן החדר שב הרבי על אזהרתו. אפרים-פישל הנהן בהבנה, אף שבתוך-תוכו לא הבין כלל את פשר הדברים.

השעות הקרובות עברו עליו בדריכות רבה. הוא לא עלה על יצועו, אלא הגה בתורה, כשהפתק טמון בכף ידו. בבוקר מיהר להתפלל ולחפש עגלון שיסיע אותו אל מחוץ לעיר. סוף-סוף התיישב בעגלה, ומרגע לרגע גאתה ההתרגשות שבלבו. עוד מעט יצא מן העיר, ואז יפתח את הפתק... סערת הקור העזה האטה מאוד את צעידת הסוסים, שנאבקו בקושי בשלג הגבוה וברוח שצלפה על פניהם. כשיצאו סוף-סוף מן העיר, ניגש אפרים-פישל לקיום מצוות הרבי. הוא פתח את הפתק המקופל, ובדיוק כשניסה ליישר אותו אל מול עיניו – נתקלו גלגלי העגלה במהמורה, והיא נחבטה והיטלטלה אנה ואנה. הפתק נשטט מידו של אפרים-פישל, והחל להתעופף אל המרחבים המושלגים. "עצור!", הזדעק אפרים פישל בקול לא-לו. העגלון בלם במהירות, ואפרים-פישל זינק מן העגלה אחוז תזזית והחל לרדוף אחרי הפתק. זה הוסיף להתעופף ברוח העזה ולחמוק מיידו. עד מהרה מצא עצמו החסיד במרדף אחרי הפתק הסורר, שנישא על כנפי הרוח. הוא רץ בנשימות טרופות, מבוסס בשלג, וכאשר חש שעוד מעט יאזלו כוחותיו, נחת הפתק על הקרקע. אפרים-פישל זינק עליו ואחז בו בחוזקה – "

לוי יצחק בן שרה-סאשע – "זה מה שנכתב בפתק... שוב ושוב קרא אפרים-פישל את הכתוב, ואכזבה מרה מילאה את ליבו. "זה הסוד?" חשב בליבו. "זה הפתק שאמור להציל אותי מהעוני והמחסור?" בקושי אסף את כוחותיו כדי לקום מרבעו ולעמוד על רגליו, כשלפתע נתקלו רגליו בחפץ קשה, והוא כמעט נפל. הביט לעבר המכשול, וגילה, כי לפניו קצה של תיבה,

הטמונה בקרקע . בתוך רגעים מספר הייתה התיבה בידי. כשפתח אותה נרתע בתדהמה – התיבה הייתה מלאה מטבעות זהב נוצצים . באותו רגע הדהדו במוחו דברי הרבי: "אתן לך דמי חנוכה ."

הנס הפרטי שקרה לנו - חנוכה הוא הזמן לראות ניסים. השנה זכתה המשפחה שלנו בנס מדהים. (הרב תולי וייס)

אני אדם פרטי, אולם בערב חנוכה, כשאנחנו מודים לה' על הנסים שהוא עשה "בימים ההם בזמן הזה", אני מרגיש שחשוב לספר על כמה רגעים מתוך השנה הכי קשה שעברה על המשפחה שלנו.

לפני שנה, אחותי התחתנה בירושלים, זאת הייתה שמחה מיוחדת משום שהיא הייתה האחרונה מבין ארבעה אחים שזכתה להקים בית. הוריי התרגשו מאוד לחתן את בתם האחרונה. למחרת החתונה, אחותי אמרה לאבי שהוא לא נראה טוב. "אני חולה מלשום את הוצאות החתונה", הוא ענה בחיך. אבל אחרי שאחותי אמרה את זה, כולנו ראינו למה היא מתכוונת. לעורו ולעיניו של אבי היה גוון צהבהב מוזר.

ברגע שהורי חזרו לביתם באוהיו, אבי קבע תור לרופא, נשלח לבדיקות, משם לבדיקות נוספות ועד לאבחנה הנוראית: סרטן הלב. מדובר בסוג קטלני במיוחד של המחלה הנוראית, עם שיעורי החלמה מייאשים ופסימיסטים במיוחד, משום שהוא נוצר כל כך עמוק בבטן, שכמעט ואין שום סימפטומים עד שבדרך כלל כבר מאוחר מידי. מבחינתנו זה היה אפילו יותר גרוע, כולנו הכרנו את המוניטין הגרוע של המחלה, משום שסבא שלנו נפטר ממנה עשר שנים קודם.

אחרי שההלם הראשון חלף, כולנו נכנסנו להילוך גבוה: חרשנו את האינטרנט בחיפוש אחר מקורות מועילים, קראנו כל מה שיכולנו, נרשמנו להודעות מרשת הפעולה נגד סרטן הלב, ובאופן כללי עשינו כל מה שאפשר כדי לשמור על מבט חיובי ולא לשקוע לייאוש. אימא הפכה למעודדת המשפחתית שלנו, אבא היה אמיץ ונחוש, ואנחנו האחים, עשינו מה שהורינו הרגילו אותנו לעשות מאז שהיינו קטנים – להתפלל. אחיותיי חילקו פרקי תהלים בין כמה בני משפחה וחברים וכולנו יחד סיימנו ספר שלם כל יום.

עברנו קורס מזורז באונקולוגיה, ולמדנו על סוגי ההקרנות השונים ועל כל מיני שילובים כימותרפיים בהם יטפלו באבא, בתקווה להקטין את הגידול כך שבסופו של דבר יוכלו להסיר אותו בניתוח מורכב להסרה חלקית של הלב. הורי נסעו לנו יורק ופגשו את ד"ר צ'בוט, רופא מיומן ומנוסה במיוחד, אולם מה שהרשים את הוריי במיוחד הייתה דווקא העובדה שהוא היה "מענטש" – ג'נטלמן מכובד בעל קול רך שטוב ליבו ויחסו האנושי שכנעו אותם שהוא הוא האדם המתאים, השליח שבעזרתו א-לוקים יוציא לפועל את רצונו.

מחר לא יהיה גזר דין המוות שלך, מחר יהיה חוזה החיים החדש שלך!

ביום שלפני הניתוח, נסענו לקבל ברכה מהרב בנימין אייזנברגר מברוקלין. בעצמה חודרת, הרב הצדיק והצעיר אמר לאבי, "אל תפחד. מחר לא יהיה גזר דין המוות שלך, מחר יהיה חוזה החיים החדש שלך! הניתוח יצליח בזכות אמונתך השלמה שלא משנה כמה הרופא מומחה, א-לוקים הוא זה שמרפא. אל תדאג או תחשוש אפילו טיפה. אתה תהיה דוגמה חיה ומופת לכולם, שא-לוקים יכול לעשות הכל. אין דבר קשה מידי או קטן מידי עבור א-לוקים, והוא יכול לסלק אפילו סרטן בלבב."

אבא רצה מאוד להיות דוגמה ומופת שילמדו אחרים, שא-לוקים הוא המקור לכל הברכות והנסים.

בשש בבוקר בבית החולים, כל המשפחה התכנסה יחד – מישראל, מונטריאול ואוהיו. היינו מבוועתים, אולם להפתעתנו אבא היה רגוע ושלו. כמה רגעים לפני שאבא נלקח לניתוח, הוא פנה לד"ר צ'בוט ואמר, "דוקטור, המשפחה שלנו באה משושלת של כהונה יהודית, שראשיתה באהרון, אחיו של משה. בבית המקדש בירושלים, הכוהנים היו מברכים את עם ישראל בברכה מיוחדת שאני רוצה להרעיף עליך היום: 'ברכך ה' וישמרך'." דמעות עמדו בעיני כולנו, מלבד אבא, שתמיד אהבתו ליהדות ולמסורת עומדת אצלו בראש מחשבותיו. הוא נכנס לניתוח בשלווה, משליך את כל כולו אל ידיו האוהבות של הא-לוקים.

פנינו לחדר ההמתנה. שלא כמו בטלוויזיה, בחיים האמתיים אין עדכונים שוטפים מצוות הניתוח. שעתים עברו בלי שום מלה מהרופאים. ארבע שעות עברו בלי שום עדכון. שש שעות, שמונה שעות, 10 שעות.... ואז, סוף סוף אחרי 12 שעות, ד"ר צ'בוט יצא. המתח היה סמיך, גזר הדין כבר ניתן. כולנו התכנסנו סביבו בפחד, אולם בתקווה, "הוצאנו אותו. הסרנו את הגידול. את כולו".

מה, באמת? לא האמנו למשמע אוזנינו. תודה לא-ל! ד"ר צ'בוט השתמש בשיטה חדשנית שלא הייתה קיימת אפילו ששה חודשים קודם, ואולי אפילו היה המנתח היחיד בכל ארה"ב שהיה יכול לעשות אותה. אין ספק שהוא היה השליח הנכון, המלאך שא-לוקים מינה כפי שהורי הבינו כבר בפעם הראשונה בה הם פגשו אותו. התרגשנו ושמחנו ובכינו בחדר ההמתנה. א-לוקים עשה לנו נס גדול ואנחנו הרגשנו כל כך קטנים.

השבוע אבא קיבל את הטיפול הכימותרפי האחרון בסדרה שלאחרי הניתוח. אחרי שנה עמוסה ומלחיצה של טיפולי כימותרפיה דו שבועיים, האחיות נגשו אל הורי עם 'תעודת גבורה לניצול' עליה חתמו כל אנשי הצוות. ההורים שלי עזבו את בית החולים מלאים הכרת תודה לכל הצוות הרפואי שעודד אותם במשך כל השנה הקשה.

אנחנו מספרים את הסיפור כדי להודות ברבים לכל האחיות והרופאים שעזרו לאבי להגיע לנקודת הציון המשמעותית הזאת. ולכל מי שכורע בפני

חדשות רפואיות רעות, שלא יתיימש, אלא ידע שישנם גם הרבה סיפורים שמחים. למרות שמאוד חשוב ללמוד הכל על סוגי הכימותרפיה, המשפחה שלי למדה על שילוב רפואי מוצלח נוסף. בתערובת נכונה של תמיכה מחברים ומשפחה, תפילה, יחס חיובי מהצוות הרפואי, עידודה של אם ונכונותו של אב להילחם - יש תקווה. א-לוקים יכול להסיר אפילו סרטן מהלב.

מה שחנוכייה יכולה לספר (מנחם כהן)

זה קרה בימים האלה של ערב חנוכה לפני שנה בדיוק. בפתח בית חב"ד 'תורה סנטר' באוטווה שבקנדה התייצבה אישה ובידה חנוכייה. "אני מרגישה שבית הכנסת שלכם הוא המקום הראוי לחנוכייה הזאת", אמרה בהתרגשות לרב מענדל בלום, מנהל בית חב"ד. הרב בלום חש כי התרגשותה של האישה משקפת סיפור מיוחד, וביקש ממנה לשבת ולספר את סיפורה. האישה, סוזן בלומפלד שמה, החלה לספר, ומרגע לרגע התברר כי החנוכייה הזאת מגוללת פרק מרטיט בדברי ימי ישראל בתקופת השואה.

חמש שנים במסתור הסיפור מתחיל אצל אחיו של סבה, ג'רארד ריצ'ל ורעייתו, תושבי העיר האג שבהולנד. לאחר הכיבוש הגרמני הצטרפו בני הזוג לארגון שהתנגד לנאצים. הארגון זייף כרטיסים לחלוקת מזון, אסף מידע מודיעיני, הוציא לאור עיתון מחתרתי, השבית קווי טלפון ועשה עוד פעולות שנועדו לשבש את המכונה הנאצית. בני הזוג החליטו גם לתת מקלט למשפחה יהודייה. במשך חמש שנים התגוררה בעליית הגג שבביתם משפחה בת שלוש נפשות — זוג הורים ובנם. העלייה למקלט התאפשרה מבעד לדלת סתרים בחדר השינה של בנם בן החמש. הנאצים חשדו בג'רארד, וכמה פעמים עשו חיפושים בביתו. פעם אחת ג'רארד עצמו נאלץ להתחבא כדי להימלט ממאסר. "הילד בן החמש ידע שבעת חיפושים עליו לשכב במיטה ולהשתעל, כאילו הוא חולה מאוד", סיפרה סוזן. "כשהנאצים ראו את הילד החולה, יצאו ולא טרחו לחפש יותר מדיי.

במשך חמש שנים חלקו בני הזוג ההולנדים את מזונם הדל עם בני המשפחה היהודייה והסתירו אותם בעליית הגג. בני המשפחה המסתתרת, ובמיוחד הנער, חיו כל רגע בפחד אימים שמא ייתפסו. "כאשר שמעו את שאון המגפיים של הנאצים", סיפרה סוזן, "היה הנער מייבב מרוב פחד, והוריו נאלצו לתחוב בגדים לתוך פיו ולהחזיק בו עד שהחילים עזבו." בתום המלחמה העניקו הניצולים למציליהם חנוכייה לאות הכרת תודה. "הם אמרו שהנאצים היו יכולים לפגוע בגופם וברכושם בלבד, אבל לא באמונה שבליבם, והחנוכייה היא סמל האמונה", סיפרה סוזן.

החנוכייה עברה בין בני המשפחה, עד שהגיעה לידי סוזן. "הייתה לי תחושה שבעצם לא נכון שאחזיק בה", הסבירה בשיחה לדוד זקליקובסקי. "חשבתי שראוי כי תהיה במקום שבו יהיה לה שימוש מתאים. תמיד רציתי להשיב את החנוכייה לבית כנסת, ואני מאמינה שבית הכנסת הזה הוא הבית

המתאים. " הרב בלום הודה לה נרגשות על המתנה ההיסטורית, ומדי ערב הדליק בחנוכייה הזאת את הנרות. הוא אף הזמין את הגב' סוזן לספר את סיפורה לבני הקהילה. "החלטנו כי זו תהיה החנוכייה שבה נדליק בכל שנה את הנרות, "אומר הרב בלום.

יוסף מוקיר חנוכה (שיחות השבוע גליון 1459)

בעוד שנה וחצי הוא יחגוג מאה שנים, לאורך ימים ושנים טובות, אבל יוסף בן-שרה אינו מתרגש מהגיל. בביתו שבמושב ביצרון שליד גדרה הוא מוסיף לבנות חנוכיות יצירתיות במיוחד, ובכל חנוכה הוא מתלבט באיזו מהן להדליק. ככה זה כשיש לך בבית יותר ממאה חנוכיות.

הצצה קלה על מדפי החנוכיות בביתו מלמדת על המקוריות של יוסף, שאינו מפסיק להפתיע. יש שם חנוכייה מרהיבה בצורת שופר, יש גם בדמות אנייה ואפילו בתבנית אמבולנס.

מתנה מפתיעה

כשמדברים עם יוסף אפשר לחוש את משק כנפי ההיסטוריה. הוא נולד ברומניה, בימי מלחמת העולם הראשונה, בעיר הנפט הצפונית טרווישנה. אביו גויס למלחמה, נפצע ונשבה, ונפטר מפצעיו במחנה השבויים. יוסף זוכר היטב את בית הכנסת ברומניה. כשבגר התגייס לצבא הבריטי, ובהמשך השתתף בכל מערכות ישראל עד מלחמת ששת הימים. את ביתו קבע במושב ביצרון, הקים משפחה לתפארת ובנה משק חקלאי גדול.

העיסוק בחנוכיות התחיל לפני יותר משלושים שנה. "אחד מילדי נולד בימי החנוכה, ובימים ששירת בצה"ל רציתי להפתיעו עם מתנת יום הולדת מיוחדת. החלטתי להכין לו חנוכייה מתרמילי קליעים. מאז הכול היסטוריה", הוא אומר בחיוך וסוקר במבטו את שורת החנוכיות העומדות זו לצד זו, בסדר מופתי.

חנוכיית הצוללת

הבן הופתע מהמתנה המושקעת והנכדים עוד יותר. גם הם ביקשו שיכין להם חנוכייה מקורית. הסבא לא אאכזב והכין להם חנוכייה דמוית אמבולנס, כשהשמש מותקן על אלונקה הנישאת בידי שני חובשים זריזים. במהרה התאהב יוסף בתחביב החדש.

לאורך כל ימות השנה הוא מייצר חנוכיות מגוונות. לוחות הברית, תיבת נוח, מטוס, צוללת ומה לא. "אני חושב על רעיון, נוסע לקנות את חומרי הבנייה ומתחיל להרכיב", הוא מספר. "בעת האחרונה קצת קשה לי לנסוע ואני נזקק לעוזרת". כשיוסף מבקש לתת מתנת הערכה לאדם, הוא מתאים בעבורו חנוכייה. כך למשל העניק חנוכייה מעשה ידיו לרופא שטיפל בו, או למי שסייע לו בבניית המשקפיים המיוחדים שלו.

לכל חנוכייה מסר

איך אפשר להיות מרוכז בבניית חנוכיות בגיל מבוגר כל-כך? "בינתיים אני מוסיף לבנות. יש תכניות לעוד כמה חנוכיות", משיב יוסף בפשטות. איזו חנוכייה חביבה עליך במיוחד? שאלנו. "אני אוהב את כולן בשווה", הוא משיב מיד. "לכל חנוכייה משמעות משלה. אי-אפשר לבנות חנוכייה בלי מסר. הרי אנו חוגגים את חנוכה לציון הנס הגדול שקרה לעם ישראל. וכי אפשר להכין סתם חנוכייה? היא צריכה לבטא משהו".

אמנם יוסף כבר בן תשעים ושמונה אבל רוחו צעירה. מה המתכון לחיים ארוכים כל-כך, שאלנו לסיום. יוסף מחייך, ומשיב: "לברך אדם בבוקר ולחייך לכל אחד ואחד. זה לא עולה כסף, וזו השקעה לטווח ארוך". רשמנו.

בימים ההם... בזמן הזה! - סיפור לחנוכה (חיה אילון)

נר ראשון של חנוכה, היום השלושים לפטירתה של סבתי. נרות החנוכייה מרצדים על אדן החלון הגבוה ונר נשמה מטיל צללים עצובים על השיש במטבח. סבתי כל כך רצתה לחגוג עוד חנוכה נוסף, אך גופה החולה לא עמד במעמסת החיים.

אנחנו שרים מעוז צור, הנכדים הקטנים מתחרים בניהם למי יש יותר ריבה בסופגנייה, והמבוגרים עומדים עצובים, משהו חסר כאן, או יותר נכון משהו חסר כאן. התיישבנו, הבטנו שוב על חנוכיית הפח העתיקה שעמדה בחלון יציבה, חפציו של האדם מאריכים ימים יותר מהאדם עצמו... מבטינו נפגשו. "זוכרים את הסיפור של החנוכייה?" שאל אחד הדודים.

האווירה העצובה התרופפה מעט, הסיפור, אותו אהבה סבתי לספר כל שנה בחנוכה צף שוב מול עיננו, והעלה על פנינו חיוך. מישהו כבר הושיט יד לצלחת הסופגניות, והסיפור קלח מפיו של דוד אחר, שהרגיש צורך לספר את הסיפור שכולנו הכרנו, אך הרגשנו צורך לשמוע אותו שוב.

הייתה זו התקופה הקשה ביותר של יהודי רוסיה. סטאלין-האיש שהתרגום המילולי של שמו הוא "איש הברזל", הצדיק את כינויו, והשליט ברוסיה טרור משטרתי. "רק בדם נשמן את גלגלי המהפכה", הצהירו מנהיגי המפלגה הקומוניסטית. די היה בפעולה חשודה, חיוך לא במקום, או אמירה תמימה שניתן היה לפרשה באופן נוסף ממה שהמדובר התכוון, כדי לשלוח אדם אל מותו, או ל"חינוך מחדש" בסיביר.

מחנות הריכוז החדשים שנבנו בסיביר, אף פעם לא היו צרים מלהכיל את רבבות האדם שנשלחו לשם, כיון שאנשים מתו בהם כזבובים, ומהר מאוד התפנו שם מקומות לעצורים חדשים. רווחה אז אמרה על מחנות הריכוז: "מי שלא היה שם, יהיה שם, ומי שהיה שם לא ישכח זאת לעולם". כל משפחה

גרה בחדר, וחלקה מטבח ושירותים עם שכנים, במצב כזה קשה היה להסתיר דברים משכנים שהסתובבו בין הרגליים.

הנ.ק.וו.ד. גלגולו הראשון של הק.ג.ב. הטיל את חיתתו על אזרחי המדינה, מכוניות כהות שייטו בכבישים הריקים, נעצרו בפתחו של בית זה או אחר, ואף פעם לא שבו ריקות. כל משפחה גרה בחדר, וחלקה מטבח ושירותים עם שכנים, במצב כזה קשה היה להסתיר דברים משכנים שהסתובבו בין הרגליים. אזרחים רבים ששו להלשין על שכניהם, חלקם כדי לקבל חסינות למקרה שיתפסו בעבירה על החוק, וחלקם עבור טובות הנאה. משפחה יהודית בתור אובייקט שנוא, הייתה יעד אטרקטיבי להלשנות שכנים אנטישמיים, או קומוניסטים יהודים, שרצו להגיע לצמרת תוך כדי טיפוס על גויות אחיהם.

סבי יצחק וסבתי פריידל גרו בתקופה זו בעיר חרקוב. הם ניהלו חיים יהודיים במחתרת, והקפידו על שמירת שבת. מאחורי ארון הבגדים הכבד, הייתה גומחה קטנה, בה הוטמנו ספרי הקודש, נרתיק התפילין והחנוכייה. היה זה בנר הראשון של חנוכה, השולחן בביתו של סבי היה עמוס בספרי קודש, סבי התעמק באותיות הקטנות כדי להחליט היכן להדליק את החנוכייה, מאחורי הווילונות הכהים שבחדר, או ליד הדלת הסגורה. חנוכיית הפח עמדה במרכז השולחן כשבתווכה נעוצים שני נרות. סבתא פריידל עמדה במטבח ובישלה על פרימוס מרק חם, שהיה מזונם העיקרי בימים אלו. רגליה כאבו מעמידה הארוכה בתורות הבוקר, אך היא שמחה שהצליחה להשיג מעט ירקות על סף ריקבון, מהם תוכל להכין ארוחה מחיית נפשות.

דפיקה רמה נשמעה בדלת הבית, היא נפרצה בגסות, וזוג שוטרים פרץ פנימה בחמת זעם. פריידל הרגישה שנשמתה פורחת מקרבה, אינסטינקטיבית היא קפצה מחלון המטבח שבקומה השנייה, עומדת על גגון רחב של הקומה הראשונה, כשהיא על סף עלפון. סבא יצחק קפץ ממקומו בבהלה, חוקרי הנ.ק.וו.ד. צעדו פנימה למרכז החדר, שוברים את השקט המפחיד בנעליהם המסומרות.

העונש על החזקת כל ספר מהספרים המונחים בשולחן עמד על חמש שנות מאסר, תוספת של חנוכייה וגלויה מארץ ישראל שהוטמנה בין הספרים, יכלה להגדיל את העונש למאסר עולם או אפילו למוות. בקלות יוכלו החוקרים לתפור תיק שלם ומרשים למהפכן, הריאקציונר, המנהל פעילות אנטי-סובייטית חבלנית. השוטרים גררו כיסא לפינת החדר, הושיבו עליו את יצחק ואחד מהם הניח את ידו על ליבו. הייתה זו שיטה סובייטית ידועה, השוטרים היו מחפשים בבית, וכשהתקרבו למה שרצו לגלות, היה ליבו של החשוד דופק בפראות, ומאותת להם לחפש שם היטב, עד שימצאו את מבוקשם.

החיפוש החל. לא היה בעצם מה לחפש, הכל היה על השולחן, גלוי ונראה, ספרים אסורים, חנוכייה מוכנה להדלקה, ומכתב מארץ ישראל מבצבץ מבין

דפי אחד הספרים. המשחק נגמר, יצחק ראה את המוות פוסע לעברו בצעדים בטוחים.

השוטרים פנו לעבר הארונות העליונים, והחלו לחפש שם מוצגים מפלילים, הם השליכו את תכולת הארון על השולחן. הספרים כוסו בשכבה דקה של סדינים דקים ובהירים. הסוכנים עברו לארונות התחתונים והחלו לחטט שם. הם השליכו בגסות מגבות וכלי בית לכוון השולחן הכבד שעמד במרכז החדר. ערמה גבוהה של חפצים מגובבים, הלכה וכיסתה את תכולת השולחן. בסיום בדיקת הארון, היה השולחן עמוס בחפצים רבים, שקברו מתחתם בקבורת בטון, את המוצגים המפלילים. החיפוש המשיך, השוטרים כמו כלבים רעבים התרים אחר עצם, עקרו קורות עץ מרצפת החדר, קדחו חורים בקירות הבית, פרמו את שמיכות הפוך הכבדות, ודקרו את המזרונים מכל הכיוונים. הם הגיעו גם למדף העליון המוסווה מאחורי הארון, ששימש כמחבוא לספרי קודש, אך המדף היה ריק. לאחר שעות ארוכות של חיפושים, עזבו את הבית בטריקת דלת, בלי שמצאו את מאומה.

לאחר שפריידל העיזה לצאת ממחבואה ולהיכנס הביתה, היא מצאה בית לאחר פוגרום, ומצאה גם את יצחק בעלה, שכבר הייתה בטוחה שהובל למאסר. "הם לא מצאו כלום" הרגיע אותה. שניהם צנחו על כסאות העץ משותקים מחרדה, ליבם סרב להאמין לנס שהתרחש, שעה ארוכה חלפה עד שהעזו לקום ממקומם, ולצנוח לסוף הטוב של חלום הבלהות.

החנוכייה הודלקה עוד באותו ערב. יצחק ברך את הברכה "... שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן ה-ז-ה" וחש שהברכה חוברה בדיוק עבורו. הוא פיזם בלחש את הפזמון: "מעוז צור ישועתי לך נאה לשבח" כשהוא מודה ומשבח על הנס שארע לו.

חרקוב האירה בשלל אורות, אך חנוכייה קטנה מאחורי תריס מוגף הפיצה את האור הזך ביותר.